

Sohvi Silius

KAIPUU TAKAISIN

Sirkuksen lopettaminen entisten harrastajien kertomana

TIIVISTELMÄ

Sohvi Silius: Kaipuu takaisin – Sirkuksen lopettaminen entisten harrastajien kertomana

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen maisteriohjelma, sosiaalipsykologian opintosuunta

Helmikuu 2020

Tutkielmani käsittelee sirkusharrastuksen lopettamista tarinallisesta näkökulmasta. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisten tarinoiden kautta entiset sirkusharrastajat kuvaavat sirkuksen harrastamista ja lopettamisprosessia. Lisäksi tälle alisteinen tutkimustehtävä on pohtia, miten nostalgia näkyy osana näitä tarinoita. Tutkielman teoreettisena taustana toimii käsitys identiteetin tarinallisuudesta. Oletuksena on, että yksilö tulkitsee kokemuksiaan kulttuurista omaksuttujen tarinamallien kautta ja muodostaa sitä kautta tarinallisen käsityksen itsestään. Identiteetin tarinallisuuteen liittyvän teorian lisäksi analyysin tukena käytetään kertomuksen rakennetta tarkastelevia näkökulmia ja nostalgiakertomuksen käsitettä.

Tutkielman aineisto koostuu 11:stä entisen sirkusharrastajan kertomuksellisesta haastattelusta. Haastateltavat olivat nuoria aikuisia, jotka olivat harrastaneet sirkusta aktiivisesti lapsuutensa ja nuoruutensa, mutta myöhemmin lopettaneet. Analyysimenetelmänä käytin temaattista narratiivista analyysia, jossa ajatuksena on pitää jokaisen haastateltavan tarina kokonaisena, eikä yhdistellä teemoja eri haastatteluista. Analyysin tuloksena löysin neljä tarinatyyppiä, jotka kuvaavat erilaisia suhtautumistapoja sirkuksen harrastamiseen ja lopettamiseen. *Intohimostaan luopuneet* lopettivat sirkuksen heistä riippumattomaan syyn, kuten loukkaantumisen takia. Lopettaminen näyttäytyy heille käännekohtana elämässä. *Yhteisöllisillä harrastajilla* sirkuksen harrastamista motivoi erityisesti sen ympärillä oleva yhteisö. Sirkus loppui samalla, kun jokin toinen elämänmuutos pakotti vaihtamaan paikkakuntaa, ja tuttu yhteisö jäi taakse. *Innostuneet vastuunkantajat* ottivat sirkuksessa aktiivisen roolin, joka alkoi kuitenkin jossain vaiheessa kuormittaa. Lopettamispäätös tehtiin usean vuoden pohdinnan jälkeen, ja vastuista luopuminen oli helpottavaa. *Rennot treenailijat* harrastivat sirkusta omaksi ilokseen. Heillä sirkus jäi vähitellen pois elämästä, kun muut asiat alkoivat kiinnostaa enemmän.

Intohimostaan luopuneiden tarinatyyppissä sirkuksen lopettaminen näyttäytyy elämäkerrallisena katkoksenä, joka täytyy kuroa umpeen. Muiden tarinatyyppien edustajille sirkuksen lopettaminen liittyi joko johonkin toiseen elämänmuutokseen tai se tapahtui pikkuhiljaa, jolloin sirkukseen liittyvien merkitysten erottaminen kokonaisuudesta on hankalampaa. Myös heillä tapahtui kuitenkin tarinallisen identiteetin uudelleenmuotoilua lopettamisen myötä.

Tarinatyyppien lisäksi tutkielmani toinen keskeinen tulos on se, että sirkuksen harrastamista ja lopettamista kuvataan nostalgiakertomuksilla, joiden kautta muistellaan paitsi sirkusta, myös lapsuutta ja nuoruutta ikävaiheena. Kerronnan kohteena ovat usein tapahtumat, jotka toistuivat saman tyyppisinä kerrasta toiseen, eikä tilanteissa tapahtunut mitään yllättävää. Nämä kertomukset välittävät jotain kertojille itselleen tärkeää. Nostalgiakertomukset kyseenalaistavat perinteistä kertomustutkimuksen suuntausta, jossa tutkimuksen kohteena ovat selkeät juonelliset kertomukset.

Tutkielmani osoittaa, että suhtautumistapoja sekä sirkuksen harrastamiseen että sen lopettamiseen on monia. Sirkuksen lopettaminen kietoutuu usein muihin nuoruuden siirtymiin ja elämänmuutoksiin, mikä näkyy siinä, mitä merkityksiä lopettamiseen liitetään. Harrastuksen lopettaneiden nuorten kokemusten tuntemisesta voi olla hyötyä nuorten harrastamisen parissa toimiville ammattilaisille sekä entisille ja nykyisille harrastajille itselleen. Nuorisosirkus on kasvava harrastus, josta on kuitenkin vielä niukasti akateemista tutkimusta, joten toivottavasti jatkossa tutkimusta saadaan lisää.

Avainsanat: sirkus, nuoret, harrastaminen, kertomus, tarinallinen identiteetti, nostalgia

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Sohvi Silius: Longing for the past – Stories of leaving youth circus by former practitioners

Master's thesis

Tampere University

Master's Programme in Social Sciences, Specialization in Social Psychology

February 2020

My Master's thesis analyses quitting circus as a hobby from a narrative perspective. The purpose of the thesis is to find out what types of stories former youth circus practitioners use to describe their circus hobby and the process of leaving youth circus. In addition to this, a subordinate research task is to reflect on how nostalgia appears as part of these stories. The theoretical background of this thesis is the conception of narrative identity. The assumption is that the individual interprets their experiences through learned and culturally shared story models and thereby forms a narrative understanding of themselves. In addition to the theory of narrative identity, the analysis is complemented by perspectives on the structure of narrative and the concept of nostalgia narrative.

The data that I collected consists of 11 narrative interviews with former youth circus enthusiasts. The interviewees were young adults who had been active in a youth circus during their childhood and adolescence but had later left the hobby. As a method of analysis, I used thematic narrative analysis, where each interviewee's story is being kept intact, rather than combining themes from different interviews. As a result of the analysis, I found four story types that illustrate different attitudes towards practicing and leaving youth circus. The *People who gave up their passion* had to quit circus for a reason beyond their own control, such as an injury. Leaving youth circus can be seen as a turning point in their life. For the *Social enthusiasts*, doing circus was especially motivated by the community around it. They quit circus when some other life change forced them to change cities, leaving the community they knew behind. The *Enthusiastic actives* took on an active role in their youth circus, which, however, at some point began to be too much for them. The decision to leave circus was made after several years of reflection and giving up the responsibilities was a relief. The *Relaxed hobbyists* practiced circus purely for their own enjoyment. They slowly transitioned out of youth circus when other things started to interest them more.

In the story type of *People who gave up their passion*, quitting circus can be interpreted as a biographical disruption that needs to be overcome. In the other story types, the transition out of circus was either related to some other change of life or was happening little by little, making it more difficult to see it as a separate change. However, the people representing other story types also had to reshape their narrative identity due to quitting circus.

In addition to the story types, another key result of my thesis is that people use nostalgia stories to tell about their experiences of transitioning out of circus. Through these stories, they convey memories related to circus, but also related to childhood and adolescence in general. The stories often relate to situations that happened in a similar way time after time, and that didn't include any surprising occurrences. These stories convey something that the narrators themselves find important. Nostalgia stories question the traditional trend of narrative research, which deals with stories that have an explicit plot.

My thesis shows that there are many attitudes to both practicing and quitting youth circus. The transition out of youth circus is often intertwined with other transitions happening in adolescence. These changes are related to how young adults make meaning of quitting circus. Having knowledge of the experiences of young people who have transitioned out of a hobby can be useful for professionals working with young people and for past and present hobbyists themselves. Youth circus is getting more and more popular, but the academic research on it is still scarce. Hopefully in the future there will be more research on this topic.

Keywords: circus, youth, hobby, story, narrative identity, nostalgia

The originality of this publication has been verified by using the Turnitin OriginalityCheck program.

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Sirkus nuorten harrastuksena	3
2.1 Nuorten vapaa-aika ja liikuntaharrastukset	3
2.2 Nuorisosirkus ja sosiaalinen sirkus	4
2.2.1 Nuorisosirkuksen ja sosiaalisen sirkuksen erot ja yhtäläisyydet	5
2.2.2 Aikaisempi tutkimus nuorisosirkuksesta ja sosiaalisesta sirkuksesta	6
2.2.3 Sirkuksen harrastaminen Suomessa	8
3. Nuoruus ikävaiheena ja nuoruuden siirtymät	10
4. Kertomukset ja tarinallinen identiteetti	12
4.1 Katsaus kertomustutkimuksen historiaan	12
4.2 Näkökulmia kertomuksen rakenteen tutkimiseen	15
4.3 Identiteetin tarinallisuus	17
4.3 Tarinallisen kiertokulun teoria	19
5. Nostalgia ja nostalgiakertomukset	24
6. Tutkimuskysymys	27
7. Aineisto ja menetelmät	28
7.1 Aineiston kerääminen kertomushaastattelujen kautta	28
7.2 Aineiston analyysi	32
7.3 Tutkimuseettiset kysymykset	36
8. Tulokset	38
8.1 Sirkuksen lopettaneiden neljä tarinatyyppeä	39
8.1.1 Intohimostaan luopuneet	41
8.1.2 Yhteisölliset harrastajat	51
8.1.3 Innostuneet vastuunkantajat	57
8.1.4 Rennot treenailijat	63
8.2 Nostalgia osana sirkuksen lopettaneiden tarinoita	67
9. Yhteenveto ja pohdinta	72
9.1 Yhteenveto tutkielman keskeisistä tuloksista	72
9.2 Tutkielman onnistumisen arviointia	74
9.3 Katse tulevaan - jatkotutkimusehdotuksia	76
Kirjallisuus	81
Muut lähteet	88
Liitteet	89

1. Johdanto

Moni on viettänyt lapsuutensa ja nuoruutensa jonkin harrastuksen parissa. Harrastukset tarjoavat mahdollisuuksia esimerkiksi yhdessä tekemiseen ja onnistumisen kokemusten saamiseen. Harrastus rytmittää arkea ja tuo elämään rutiinia. Joillekin nuorille harrastuksesta tulee merkittävä asia, joka vie suurimman osan vapaa-ajasta. Moni siis harrastaa, mutta mitä tapahtuu, kun harrastus loppuu? Aktiivisen harrastamisen lopettaminen voi olla nuoren näkökulmasta suuri elämänmuutos. Yhteiskunta kiinnittää usein huomiota koulu- ja työelämäsiirtymiin, mutta nuorelle itselleen käännekohta voi liittyä johonkin muuhun elämän osa-alueeseen, esimerkiksi harrastuksiin (Honkatukia 2018, 165).

Tässä tutkielmassa huomio kohdistuu sirkuksen harrastamiseen ja lopettamiseen. Sirkus on jatkuvasti kasvava laji, jolla on tällä hetkellä yli 10 000 harrastajaa ympäri Suomen (Vainio 2018, 211). Sirkusta harrastaneiden mutta sen sittemmin lopettaneiden joukko on vielä tätäkin suurempi. Entisillä harrastajilla on paljon tarinoita kerrottavanaan, ja tässä tutkielmassa asetun niiden kuuntelijaksi ja tulkitsijaksi.

Sirkuksen harrastamisesta on melko vähän tutkimusta jopa kansainvälisellä tasolla. Sirkus on pitkään ollut marginaalinen laji verrattuna moneen muuhun harrastukseen, joten tutkimuskin on ollut vähäistä. Se tutkimus, jota on tehty, nostaa kuitenkin esiin paljon positiivisia vaikutuksia, joita sirkuksen harrastamisella on. Sirkuksen on todettu tuovan lapsille ja nuorille iloa, tarjoavan mahdollisuuden yhdessä toimimiseen ja kehittävän esimerkiksi itseluottamusta ja esiintymistaitoa (Kinnunen & Lidman 2013). Sirkuksessa korostuvat yhteisöllisyys ja keskinäinen luottamus (Cadwell 2018). Tämän takia sirkuksen lopettaminen tarkoittaa usein muustakin kuin pelkästä harrastuksesta luopumista.

Sirkuksen lopettamisen kautta päästään kiinni suurempaan teemaan, eli siihen, miten ihmiset rakentavat merkityksiä elämänsä muutoskohdissa tarinallisen ajattelun kautta. Elämänmuutos käynnistää usein prosessin, jossa myös itseä ja omaa identiteettiä pohditaan uudestaan. Pitkäaikaisen harrastuksen lopettaminen liittyy monissa tapauksissa muiden muutosten, kuten opiskelujen aloittamisen, armeijan tai toiselle paikkakunnalle muuton kanssa. Sirkuksen lopettaminen tarjoaa ikkunan näihin muutoksiin. Tätä kautta aihe on tärkeä myös yhteiskunnallisella tasolla, sillä nuoruuden siirtymät tuottavat osalle haasteita. Tarkastelemalla pitkäaikaisen harrastuksen lopettamista saadaan lisää tietoa siitä, miten nuoret aikuiset hahmottavat muutosvaiheita.

Kiinnostus sirkuksen lopettamiseen heräsi omien kokemusteni kautta, ja tutkielman teema nivoutuu omaan tarinaani. Aloittaessani tutkimussuunnitelman kirjoittamista syksyllä 2017 olin juuri lopettanut aktiivisen sirkusharrastamisen. Sirkus oli ollut iso osa arkeani yli kymmenen vuoden ajan, ja sen merkitys elämässäni oli ollut valtava. Kun sirkus loppui, huomasin käyväni läpi monenlaisia ajatuksia ja tunteita, ja noista pohdintoista sai alkunsa myös tämä tutkielma. Havaitsin, että sirkuksen tai ylipäätään harrastusten lopettamisesta puhutaan hyvin vähän.

Tutkielmani tarttuu sosiaalipsykologisiin teemoihin tarinallisen identiteetin rakentumisesta ja elämänmuutoksista. Tarkastelen sitä, miten ympäristön muutosta tulkitaan tarinallisesti ja millaisten tarinoiden kautta omaa minuutta jäsennetään. Sosiaalipsykologisen tarkastelutavan lisäksi tutkielmassani on myös jossain määrin nuorisotutkimuksellinen ote. Tutkimuksen kohteena ovat nuoret, ja huomio kiinnittyy nuoruuden siirtymiin sekä yhteen nuorisotyön muotoon, nuorisosirkukseen. Nuorisotutkimus on monitieteinen ala, jota yhdistävä tekijä on nuoriin ja nuoruuteen liittyvien ilmiöiden tutkiminen. Nuorisotutkimuksen kautta tuotettavaa tietoa voidaan käyttää esimerkiksi yhteiskunnallisten päätösten tukena tai nuorisotyön palveluiden vaikuttavuuden arviointiin. Toisaalta nuorten itsensä ja heidän omaehtoisten kulttuuriensa tutkiminen on myös relevanttia, sillä sitä kautta voidaan tarjota nuorten intresseihin sopivaa toimintaa. (Kiilakoski & Honkatukia 2018, 11, 16.) Tässä tutkielmassa tuottamastani tiedosta voi olla hyötyä sekä nuorten harrastamisen piirissä toimiville ammattilaisille, entisille ja nykyisille sirkusharrastajille itselleen että ylipäätään elämänmuutosten ja identiteetin tarinallisuuden teemoista kiinnostuneille.

Tutkielmani jakautuu yhdeksään lukuun. Tässä johdanto-osiossa olen taustoittanut aihetta ja tutkimusprosessin taustaa. Tutkielman toisessa luvussa esittelen sirkusta nuorten harrastuksena. Käyn läpi yleisesti nuorten vapaa-aikaa ja liikunnan harrastamista ja sen jälkeen nuorisosirkusta ja sosiaalista sirkusta käsittelevää tutkimusta. Kolmannessa luvussa käsittelen sitä, millainen ikävaihe nuoruus on ja millaisia siirtymiä siihen liittyy. Neljäs luku paneutuu tutkielman teoreettiseen viitekehykseen eli kertomuksiin ja tarinalliseen identiteettiin. Aloitan taustoittamalla kertomustutkimuksen historiaa ja kuvailemalla kaksi näkökulmaa kertomuksen rakenteen tutkimiseen, joita käytän myöhemmin analyysissä. Lisäksi avaan identiteetin tarinallisuuteen liittyvää käsitteistöä ja aiempaa tutkimusta, sekä esittelen tarinallisen kiertokulun teorian, joka toimii analyysini pohjana. Viidennessä luvussa aiheena ovat nostalgia ja nostalgiakertomukset, joiden kautta yksilö muistelee mennyttä elämäänsä. Kuudennessa luvussa esittelen lyhyesti tutkimuskysymyksen. Seitsemännessä luvussa lukija pääsee aineiston keräämisen, analyysin ja tutkimusetiikan teemoihin. Kahdeksas luku on tutkielman pääluku,

jossa esittelen tutkimuksen tulokset. Viimeisessä luvussa vedän yhteen tekemiäni havaintoja ja pohdin tutkimukseni tuloksia laajemmasta näkökulmasta.

2. Sirkus nuorten harrastuksena

Tässä luvussa taustoitan tutkielmani aihetta. Aloitan yleiseltä tasolta eli kuvaan lyhyesti sitä, mitä nuorten vapaa-ajanvietosta ja liikuntaharrastuksista tiedetään tutkimuksen kautta. Sen jälkeen siirryn käsittelemään nuorisosirkusta. Kokoan yhteen siitä tehtyä tutkimusta ja esittelen lyhyesti Suomen nuorisosirkuskenttää.

2.1 Nuorten vapaa-aika ja liikuntaharrastukset

Nuoruudessa vapaa-ajan merkitys korostuu. Vapaa-aika on keskeinen toimintakenttä, jossa nuoret voivat kokeilla erilaisia rooleja ja luoda perheen ulkopuolisia ihmissuhteita. Vapaa-ajalla nuoret kartuttavat taitoja, joita tarvitaan itsenäisessä elämässä. (Määttä & Tolonen 2011, 6.) Vapaa-aikaa voidaan tarkastella ainakin kolmesta eri näkökulmasta. Sillä voidaan viitata hauskanpitoon ja virkistymiseen, pitkäjänteiseen harrastustoimintaan tai vapaaehtoiseen, tavoitteelliseen toimintaan, joka tapahtuu työn ja opintojen ulkopuolella. Usein nämä erilaiset toimintamuodot ovat myöskin kietoutuneita toisiinsa. (Laine, Gretschel, Siivonen, Hirsjärvi & Myllyniemi 2011, 107.)

Lasten ja nuorten vapaa-aikaa tutkitaan vuosittain Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa, ja yksi tutkimuksen osa-alue on liikunnan harrastaminen. Vuonna 2018 suurin osa lapsista ja nuorista ilmoitti, että he harrastavat ainakin joskus liikuntaa. Osa liikunnan harrastamisesta on omatoimista, mutta kuitenkin lähes puolet lapsista ja nuorista harrastaa liikuntaa jonkin järjestön tai urheiluseuran piirissä. Liikunnan harrastaminen on aktiivisinta lapsuudessa, ja se vähenee, kun lapsi tulee murrosikään. Erityisesti 15. ikävuodesta eteenpäin liikunnan määrä alkaa vähentyä. (Zacheus & Saarinen 2019, 82, 87.) Iän karttuessa liikkuminen muuttuu itsenäisemmäksi. Yksin liikkumisen osuus lisääntyy, mitä vanhemmaksi nuori kasvaa, ja 20–29-vuotiaiden ikäryhmässä se on yleisin tapa liikkua. (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, 28–29.) Käytännössä tämä tarkoittaa siis sitä, että moni lopettaa ohjatussa, ryhmämuotoisessa harrastuksessa käymisen.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus osoittaa myös, että aina harrastaminen ei ole mukavaa ja ongelmatonta. Noin joka kolmas lapsista ja nuorista raportoi kokeneensa usein tai joskus kiusaamista liikuntaharrastuksessa. Yleisimpiä olivat vähättelyn ja aliarvioinnin kokemukset ja ryhmän ulkopuolelle jättäminen. Osa kertoi kokeneensa liikunnan ohjaajan tai valmentajan

taholta epäasiallista kohtelua. Kiusaaminen ja syrjintä ovat aiheita, joista on liikunnassa ja urheilussa vaiettu pitkään, ja tutkimusta aiheesta on alettu tehdä systemaattisesti vasta 2010-luvulla. (Mt. 48–51.)

Lasten ja nuorten liikuntaa on ylipäättään tutkittu melko vähän. Berg ja Piirtola (2014) ovat toteuttaneet tutkimuskatsauksen 2000-luvulla tehdystä alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten liikuntaa koskevasta tutkimuksesta. Bergin ja Piirtolan mukaan tutkimustyö on ollut hajanaista, irrallista ja lyhytjänteistä: erityisesti yhteiskunta- ja humanististen tieteiden alueella tutkimusta on julkaistu vähän. (Berg & Piirtola 2014, 3.) Kaikista tutkimuksista yli puolet käsitteli liikuntaa terveyden näkökulmasta, ja vain murto-osa tarkasteli liikunnalle annettuja merkityksiä tai osallisuutta. (Mt. 7–11.)

2.2 Nuorisosirkus ja sosiaalinen sirkus

Sirkus on monipuolinen harrastus, jonka sisällä on valtava määrä erilaisia lajeja. Sirkustunnilla voidaan harjoitella esimerkiksi ilma-akrobatiaa, lattia-akrobatiaa, nuorallakävelyä, yksipyöräisellä ajoa, käsilläseisontaa, jongleerausta tai taikuutta. Nuorisosirkuksissa lapset ja nuoret harjoittelevat yleensä ohjatuilla viikkotunneilla. Sirkuksen voi rinnastaa sekä taide- että liikuntaharrastuksiin. Sirkuksen harjoittelu perustuu motoristen taitojen harjoitteluun, joten siinä mielessä harrastaminen muistuttaa monella tavalla liikuntaharrastuksia. Toisaalta sirkus on kuitenkin ensisijaisesti taideharrastus, sillä sirkus on oma esittävän taiteen alansa, jossa keskeistä on itseilmaisu pelkkien fyysisten suoritusten sijaan.

Nuorisosirkustoiminta voidaan hahmottaa *kulttuurisena nuorisotyönä*. Kulttuurinen nuorisotyö on yksi nuorisotyön muodoista, joka on pikkuhiljaa vakiinnuttanut asemaansa nuorisotyön kentässä. Käsitteelle ei kuitenkaan ole yksiselitteistä määritelmää, vaan sille annetut merkitykset vaihtelevat eri konteksteissa. Ruotsalainen (2008, 178) määrittelee, että ”kulttuurisen nuorisotyön menetelmät ovat välineitä nuoren kasvun tukemisessa, yhteisöllisyyden rakentamisessa sekä yhteiskunnallisen todellisuuden tarkastelussa”. Keskeisiksi toimintamuodoiksi hän mainitsee musiikin, teatterin, tanssin ja kädentaidot. Näen, että nuorisosirkus voidaan luontevasti sijoittaa tähän jatkumoon, sillä se on itseilmaisuun perustuvaa taidetoimintaa, joka saattaa jopa sisältää elementtejä kaikista edellä mainituista.

Kulttuurisessa nuorisotyössä nuorten omat toiveet ja tavoitteet korostuvat. Tämän takia se onkin jatkuvaa tasapainoilua ohjatun ja organisoidun toiminnan ja nuorten ehdoilla tapahtuvan itseilmaisun välillä. Nuoret itse ovat todenneet kulttuurista nuorisotyötä koskevassa

tutkimuksessa, että esittävässä taiteessa prosessi on heille tärkeämpi kuin itse valmis esitys. (Laine, Gretscher, Siivonen, Hirsjärvi, Myllyniemi 2011, 102.)

2.2.1 Nuorisosirkuksen ja sosiaalisen sirkuksen erot ja yhtäläisyydet

Nuorisosirkus (youth circus) ja *sosiaalinen sirkus* (social circus) ovat termejä, joilla kuvaillaan sirkuskasvatusta, jossa ei tähdätä ammattilaisuuteen, vaan tekniikan sijaan huomio kiinnitetään henkilökohtaiseen kasvuun, sosiaaliseen inklusioon ja itseilmaisuun. Sirkusta käytetään tällöin välineenä muiden tavoitteiden saavuttamisessa. Erityisesti englanninkielisessä kirjallisuudessa nuorisosirkusta ja sosiaalista sirkusta käsitellään usein yhdessä *yhteisösirkuksen* (community circus) käsitteen alla. Usein käsitteet erotetaan kuitenkin toisistaan. (Cadwell 2018, 22.) Avaan lyhyesti käsitteiden välisiä eroja, sillä sirkusta käsittelevässä kirjallisuudessa painopiste on yleensä ollut sosiaalisessa sirkuksessa, mikä ohjaa myös tutkimusten näkökulmia tiettyyn suuntaan.

Nuorisosirkusta voidaan kuvailla toimintana, joka käyttää sirkustaidetta työkaluna nuorten aktivoimiseen sekä fyysisellä että psyykkisellä tasolla. Sirkus on harrastus, joka mahdollistaa itseilmaisun ja luovuuden kehittymisen, ja tarjoaa samalla mahdollisuuden liikuntaan. Suurimmalle osalle sirkus on puhtaasti harrastus, mutta jotkut nuorisosirkuksessa aloittaneet päätyvät myöhemmin tekemään sirkusta ammatikseen esiintyjinä tai ohjaajina. (Mt. 22.) Nuorisosirkusta on ollut mahdollista harrastaa Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Australiassa 1970–80-luvulta lähtien (Arrighi 2014, 199).

Sosiaalisella sirkuksella on samanlaisia tavoitteita kuin nuorisosirkuksella, mutta sitä on Cadwellin (2018) mukaan vaikeampi määritellä yksinkertaisesti. Cadwell näkee sosiaalisen sirkuksen kattoterminä sirkuksen käytölle erilaisissa hoiva-, tuki- tai terapiaympäristöissä. (Mt. 22.) Sosiaalinen sirkus on yleensä suunnattu ihmisryhmille, jotka ovat jostain syystä heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa kuin muut tai joilla on riski jäädä yhteiskunnan marginaaliin. Hyvin usein osallistujat ovat syrjäytymisvaarassa olevia nuoria, mutta sosiaalinen sirkus voi olla suunnattu myös esimerkiksi vangeille, seksuaalisen väkivallan uhreille, katulapsille tai vanhuksille. (Lafortune & Bouchard 2011, 14.)

Sosiaalisen sirkuksen historiasta on useita eri versioita. Osa aiheesta kirjoittaneista sijoittaa sosiaalisen sirkuksen juuret 1990-luvun alun Latinalaiseen Amerikkaan. Bolton (2004, 13) kuitenkin nostaa esiin sen, että sirkusta on tehty yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten parissa jo 1960-luvun lopulta lähtien esimerkiksi Irlannissa ja Pohjois-Irlannissa, ja Lavers (2016) kertoo Circo de los Muchachos -ryhmästä, joka perustettiin

Espanjassa 1960-luvulla. (Sorzano 2018, 117.) Sosiaalisen sirkuksen kannalta keskeinen vuosi oli 2002, jolloin sirkusorganisaatiot kahdestatoista eri maasta kokoontuivat keskustelemaan sirkuksen käytöstä sosiaalityössä (”The First International Round Table of Circus and Social Work”). Tapaamisessa päätettiin käyttää termiä ”sosiaalinen sirkus” kuvaamaan sirkuksen ja sosiaalityön yhdistämistä, jota oli tehty pitkään vaihtelevilla nimityksillä. (Lavers 2016, 509.)

Sekä Cadwell (2018) että Arrighi (2014) hahmottavat nuorisosirkuksen ja sosiaalisen sirkuksen eroja niiden rakenteiden kautta. Nuorisosirkuksissa toiminta rakentuu koulumaisen ohjelman mukaan: vuosi jakautuu lukukausiin, ja organisaatioilla on usein ryhmiä, joihin harrastajat jaetaan iän mukaan. Nuorisosirkusta voidaan kuvailla ”institutionalisoituneena”, sillä toiminnan malli vaikuttaa olevan hyvin samanlainen eri maissa. Nuorisosirkus on harrastus, joka on rakenteeltaan verrattavissa esimerkiksi tanssikouluihin tai musiikkikonservatorioihin. Sosiaalisen sirkuksen ohjelmat taas ovat usein projektimuotoisia ja ovat ajaltaan rajattuja, esimerkiksi yhden vuoden pituisia. Ne on usein suunnattu tietylle, pienelle kohderyhmälle. (Cadwell 2018, 22–23; Arrighi 2014, 204–205.)

Yhteistä nuorisosirkukselle ja sosiaaliselle sirkukselle ovat pedagogiikka, sirkustekniikat sekä saadut tulokset – molemmissa osallistujat oppivat uusia sirkustaitoja ja samalla kehittävät myös monia elämäntaitojaan. (Cadwell 2018, 22–23.) Loppujen lopuksi sirkuksen harjoittelu itsessään on aina saman tyyppistä, vaikka kohderyhmä vaihtuisi.

2.2.2 Aikaisempi tutkimus nuorisosirkuksesta ja sosiaalisesta sirkuksesta

Nuorisosirkuksen ja sosiaalisen sirkuksen tutkimusta on alettu tehdä vasta viime vuosikymmeninä, joten teoriaa ei vielä ole olemassa kovin paljon. Cadwell (2018) esittää, että suurin osa nuorisosirkusta ja sosiaalista sirkusta käsittelevästä kirjallisuudesta voidaan sijoittaa laajemmin soveltavan teatterin (applied theatre) tutkimuskenttään Soveltavan teatterin, eli teatteritaiteen menetelmien käyttö sellaisten ryhmien kanssa, jotka eivät yleensä ole kosketuksissa teatteriin, voidaan nähdä sisältävän monia samoja elementtejä kuin nuorisosirkus ja sosiaalinen sirkus. (Cadwell 2018, 20–21.) Arrighi (2014, 218) sijoittaa yhteisösirkuksen ”pragmaattisen” taiteenteorian alaan, jossa taidetta käytetään välineenä jonkin tavoitteen saavuttamiseksi.

Tutkimus on pääosin ollut keskittynyt sosiaaliseen sirkukseen. Tutkimuksen kohteena on ollut sirkustoiminta, jota on järjestetty esimerkiksi mielenterveyskuntoutujille (Archambault, Archambault, Dufour, Briere & Garel 2015), traumapotilaille (Lavers 2016), liikuntavammaisille nuorille (Loiselle, Rochette, Tétreault, Lafortune & Bastien 2018),

ahdistuneisuushäiriöstä kärsiville (Nakahara ym. 2007), traumaperäisestä stressihäiriöstä kärsiville (Welburn 2015), autismin kirjon lapsille (Seymour & Wise 2017) ja yhteiskunnan marginaalissa eläville nuorille (Spiegel & Parent 2017; Spiegel 2016). Joissakin tutkimuksissa on tarkasteltu sirkuksen käyttöä kouluympäristössä (esim. Maglio & McKinstry 2008; Ontañón & Bortoleto 2014) tai lapsille suunnatussa leikkiterapiassa (Heller & Tagliatela 2018).

Nuorisosirkusta käsitellään muutamissa tutkimuksissa. Ennis ja Tonkin (2018) tarkastelevat narratiivisesti nuorten taideharrastusten, tässä tapauksessa teatterin ja sirkuksen, tuottamia hyvinvointivaikutuksia. Stevens, MacGrath ja Ward (2018) selvittävät sirkusharrastuksen vaikutusta nuorten terveyteen ja hyvinvointiin Australiassa. Muutama tutkimus tarttuu teoreettisempiin teemoihin, kuten Bessone (2017), joka tarkastelee sirkusta organisoituna kulttuurien välisenä kohtaamisena, Cadwell (2018), jonka analyysin kohteena on luottamuksen ja hallitun riskin rooli sirkuksen harjoittelussa ja Arrighi (2014), joka hahmottelee yhteisösirkuksen historiaa Australiassa.

Tutkimukset osoittavat, että nuorisosirkuksella ja sosiaalisella sirkuksella on monenlaisia hyvinvointivaikutuksia osallistujiin. Sosiaalisen sirkuksen tutkimuksen pioneeri Bolton (2004) määrittelee väitöskirjassaan kuusi elementtiä, jotka ovat läsnä sirkuksen harjoittelussa: fyysinen riski, tavoitteellisuus, luottamus, hauskanpito, itsensä toteuttaminen ja kova työ. Näiden elementtien kautta lapsi tai nuori saa kokemuksia, joita arkielämässä tulee harvoin koettua, mikä edistää hyvinvointia monella alueella. (Bolton 2004.). Sirkus esimerkiksi parantaa fyysisistä kuntoa (Spiegel & Parent 2017; Loiselle, Rochette, Tétreault, Lafortune & Bastien 2018; Maglio & McKinstry 2008), kannustaa pitkäjänteisyyteen ja vastuunottoon (Loiselle ym. 2018, Spiegel & Parent 2017), lisää itseluottamusta (Ennis & Tonkin 2018; Archambault ym. 2015; Loiselle ym. 2017) sekä luottamusta muihin ryhmän jäseniin (Cadwell 2018; Bessone 2017). Sirkus luo yhteisöllisyyden ja kuulumisen tunnetta (Ennis & Tonkin 2018; Spiegel & Parent 2017) ja sosiaalisen sirkukseen toimintaan osallistuville työttömille nuorille sirkus voi edistää halua palata työelämään tai opintoihin (Spiegel 2016; Spiegel & Parent 2017).

Suomessa nuoriso- ja sosiaaliseen sirkukseen liittyvää akateemista tutkimusta on tehty hyvin vähän. Vuosina 2009–2011 Tampereen yliopiston tutkivan teatterityön keskus hallinnoi Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamaa Sosiaalinen sirkus -hanketta, jonka myötä julkaistiin Hyttisen (2011) toimittama opaskirja ”Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas”. Tätä seurasi hanke Vaikuttava sirkus vuosina 2011–2014, jonka yhteydessä Tampereen yliopiston tutkivan teatterityön keskus teki tutkimuksen sirkuksen hyvinvointivaikutuksista. Tutkimuksen

tulokset löytyvät Kekäläisen ja Kakon (2013) toimittamasta julkaisusta ””Siellä on suupielet korvissa’. Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksesta”. Tämän lisäksi julkaistiin opaskirja ”Opas sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimukseen” (2013). Edellä mainittujen hankejulkaisujen lisäksi löysin vain yhden suomalaisen tutkimuksen, joka käsittelee sosiaalista sirkusta. Tutkimuksessa tarkasteltiin taidetoimintaa osana koulujen ja päiväkotien arkea, ja yksi taiteenlajeista projektissa oli sirkus (Nevanen, Juvonen & Ruismäki 2014).

Nuoriso- ja sosiaaliseen sirkukseen liittyvistä aiheista on tehty jonkin verran pro gradu -tutkielmia sekä yksi diplomityö. Tutkielmantekijät ovat tarttuneet sirkusaiheeseen useilla eri tieteenaloilla. Herttuainen (2018) tutkii varhaiskasvatuksen pro gradu -tutkielmassaan, millainen harrastus sirkus on sirkusohjaajien ja tuen tarpeisten lasten vanhempien kertomana. Salminen (2016) taas tuotti liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielmassa sirkustoiminnan menetelmäoppaan *Sirkus – Luovaa liikuntaa kouluun*, jonka tarkoituksena on kannustaa lapsia ja nuoria omaehtoiseen liikuntaan ja taiteen tekemiseen. Saarelaisen (2017) mediakasvatuksen pro gradu -tutkielma pureutuu siihen, miten mediaa käytetään sosiaalisen sirkuksen opetuksen tukena. Hakala (2016) tutkii matematiikan diplomityössään *Sirkustaide matematiikan opetuksessa* sirkuksen mahdollisuuksia osana lukion matematiikan opetusta. Åstrand (2007) tarkastelee kasvatustieteen pro gradu -tutkielmassaan harrastustoimintaa syrjäytymisen ehkäisijänä, ja tapaustutkimuksen toisena kohteena on nuorisosirkustoimintaa pyörittänyt Suvelan sirkus. Edellä mainittujen tutkielman lisäksi ammattikorkeakouluissa eri aloilla on tehty paljon sosiaalista sirkusta käsitteleviä opinnäytetöitä.

2.2.3 Sirkuksen harrastaminen Suomessa

Nuorisosirkusta on voinut harrastaa Suomessa usean vuosikymmenen ajan. Suomen ensimmäinen nuorisosirkus, Haminan teinisirkus, perustettiin vuonna 1973. Hieman myöhemmin nuorisosirkuskenttä täydentyi, kun Helsingissä toimiva Linnanmäen sirkuskoulu perustettiin vuonna 1981, ja tamperelainen Sorin Sirkus vuonna 1985. Alkuvaiheessa nuorisosirkuksilla ei ollut kunnollisia tiloja tai välineitä, joten harjoituksia pidettiin esimerkiksi ulkona, pommisuojoissa ja varastotiloissa. Välineitä rakennettiin itse tai saatiin lahjoituksina uraansa lopettelevilta sirkustaiteilijoilta. Aluksi sirkuksen harrastamiseen kohdistui paljon ennakkoluuloja: tietoutta sirkusharrastuksesta ei ollut, joten vanhemmat saattoivat epäroidä lapsensa laittamista sirkuskerhoon. Vuosikymmenten kuluessa ennakkoluulot ovat hävinneet, ja sirkusharrastus on vakiinnuttanut asemansa. Sirkuskouluja on perustettu ympäri Suomen Etelä-Suomesta Lappiin: tällä hetkellä valtakunnalliseen kattojärjestöön Suomen

Nuorisosirkusliittoon kuuluu 45 jäsenyhteisöä, ja sirkusharrastajia on yli 10 000. (Vainio 2018, 194–211.)

Sirkustaide on yksi Opetushallituksen määrittelemän Taiteen perusopetuksen taiteenaloista. Taiteen perusopetuksen tavoitteena on tarjota lapsille ja nuorille tavoitteellista taiteenalojen opetusta. Jokaiselle yhdeksästä taiteenalasta on säädetty oma opetussuunnitelma, joka jakautuu yleiseen ja laajaan oppimäärään. Sirkustaiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelmassa todetaan, että sirkustaiteen perusopinnoissa oppilas oppii ymmärtämään sirkustaidetta sekä näkemään sen taiteellisen, fyysisen ja sosiaalisen ulottuvuuden yhdistävänä taiteenalana. (Opetushallitus 2017). Sirkustaiteen laajaa oppimäärää voi opiskella viidellä paikkakunnalla: Helsingissä, Tampereella, Espoossa, Vantaalla ja Lappeenrannassa (Vainio 2018, 205). Suurin osa Suomen nuorisosirkuksista toimii kuitenkin taiteen perusopetuksen järjestelmän ulkopuolella, eli ne eivät ole valtakunnallisesti määritellyn opetussuunnitelman piirissä. Taiteen perusopetusta järjestävät nuorisosirkukset, erityisesti laajaa oppimäärää tarjoavat, ovat isompia toimijoita, joilla on resursseja laajan opetustarjonnan järjestämiseen ja toiminnan ammattimaiseen koordinointiin.

Sirkusta on mahdollista jatkaa harrastamisen jälkeen myös ammatiksi asti. Suomessa sirkusta on mahdollista opiskella kahdessa oppilaitoksessa. Turun taiteen ja viestinnän oppilaitokseen perustettiin vuonna 1995 Suomen ensimmäinen sirkusalan ammatillinen koulutus. Nykyisin koulutus on osa Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiaa. Koulutuksen painotus on pedagogiikassa, ja valmistuvien opiskelijoiden nimike on teatteri-ilmaisun ohjaaja, painotuksena sirkus. Lahdessa Koulutuskeskus Salpauksessa on kolmivuotinen toisen asteen sirkusartistikoulutus. Sen painotus on sirkustekniikassa ja esiintymisessä. Näistä kahdesta koulutuksesta valmistuu vuosittain yhteensä noin parikymmentä opiskelijaa. (Mt., 210.)

Koska Suomessa ei ole yliopistotasoisista sirkuskoulutusta, osa sirkusuralle haluavista lähtee joko suoraan tai suomalaisen koulutuksen jälkeen ulkomaille kehittämään taiteellista ajatteluaan. Noin kymmenen suomalaista lähtee vuosittain Euroopan sirkusyliopistoihin, joita on esimerkiksi Pariisissa, Tukholmassa, Brysselissä ja Lontoossa. Monet ulkomailta valmistuvat sirkustaiteilijat jäävät töihin Eurooppaan, sillä uramahdollisuudet ovat siellä paremmat kuin Suomessa, jossa on edelleen vaikeaa elättää itsensä sirkustaiteilijana. (Mt., 212.)

Kaiken kaikkiaan nuorisosirkus on vakiinnuttanut asemansa lasten ja nuorten harrastuksena. Keskeistä kentän kehittymiselle on ollut ammatillinen sirkuskoulutus, joka on mahdollistanut

sen, että nuorisosirkuksissa voidaan tarjota laadukasta ja ammattitaitoista opetusta (Mt. 209). Yhä useampi lapsi ja nuori saa viikoittain iloa sirkusharrastuksesta.

3. Nuoruus ikävaiheena ja nuoruuden siirtymät

Nuoruudessa tapahtuvaa kehitystä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena on ollut ihmisen kasvaminen ja kehittyminen nuoruudessa, mutta myös koko elämän aikana. Nykyään ajatellaan, että ihmisen kasvaminen ei pysähdy nuoruuden jälkeen, vaan kehitystä tapahtuu myös aikuisuudessa. Ihmiselämän kehitysdynamiikkaa on lähestytty ainakin kolmesta eri näkökulmasta, jotka ovat *vaiheteoreettinen näkökulma*, *elämänkaaren näkökulma* ja *elämäntien näkökulma*. Käyn tässä luvussa lyhyesti läpi nämä näkökulmat sekä nostan esiin tuoreempia teoreettisia huomioita liittyen nuoruuden siirtymiin.

Vaiheteoreettisessa näkökulmassa tarkastellaan ihmisen psykososiaalista kehitystä tai elämänrakenteen muutosta. Psykososiaalisen kehityksen tunnetuin teoreetikko on Erik H. Erikson (1963, 1968), joka näkee ihmisen kehityksen olevan biologisten ja sosiaalisten prosessien yhteensovittamista. Biologisten ja sosiaalisten muutosten myötä syntyy psykososiaalisia kriisejä, jotka yksilön täytyy ratkaista. Nuoruusiän kriisi liittyy identiteettiin, jolloin tehdään erilaisia roolikokeiluja. Tuloksena on joko identiteetin vahvistuminen tai roolien hajaannus. Varhaisaikuisuuden kriisin tuloksena on joko läheisyyden tai eristyneisyyden kokemus, joka syntyy ystävyys- ja rakkaussuhteiden muodostamisen myötä. (Nurmi ym. 2014, 181.)

Elämänrakenteen muutoksen tutkimuksen tunnetuin teoreetikko on puolestaan Levinson (1978). Hänen mukaansa jokaisessa elämänvaiheessa on erilainen elämänrakenne eli merkityksellisten asioiden verkosto. Siirtymä vaiheesta toiseen muuttaa elämänrakennetta eli sitä, mikä ihmisen elämässä on sillä hetkellä tärkeää. Jotkin ikävaiheet ovat aikaa, jolloin rakenteet muodostuvat, ja toiset taas rakenteen muuttumisen eli siirtymän aikaa. Levinsonin mukaan siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen tapahtuu ikävuosien 17–22 aikana, jolloin nuoruuden elämänrakenne alkaa väistyä ja pohja nuoren aikuisen elämänrakenteen omaksumiselle muodostua. Varhaisaikuisuuden vaiheessa ikävuosina 22–28 rakennetaan aikuisen elämäntapaa ja tehdään valintoja, jotka suuntaavat myöhempää elämää. Levinsonin teoriaa on kritisoitu kaavamaisuudesta: kronologinen ikä ei aina kerro siitä, missä vaiheessa elämää ihminen on menossa. (Nurmi ym. 2014, 182–183.)

Elämänskaaren (life span) näkökulmassa korostetaan sitä, että ihmisen kehitys jatkuu läpi elämän, eikä mikään ikäkausi ole ensisijainen kehityksessä. Teoriassa määritellään kolmeksi keskeiseksi kehitykseen vaikuttavaksi systeemiksi ikä, historiallinen aika ja epänormatiiviset elämäntapahtumat. Elämänskaaren näkökulma kuuluu psykologian alaan. (Mt. 186.)

Kolmas lähestymistapa, *elämänskulun näkökulma*, pohjautuu sosiologiaan. Se sisältää viisi teoreettista periaatetta. Ensimmäinen periaate on, että ihmisen kehitys on koko elämän mittaista. Toinen periaate on toimijuuden periaate: yksilöt rakentavat elämänskulkuaan tekemiensä valintojen kautta niissä olosuhteissa, joissa he elävät. Kolmas periaate liittyy ajoitukseen. Elämän siirtymien ja muiden tapahtumien merkitys riippuu siitä, missä vaiheessa elämää ne tapahtuvat. Neljäs periaate on elämien linkittymisen periaate: myös läheisillä ihmisillä on merkitystä siinä, mihin suuntaan ihmisen elämä kulkee. Viides ja viimeinen periaate korostaa historiallisen ajan ja paikan merkitystä elämänskulussa. Yksilön elämänskuu muotoutuu aina suhteessa tiettyyn historialliseen aikaan ja paikkaan. (Elder & Shanahan 2007, 692–698.)

Nuoria koskevassa keskustelussa on puhuttu paljon siitä, että nuoruus on pidentynyt. Merkittävien aikuisuuteen liitettyjen virstanpylväiden, kuten naimisiinmenon ja lastensaannin keski-ikä on noussut, ja yhä useampi kouluttautuu pitkälle. Arnett (2004) on käsitteellistänyt tätä muutosta esittämällä uuden kehityspsykologisen käsitteen, muotoutuva aikuisuus (emerging adulthood). Se käsittää ikävaiheen myöhäisestä teini-ikästä noin kolmeenkymmeneen ikävuoteen, keskittyen vuosiin 18–25. Arnett esittää, että esimerkiksi Eriksonin ja Levinsonin teorioiden kehittelyn jälkeen yhteiskunta on muuttunut. Muotoutuva aikuisuus on demografisesti ja subjektiivisesti erottuva vaihe. Demografisesti muotoutuvalle aikuisuudelle tyypillistä on se, että mikään ei ole demografisesti normatiivista – asumismuodossa, koulutuksessa, perheessä ja työssä on paljon vaihtelua ikäryhmän sisällä. Muotoutuvaa aikuisuutta elävät kokevat myös subjektiivisesti olevansa jotakin nuoren ja aikuisen väliltä. (Arnett 2004.) Toisaalta on esitetty, että käsitys aikuisuudesta saattaa olla murroksessa nuoruuden sijaan: aikuisuutta ei enää pidetä tiettyihin merkkipaaluihin sidottuna, vaan se pohjautuu yhä enemmän psykologisiin tekijöihin, kuten kokemuksiin omasta kypsyystydestä ja vastuullisuudesta (Mary 2012).

Nuoruus on elämänsvaihe, joka on monella tavalla institutionalisoitunut. Nuoruutta säädelään valtion tasolta esimerkiksi oppivelvollisuutta, äänioikeutta ja asevelvollisuutta koskevan lainsäädännön kautta. Nuoret tekevät elämänsvalintojaan, koskien esimerkiksi koulutusta,

Kun tutkitaan nuoruuden siirtymiä, voidaan etsiä nuorten elämänselämän kriittisiä hetkiä tai käännekohtia, jotka ovat nuorten omasta näkökulmasta vaikuttaneet ratkaisevasti heidän elämänselämäänsä. Usein yhteiskunnan huomio ja huoli kohdistuu koulu- ja työelämäsiirtymiin, mutta subjektiivinen kokemus käännekohdista voi olla erilainen. Nuoren näkökulmasta kriittinen hetki voi olla jokin toinen elämäntapahtuma, kuten muutto, vaikeat perhekokemukset tai harrastukset. (Honkatukia 2018, 165.) Oma tutkimukseni lähtee liikkeelle ajatuksesta, että sirkusharrastuksen lopettaminen on nuoren elämässä jollain tavalla merkittävä kokemus, joka tuo mukanaan yhden siirtymän.

Tutkielmani lähtee liikkeelle nuoruuden, harrastamisen ja sirkuksen maailmasta, mutta se kytkeytyy laajemmin elämänmuutosten kertomukselliseen¹ tutkimukseen. Narratiivisessa psykologiassa tutkimuksen kohteena ovat ihmisten tarinat, erityisesti merkityksenannot elämän käännekohtissa. Elämänmuutoksen kokemukset nähdään tarinallisesti konstruoituna, ja näiden konstruktoiden oletetaan myös muuttuvan, kun ihminen tulkitsee elämäänsä uudelleen. Narratiivisessa psykologiassa oletetaan, että ihmiset rakentavat elämänsä tapahtumista, ajatuksista ja toiveista uniikin elämäntarinan. (McAdams & Josselson & Lieblich 2001, xvi.) Oma tutkielmani sijoittuu tähän elämänmuutosten kertomuksellisen tutkimuksen kenttään. Tässä luvussa käsittelen ensin lyhyesti kertomustutkimuksen historiaa ja esittelen kaksi näkökulmaa kertomuksen rakenteen tutkimiseen. Sen jälkeen kuvailen identiteetin tarinallisuuteen liittyvää teoreettista keskustelua ja esittelen Hännisen (1999) tarinallisen kiertokulun teorian.

Arkikielessä sanaa *kertomus* (narrative), tai vielä yleisemmin sanaa *tarina* (story), käytetään jatkuvasti pohtimatta sen syvällisemmin sen merkitystä. Tarinallisuus näkyy monilla sosiaalisen elämän alueilla: yritykset kauppaavat tuotteitaan kertomalla menestyksensä taustalla olevan ainutlaatuisen tarinan, ja media käyttää yhä enemmän yksittäisten ihmisten

12

tarinoita kuvatessaan jotakin sosiaalisen elämän ongelmaa. Riessman (2008, 5) toteaa, että nykyisessä käytössä lähes mikä tahansa voi olla kertomus. Kertomustutkimuksen kannalta on kuitenkin olennaista asettaa käsitteelle jotakin rajoja, sillä kaikki puhe ja teksti eivät ole kertomuksia. Riessmanin kanssa samaa mieltä on myös Hyvärinen (2010, 77–78), joka toteaa, että sosiaalitieteellisestä kertomustutkimuksesta on usein puuttunut kertomuskäsitteen teoretisointi ja tietoinen pohdinta. Kertomustutkimus on monitieteinen tutkimusalue, jonka sisällä ei ole yksimielisyyttä kertomuksen määritelmästä. Myös analyysin näkökulmasta kenttä on moninainen, sillä ei ole olemassa selkeitä kategorioita, joita analyysissa voisi etsiä, tai ylipäätään ohjeita datan analysoinnin vaiheista, kuten monissa muissa laadullisissa menetelmissä. (Andrews, Squire & Tamboukou 2013, 1.) Tämän takia tutkijan täytyy pohtia, mihin kertomuksen määritelmään hän kiinnittyy ja minkä tyyppistä narratiivista analyysia hän tekee.

Historiallisesti muotoutuneet teoreettiset jakolinjat selittävät, miksi kertomustutkimuksen kentällä on niin paljon vaihtelua siinä, miten kertomus käsitteellistetään, millä menetelmillä sitä tutkitaan ja miksi kertomusten tutkimusta ylipäätään pidetään tärkeänä (Andrews, Squire & Tamboukou 2013, 5). Lähivuosikymmeninä kertomuksesta on kiinnostuttu monilla eri tieteenaloilla siinä määrin, että usein puhutaan ”narratiivisesta käänteestä”. Hyvärinen (2010) kuitenkin osoittaa artikkelissaan, että yhden käänteiden sijaan pitäisi puhua vähintään neljästä eri käänteestä, joilla on ollut erilaisia tavoitteita ja asenteita suhteessa kertomukseen. Hän esittää, että käänteitä on tapahtunut ensinnäkin kirjallisuustieteen teoriassa 1960-luvulla, toiseksi historiografiassa kirjallisuustieteellisen narratologian kehittymisen myötä, kolmanneksi sosiaalitieteissä 1980-luvulta eteenpäin ja neljänneksi kulttuurisella ja yhteiskunnallisella tasolla, kun tarinallisuus on alkanut näkyä laajemmin esimerkiksi mediassa. Myös Hänninen (1999) esittää tiiviin ja selkeän jäsennyksen tarinallisen tutkimuksen ”sukupuusta”. Kuvaan seuraavaksi kertomustutkimuksen kehityskulkuja nojautuen Hännisen jäsennykseen, täydentäen sitä joillakin Hyvärisen huomioilla.

Narratiivinen tutkimus on lähtenyt liikkeelle kertomusten analyysista. Laajan tutkimusalueen pohjana on ollut Aristoteleen Runousoppi, ja suuntaukseen voidaan nähdä sisältyvän kansanperinteen tutkimuksen ja kirjallisuudentutkimuksen suuntaukset. Yksi merkittävimmistä tutkimushaaroista on ollut 1960-luvulta lähtien kehittynyt narratologia, jossa on etsitty kertomuksen syvärakennetta ja universaalia kielioppia. Kirjallisuudentutkimuksen piirissä kertomuksen käsitteen määrittelyllä on ollut suuri rooli, ja kertomukselle on asetettu tarkat kriteerit. (Hänninen 1999, 16.)

Hyvärinen (2010) mukaan kirjallisuustieteen vaikutus on ulottunut sosiaalitieteisiin lähinnä välittyen lingvistiikan kautta. Kertomustutkimuksen klassikoksi muodostunut Labovin ja Waletskyn (1967/1997) suullisen kertomuksen malli toi mukanaan strukturalistis-formalistisia oletuksia kertomuksen rakenteesta sekä neutraalin analyttistä suhtautumista kerrontaan. Labovilaista näkökulmaa on jatkettu keskustelunanalyysin ja asemointianalyysin piirissä, ja ne muodostavat yhden juonteen kertomustutkimuksen kehityskulkuun. (Hyvärinen 2010, 76.)

Historiografisen kehityslinjan muodostavat historian tutkimuksessa ja historian filosofiassa käydyt keskustelut elämän ja tarinan suhteesta. Historiantutkimuksessa klassikko on Whiten teos *Metahistory* vuodelta 1973, joka käynnisti kiivaan väittelyn siitä, mikä suhde historian kirjoituksella on reaaliseen elämään. Historian filosofian piirissä käyty keskustelu herätti kiinnostuksen tarinan ja elämän suhteesta myös yleisemmin filosofian piirissä. (Hänninen 1999, 17.)

Psykologian piirissä tarinallisuus alkoi nousta kiinnostuksen kohteeksi 1980-luvulla edellä kuvattujen tarinallisuutta koskevien keskustelujen myötä. Toisin kuin kirjallisuudentutkimuksessa, narratiivisessa psykologiassa huomio ei ole kertomusrakenteesta vaan tarinallisesta ajattelusta eli siinä, miten ihmiset tulkitsevat elämäänsä tarinallisesti. Narratiivinen psykologia jakautuu useisiin eri suuntauksiin, esimerkiksi narratiiviseen kehityspsykologiaan, narratiiviseen minäpsykologiaan ja narratiiviseen psykoterapiaan. (Mt. 18.) Narratiivinen minäpsykologia on näistä tutkielmani kannalta olennaisin, joten esittelen sitä tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Hyvärinen hahmottaa narratiiviseen identiteettiin keskittyvän tutkimuksen lisäksi sosiaalitieteellisestä kertomustutkimuksesta myös toisen teoreettisen linjan. Postmodernistisessa ja dekonstruktionistisessa tutkimuksessa on kritisoitu *suuria kertomuksia* (grand narratives) ja kiinnitetty huomiota sen sijaan vaihtoehtoihin, unohdettuihin tai kertomatta jääneisiin kertomuksiin. Usein esiin on nostettu yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevien, kuten naisten, seksuaalivähemmistöjen ja rodullistettujen ihmisten ääniä. (Hyvärinen 2010, 75.)

Kertomustutkimus on siis kehittynyt monen eri tieteenalan ja teoriaperinteen piirissä, eikä alojen välillä ole ollut kovinkaan paljon vuorovaikutusta. Hyvärinen (2006, 21) toteaa, että ei ole oikeastaan yhtäkään tekstiä tai keskustelua, joka olisi inspiroinut kaikkia sosiaalitieteellisen ”narratiivisen käänteen” kirjoittajia. Kertomustutkimus on pirstaloitunut eri alojen teoreettisiin

keskusteluihin. Oma tutkimukseni sijoittuu narratiivisen psykologian alaan, käyttäen tukena hiukan kirjallisuustieteen piirissä käytyä keskustelua kertomuksen määrittelystä.

4.2 Näkökulmia kertomuksen rakenteen tutkimiseen

Kirjallisuudentutkimuksen piirissä kertomustutkimus on keskittynyt tarkastelemaan kertomusten rakenteita ja ominaispiirteitä. Näistä näkökulmista voi olla hyötyä myös sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa. Kertomuksen rakenteen tason näkökulma auttaa tunnistamaan, millainen kuvaus on kertomuksellista ja mikä ei sekä vertailemaan eri tyyppisiä kertomuksia. Esittelen kaksi näkökulmaa kertomuksen rakenteen tutkimiseen: Hermanin (2009) kertomuksen prototyypin mallin sekä Riessmanin (1990) neljä kertomuksen genreä.

Kielitieteilijä Herman (2009) esittää kertomuksen määritelmän sekä kertomuksen prototyypin mallin. Hermanin kertomuksen määritelmän mukaan kertomus keskittyy abstraktin ja yleisen sijasta kuvauksiin siitä, mitä tapahtui tietyille ihmisille tietyissä olosuhteissa, ja miten he kokivat nämä asiat (Herman 2009, 1–2). Kertomuksen prototyyppi koostuu neljästä eri ominaisuudesta, joita ovat *kontekstisidonnaisuus* (situatedness), *ajallinen järjestäytyminen* (event sequencing), *tarinamaailman luominen/rikkoutuminen* (worldmaking/world disruption) ja *kokemuksen tulkinta* (what it's like). Arvioimalla näitä ominaisuuksia voidaan tulkita, onko kyse kertomuksesta vai jostakin muusta tekstiperusteisesta kategoriasta, kuten kuvauksesta, selityksestä, listasta tai argumentista. Osassa kertomuksista nämä ominaisuudet ovat vahvempia, toisissa vähemmän. (Mt. 13–15.)

Kertomuksen prototyypissä *kontekstisidonnaisuudella* tarkoitetaan sitä, että kertomus on aina sijoittunut johonkin kerronnan kontekstiin, joka muokkaa sitä, millaisen muodon kertomus saa. *Ajallinen järjestäytyminen* viittaa tapaan esittää kertomuksessa tapahtumat suhteellisen kronologisessa järjestyksessä, kuvaten käännekohtia, joissa yksilön päätökset vievät polkua eri suuntaan. *Tarinamaailman luomisella* Herman tarkoittaa, että kerronnan kautta kertoja luo maailman, johon kutsuu kuulijan tai lukijan mukaan. Keskeistä kertomukselle on tarinamaailman oletusten rikkoutuminen: kertomus on kognitiivinen ja kommunikatiivinen strategia, jossa pyritään kuromaan umpeen kokemusta siitä, että asiat eivät tapahtuneet niin kuin oletettiin. Jotta kertomus oli kertomisen arvoinen, siinä täytyy tapahtua jotakin odottamatonta. Viimeinen kertomuksen prototyypin ominaisuus, *kokemuksen tulkinta*, korostaa sitä, että kertomuksissa keskeistä on tuntevan ja kokevan yksilön tulkinta siitä, miten hän on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Kokemuksen arviointi erottaa kertomuksen kuvailevasta tekstimuodosta. (Mt. 15–21.)

Hermanin teoria auttaa tunnistamaan kertomuksia tekstiperusteisesta aineistosta. Erityisesti kolmas kertomuksen prototyypin ominaisuus, tarinamaailman rakentaminen ja rikkoutuminen, on hyödyllinen myös sosiaalitieteellisessä kertomustutkimuksessa. Kertomukset korostavat sitä, mikä tapahtumissa oli yllättävää ja meni eri tavalla kuin yksilö olisi olettanut. Se, mikä on normaalia ja mikä taas yllättävää, epätasapainoa tuovaa tai ”keskeytyksen” aiheuttavaa, riippuu täysin kertomuksesta ja sen sisältämän tarinamaailman kontekstista. Yllätyksellisyys tekee kertomuksesta kertomisen arvoisen. (Mt. 133–135.) Kertomukset tulevat paljastaneeksi kertojan maailman lainalaisuuksia, kun ne kuvaavat odottamattomia tapahtumia. Analysoimalla kertomuksia voidaan päästä käsiksi siihen, mikä ”tavallinen” kehityskulku olisi kertojan maailmassa ollut. Epätavallisiakin tapahtumia kuvaavat kertomukset tuottavat siis tietoa myös siitä, miten kertoja olisi olettanut tai toivonut asioiden tapahtuvan.

Sosiologi Riessman (1990) identifioi neljä kertomuksen genreä: *tarinan*, *tavan kertomuksen*, *hypoteettisen kertomuksen* ja *episodisen kertomuksen*. Genren valinnalla luodaan tietynlainen tulkinta tapahtumista: samat tapahtumat voidaan kertoa monella eri tavalla. Riessmanin havainnot perustuvat hänen tutkimukseensa amerikkalaisten avioerokertomuksista, jossa hän teki havainnon, että kertojat käyttivät muitakin kertomisen tapoja kuin perinteistä tarinamuotoista tapaa.

Tarinalla (story) Riessman tarkoittaa perinteistä kertomustyyppiä, jossa kerrotaan tiettyjen tapahtumien juonenkulku. Se kutsuu kuulijan elämään tapahtumat kertojan mukana. *Episodinen kertomus* (episodic narrative) rakentuu selkeän ajallisen jatkumon sijaan teemojen ympärille: kuvailemalla yksittäisiä tilanteita kertoja maalaa kuvan pidemmästä ajanjaksosta. *Hypoteettisella kertomuksella* (hypothetical narrative) Riessman taas tarkoittaa kertomusta, jossa kertoja kuvailee tapahtumia, joiden hän olisi halunnut tapahtuvan, mutta jotka eivät kuitenkaan koskaan tapahtuneet. Hypoteettinen kertomus kuvaa vision siitä, miten juoni olisi vaihtoehtoisesti voinut kulkea. (Riessman 1990, 76, 118–119.)

Tavan kertomuksessa (habitual narrative) tapahtumat eivät ole yksittäisiä, tietyssä hetkessä tapahtuneita asioita, vaan kerronnan kohteena ovat asiat, jotka tapahtuivat uudestaan ja uudestaan (mt. 84). Riessmanin tutkimuksessa esimerkkinä on kuvaus avioerosta, jossa kertoja ei mainitse mitään yksittäistä hetkeä, jolloin avioliitto olisi päättynyt. Sen sijaan ajallisesti järjestyneiden tavan kertomusten kautta kertoja kuvaa, kuinka avioliitto alkoi pikkuhiljaa murentua ilman mitään epätavallisia tapahtumia. Tavan kertomuksen käyttäminen eriyttää

menneisyyden nykyhetkestä: raportoidut asiat olivat tapahtuma-aikaan yleisiä, mutta nyt jo kertojalle kaukaisempia. Tämä ominaisuus tekee niistä kertomisen arvoisia. (Mt. 102)

Riessmanin tutkimus todistaa, että yksilöt käyttävät tarinoiden lisäksi myös muita kertomusgenrejä jäsentämään henkilökohtaisia kokemuksiaan. Riessman tulkitsee tutkimuksessaan esimerkiksi kahden eronneen naisen kertomuksia, ja toteaa, että naisten erilainen tapa kertoa kokemuksistaan voi viitata siihen, että he ovat eri vaiheissa erosta toipumisen prosessissa. Toinen naisista kuvailee avioeroaan yksityiskohtaisen ja tunnepitoisen episodisen kertomuksen kautta, kun taas toisen kuvaus koostuu tavan kertomuksista. Tavan kertomuksista koostuva kerrontatyyli voi viitata siihen, että henkilö on jo jatkanut jo elämässä eteenpäin ja jättänyt avioliiton taakseen. Kertoja ei kerronnassa ”elä uudelleen” yksittäisiä hetkiä, jotka tapahtuivat avioeron aikaan, koska ne eivät ole enää merkityksellisiä hänen tämänhetkisessä ymmärryksessään avioerosta. Toisaalta vaihtoehtoinen tulkintatapa on, että eri puhujilla on eri tyylejä kertoa tarinoita. (Mt. 100.) Riessman on itse kuitenkin enemmän sillä kannalla, että kerrontatyylin valinta ei ole sattumanvaraista, vaan kerrontatyyli on yhteydessä siihen, mitä merkityksiä ihminen haluaa kerronnalla välittää. Yksilöt eivät kertoessaan vain raportoi asioita, vaan aktiivisesti tulkitsevat niitä. (Mt. 116–117.)

4.3 Identiteetin tarinallisuus

Narratiivinen minäpsykologia on yksi kertomustutkimuksen suuntaus, jossa ihmisen minuus ymmärretään tarinallisesti rakentuneena. Hyvärinen (2010) kuvaa tätä psykologisesti orientoitunutta suuntausta sitä kautta, että se esittelee metaforan ”elämä kertomuksena” (life as narrative). Metaforassa keskeistä on ajatus siitä, että tarinoilla on keskeinen rooli ihmisten elämässä, toiminnassa ja psykologiassa. (Hyvärinen 2010, 75.)

Bruner esitti vuonna 1986 julkaistussa teoksessaan *Actual minds, possible worlds*, että ajattelu jakautuu kahteen muotoon, paradigmaattiseen ja narratiiviseen ajatteluun. Paradigmaattinen eli loogis-tieteellinen ajattelutapa pyrkii selittämään maailmaa kuvailun, kategorisoinnin ja systematisoinnin kautta. Se on siis tieteellistä ajattelua, jossa tavoitteena on hypoteesien testaaminen. Narratiivinen ajattelu on aivan erilainen ajattelun muoto: se keskittyy ihmisten toimintaan, toiminnan kontekstin tarjoaviin elämänvaiheisiin ja kokemuksiin, jotka sijoittuvat tiettyyn aikaan ja paikkaan. Abstraktien yleistysten sijaan narratiivinen ajattelu keskittyy tarinoihin, draamaan ja historialliseen kuvaukseen. (Bruner 1986, 12–13.)

Bruner (1990) esittää, että *merkityksen* pitäisi olla psykologialle keskeinen käsite. Hän hahmottelee kulttuuripsykologian, jossa tutkimuksen kohteena on se, miten ihmiset rakentavat

merkityksiä elämästään. Bruner näkee, että kertomukset ovat tärkein väline merkityksen tulkinnassa. Kertomusten kautta selitetään erityisesti tapahtumia tai asioita, jotka ovat jollakin tavalla epätavallisia. (Bruner 1990.)

Polkinghorne (1988) narratiivisen psykologian taustalla on huomio siitä, että perinteinen psykologinen ajattelu ei tarjoa työkaluja käytännön terapiatyöhön. Hän esittää, että tarinallisen näkökulman kautta on mahdollista ymmärtää paremmin, miksi ihmiset toimivat niin kuin toimivat. (Polkinghorne 1988, x.) Polkinghorne näkee ihmisen minuuden tarinallisesti rakentuneena: identiteetti muodostuu, kun ihminen rakentaa tarinallisen tulkinnan kautta elämäntarinaansa. Sitä uudelleen tulkitaan jatkuvasti, eikä ihminen voi koskaan tietää, mihin suuntaan tarina tulevaisuudessa kulkee. (Mt. 150.)

Myös McAdams (1993) näkee elämän olevan lähtökohtaisesti tarinallista: ihmisen ymmärrys omasta itsestään syntyy itsestä rakennetun tarinan, ”henkilökohtaisen myytin”, ympärille. Ihminen pyrkii tekemään elämäntapahtumia ymmärrettäväksi ja integroimaan elämänsä eri elementtejä yhteen oman tarinansa rakentamisen kautta. Jo lapsuudessa ihmiselle muodostuu elämän ”narratiivinen sävy”, joka voi olla joko optimistinen tai pessimistinen. Nuoruudessa alkaa varsinainen tarinallinen ajattelu, ja aikuisuudessa itsestä konstruoitu tarina saa uusia sävyjä, kun elämäkokemuksia kertyy enemmän.

McAdamsin, Josselsonin ja Lieblichin (2001) mukaan *elämän siirtymiin* (life transition) liittyy keskeisesti merkityksenanto ja jatkuva kokemusten konstruointi ja uudelleenkonstruointi, joka tapahtuu tarinankerronnan kautta. Yksilö rakentaa itsestään kertovia tarinoita, jotka auttavat selviämään haasteista ja löytämään oman paikan sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä. Jotkut elämänmuutokset näyttäytyvät erityisen merkityksellisinä ihmisen elämänsä elämisessä, jolloin ne voidaan nähdä elämän *käännekohtina* (turning point). Erityisesti käännekohtissa merkityksenanto on keskeistä. Elämänmuutoksen kokemus ymmärretään tarinallisesti konstruoituna, joten ihmisen oma tulkinta vaikuttaa keskeisesti siihen, miten hän jonkin asian kokee. Teoria on kuitenkin epistemologisesti siinä mielessä realistinen, että konstruoitujen tarinoiden ajatellaan kytkeytyvän reaalisesti olemassa olevaan todellisuuteen. (McAdams, Josselson & Lieblich 2001, xv–xvi.)

Elämäkerrallisesta kerronnasta, erityisesti silloin kun ne koskevat käännekohtia, voidaan erotella erilaisia jaksoja tai kohtauksia sen mukaan, minkä tulkinnan ihminen antaa kokemuksilleen. *Pelastumisjaksolla* (redemption sequence) tarkoitetaan juonenkulkua, jossa elämäkerrallinen tarina etenee negatiivisesta tilanteesta emotionaalisesti positiiviseen

lopputulokseen. *Kontaminaatiojaksolla* (contamination sequence) taas viitataan juonenkulkuun, jossa emotionaalisesti positiivinen kokemus menee pilalle tai ”saastuu” negatiivisen tai huonon lopputuloksen myötä. Pelastumisjaksot ja kontaminaatiojaksot ovat narratiivisia strategioita, joiden kautta ihmiset selittävät elämässään tapahtuneita muutoksia. Painopiste on siinä, miten yksilö itse tulkitsee tapahtumia ja rakentaa kokemukset osaksi elämäntarinaansa: mikään kokemus ei ole hyvä tai huono itsessään, vaan ihmisen tulkinta määrittää sen merkityksen ihmisen elämässä. (McAdams & Bowman 2001, 5, 28.)

McAdams ja Bowman (2001) huomasivat tutkimuksessaan, että kontaminaatiojaksot eivät olleet yhtä yleisiä heidän haastattelemiensa keski-ikäisten ihmisten elämäntarinoissa kuin pelastumisjaksot. Suurimmalla osalla oli kuitenkin vähintään yksi selkeä kontaminaatiojakso elämäkerrallisen haastattelun yhteydessä kerrotussa elämäntarinassa. On todennäköistä, että tapa, jolla ihmiset kertovat elämänmuutoksista ja käännekohdista heijastaa yhtäältä eroja menneisyyden kokemuksissa, mutta toisaalta myös erilaisia tapoja, joilla ihmiset tekevät elämää ymmärrettäväksi. (Mt. 19, 29.) Samat tapahtumat voi tulkita ja kertoa monella eri tavalla, ja se tapa, jonka yksilö valitsee, paljastaa jotakin hänen konstruoimastaan elämäntarinasta.

Yksi keskeinen käsite elämänmuutosten tarinallisuudessa on *elämäkerrallinen katkos* (biographical disruption), jonka esitti Bury (1982). Bury'n reumapotilaita käsitelleen tarinallisen tutkimuksen tulos on, että elämänmuutos, hänen tutkimuksessaan sairastuminen, aiheuttaa kriisin, jossa ihminen joutuu kyseenalaistamaan itsestään selvänä pitämänsä oletukset ja käyttäytymistavat ja pohtimaan elämäntarinaansa uudelleen. Sairastumisen myötä tapahtuu elämäkerrallinen siirtymä normaalista elämänpolusta epänormaaliin. Ihminen etsii syitä sairastumiselle ja alkaa pohtia aiempia elämäntapahtumia uudessa valossa. Myös tulevaisuudensuunnitelmat arvioidaan uudelleen, kun sairastuminen on muuttanut oletettua elämänkulkua. Vaikka Bury'n tutkimus käsittelee vain sairastumista, se voi auttaa tulkitsemaan myös muita elämässä tapahtuvia suuria muutoksia.

4.3 Tarinallisen kiertokulun teoria

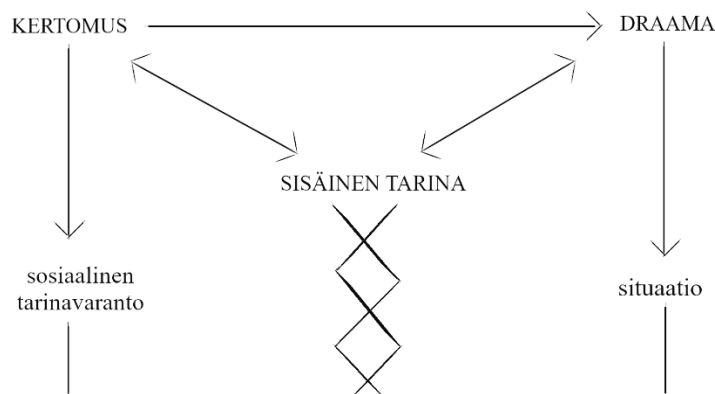
Sosiaalipsykologi Hänninen (1999) on kehittänyt *tarinallisen kiertokulun teorian*, joka pohjaa edelle kuvailtuun oletukseen ihmismielen tarinallisuudesta ja tavasta jäsentää elämää tarinoiden kautta. Teoria määrittelee tarkemmin tarinallisuuteen liittyviä käsitteitä ja tarjoaa analyyttisen kehikon niiden välisistä suhteista. Hännisen teoria on keskeisin väline, jonka kautta tulkitsemme myöhemmin aineistoani.

Hännisen tarinallisen kiertokulun teorian keskeisimmät käsitteet ovat tarina, kertomus, sisäinen tarina, draama, sosiaalinen tarinavaranto sekä situaatio. *Tarinalla* on merkityskokonaisuus, josta löytyy alku, keskikohta ja loppu, eli toisin sanottuna juoni. Erillisten osien merkitys muodostuu suhteessa juonen muodostamaan kokonaisuuteen. *Kertomuksella* Hänninen tarkoittaa tarinan esittämistä merkkien kautta, joko kielellisesti tai kuvallisesti esitettynä. Yksi kertomus voidaan tulkita monella eri tavalla, joten se voi sisältää useita tarinoita. (Hänninen 1999, 20.)

Draaman käsitteellä Hänninen viittaa itse elävän elämän toimintaan eli siihen, mitä ihmisen elämässä tapahtuu juuri nyt. Draamassa ihmiset toteuttavat tarinallisia projekteja, jotka on muotoiltu sisäisessä tarinassa. (Mt. 20.) Englanninkielinen termi ”lived narrative” kuvaa käsitettä ehkä paremmin kuin suomenkielinen vastine ”draama”.

Situaation käsite sisältää olosuhteet, joissa ihminen toimii (esim. asuinpaikka, työpaikka, perhe, terveys, sosiaaliset normit). Situaatio luo kehykset draamalle. Viimeinen teorialle keskeinen käsite on *sosiaalinen tarinavaranto*, jolla tarkoitetaan kulttuurisia kertomuksia, jotka ovat yksilön käytettävissä oman elämän tulkintaan. Sosiaalinen tarinavaranto kytkeytyy *henkilökohtaiseen tarinavarantoon*, joka sisältää ne kulttuuriset kertomukset ja tarinallisesti tulkitut muistot, jotka yksilö on varastoinut muistiinsa. (Mt. 20–21.)

Tarinallisen kiertokulun teorian keskeisin käsite, *sisäinen tarina*, viittaa ihmisen mielessä tapahtuvaan prosessiin, jossa ihminen käyttää tarinallisuutta oman elämänsä tulkintaan. Se on ihmisen tarinallinen käsitys itsestään. Sisäinen tarina on suhteessa kaikkiin muihin mallin käsitteisiin, sillä ne ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Alla oleva kuvio kuvaa Hännisen rakentamaa teoreettista mallia.

Kuvio 1. Tarinallisen kiertokulun teoria. Mukailtu Hännisen (1999, 21) kuviosta.

Sisäinen tarina muodostuu suhteessa situaatioon ja sosiaaliseen tarinavarantoon. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ihminen tulkitsee elämässään tapahtuvia asioita (draama) ja tilanteen tarjoamia mahdollisuuksia (situaatio) käyttäen apuna sosiaalisen ja henkilökohtaisen tarinavarannon tarinoita. Sisäinen tarina on kahdensuuntaisessa suhteessa sekä kertomukseen että draamaan. Kertomuksilla voidaan ilmaista sisäistä tarinaa, ja jos ihmisen sisäinen tarina muuttuu, myös kertomukset, joita itsestä kerrotaan, usein muuttuvat. Toisaalta oman tarinan kertominen voi saada ihmisen näkemään itsensä uudessa valossa, jolloin kertominen muokkaa sisäistä tarinaa. Muutokset elävän elämän draamassa muokkaavat myös ihmisen tarinallista ymmärrystä itsestään: eteen tulevat haasteet ja muutokset pakottavat ihmisen muotoilemaan tarinaansa uudelleen. Jos muutokset ovat suuria, muutostilanne voi aiheuttaa elämäntarinan katkoksen, joka täytyy kuroa umpeen. Toisaalta joskus muutos voi tapahtua myös toiseen suuntaan: sisäisen tarinan uudelleenmuotoilu voi suunnata ihmisen toimintaa eri polulle, eli muokata näin elettyä draamaa. (Mt. 21–22, 54.)

Hänninen kuvaa teoriasa olevan ”ontologinen, fenomenologinen, hermeneuttinen, materialistinen, realistinen ja eksistentiaalinen” (mt. 24). Ontologisuudella viitataan siihen, että Hännisen teoriassa koko olemassaolon ajatellaan olevan tarinallista. Teorian fenomenologisuus taas viittaa siihen, että kokemusten oletetaan saavan merkityksensä suhteessa aiemmin muotoutuneeseen merkitysjärjestelmään, ja sulautuvat sen osaksi. Hermeneuttisuus liittyy ajatukseen siitä, että elämän ja kertomusten välillä on spiraalimainen kehä. Kun yksilö kertoo elämästä kertomuksia, hän jäsentää niiden kautta elämään liitettyjä merkityksiä. Hännisen teoria on materialistinen ja realistinen, sillä hän näkee tarinallisuuden taustalla olevan ihmisen reaalin suhde maailmaan, reaalisesti olemassa olevan tajunnan kautta. Tarinat ovat todellisuuden tulkintoja, jotka ovat muunneltavissa, mutta niiden oletetaan kuitenkin perustuvan olemassa olevaan todellisuuteen. Lähestymistavan eksistentiaalisuus tulee esiin siinä, että ihmisen ajatellaan olevan oman elämäntarinansa kirjoittaja: vaikka kulttuuri ja yhteisö antavat elämälle tietyt rajat ja suuntaviivat, ihmisen tarina ei noudata mitään ennalta määrättyä logiikkaa. (Mt. 24–26.)

Metateoreettisesti Hännisen teoria kiinnittyy erityisesti toimintateoreettiseen ja sosiaalis-konstruktivistiseen lähestymistapaan. Toimintateoreettinen lähestymistapa perustuu ajatukselle siitä, että yksilön käyttäytymistä ei ole mahdollista selittää vain mekaanisena ärsykkeisiin reagoimisena, kuten behaviorismissa, vaan ihmisen toiminnan nähdään olevan aina intentionaalista, tietyssä kontekstissa tapahtuvaa ja päämääriin suuntautuvaa. Kiinnostus on siinä, mitä merkityksiä eli intentioita toimija liittää toimintaansa. Sosiaalis-konstruktivistisen

suuntauksen huomion kohteena on ihmismielen kehittyminen sosiaalisena prosessina, symbolisen vuorovaikutuksen kautta. Tämän lähestymistavan klassisia edustajia ovat G. H. Mead, Vygostki ja Bruner. Hännisen teoria rakentuu erityisesti Vygotskin ajatusten varaan. (26–27.)

Hänninen yhdistää teoriaansa näkemyksiä myös post-strukturalismista ja sosiaalis-konstruktionistisesta lähestymistavasta. Kielellisen vuorovaikutuksen nähdään olevan tärkeässä osassa merkitysten ja subjektiviteetin muodostumisessa, mutta toisin kuin ”tiukassa” konstruktionismissa, kielellisillä ilmaisuilla ajatellaan olevan perusta niiden reaalisen maailman käyttökontekstissa. (Mt. 27–28.)

Käsite *sisäinen tarina* juontaa juurensa Vygotskin sisäisen puheen käsitteestä. Vygotski esittää, että sisäinen puhe on lyhentynyttä ja tiivistynyttä, sillä toisin kuin ulkoinen puhe, sen funktio on vain jäsentää yksilön ajattelua, eikä kommunikoida merkityksiä muille. Hänninen näkee, että vastaavasti ulkoinen kertomus ja sisäisen tarina ovat laadultaan erilaisia. Ulkoisella tarinalla kommunikoidaan asioita muille, joten sen täytyy olla riittävän selkeä ja johdonmukainen. Sisäisen tarinan pääasiallinen funktio taas on ohjata yksilön toimintaa ja psyykkisiä prosesseja. Tämän takia sisäisen tarinan muoto voi olla tiivistetty, eivätkä sen kaikki osat ole jatkuvasti ihmisen tietoisuudessa. (Mt. 48.)

Hännisen mukaan sisäinen tarina on vain hypoteettinen konstruktio, jonka avulla merkityksiä voidaan tehdä ymmärrettäväksi. Haastateltavan kertomat kertomukset eivät ole suoria esityksiä sisäisestä tarinasta, vaan niiden perusteella tutkija voi vain tulkita ja rekonstruoida, miltä haastateltavan sisäinen tarina näyttää. Yksittäinen kertomus voi esittää vain katkelmia sisäisestä tarinasta. Toisaalta yksittäistä episodina kuvaava kertomus voi heijastaa laajempaa tematiikkaa, joka värittää yksilön sisäistä tarinaa. (Mt. 30, 55.)

Hänninen erottelee sisäiselle tarinalle yhteensä yhdeksän erilaista funktiota. Ensinnäkin sisäinen tarina toimii ajan jäsentäjänä: se yhdistää menneisyyden ja tulevaisuuden, ja nykyhetken merkitys muodostuu näiden molempien tulkinnasta. Toiseksi sisäinen tarina on kontekstiin kiinnittäjä. Se on ankkuroitunut tilanteeseen, jossa ihminen elää, ja tilanteen muuttuessa myös sisäinen tarina yleensä muuttuu. Tarinallisen lähestymistavan kautta Hänninen pyrkiikin ylittämään kuilun, joka muodostuu yksilö- ja ympäristökeskeisten teorioiden välille: yksilöllisten merkitysten nähdään olevan sidoksissa tilanteeseen, jossa yksilö elää. (Mt. 58–60.)

Kolmas funktio on sisäinen tarina identiteettinä. Identiteetti on olemukseltaan tarinallinen, moniulotteinen ja jatkuvasti muuttuva. Hänninen erottelee identiteetin eri tasoja. *Toimijaminällä* hän tarkoittaa minää, joka toimii ulkomaailmaan suuntautuen jossakin tietyssä elämänprojektissa. Niitä voi olla useita rinnakkaisia. *Moraalinen identiteetti* sisältää moraaliset periaatteet ja tavoitteet, jotka yksilö on omaksunut kulttuurista. *Reflektoitu identiteetti* eli *tulkittu minä* on ihmiselle muodostunut käsitys itsestään. Se rakentuu tietoisien tulkinnan kautta, kun ihminen kertoo itselleen tarinaansa. Jos elämänkulkuun tulee katkos, myös reflektoitu identiteetti luodaan osittain uudelleen. *Mahdolliset minät* ovat minän ulottuvuuksia, jotka suuntautuvat tulevaisuuteen ja ohjaavat yksilöä nykyhetkessä kohti tavoitteitaan (Markus & Nurius 1987.) Mahdolliset minät kuvaavat sitä, mitä yksilö voisi tulevaisuudessa olla. Hänninen näkee, että nämä identiteetin tasot muodostavat dynaamisen kokonaisuuden, joka sekä ylläpitää jatkuvuutta että tuottaa muutosta. (Mt. 60–62.)

Sisäisen tarinan neljäs ja viides funktio ovat kokemuksen jäsentäminen ja syy-seuraussuhteiden jäsentäminen. Sisäinen tarina jäsentää elämän tapahtumia kokonaisuuksiksi ja valikoi kokemuksista merkityksellisiä näkökulmia ja jättää muut huomiotta. Sisäinen tarina auttaa ymmärtämään elämän syy-seuraussuhteita: tarinallisen selittämisen kautta ihminen tulkitsee, miksi hänen elämänsä on kulkenut niin kuin se on kulkenut. Yksi keskeinen ulottuvuus on se, missä määrin ihminen näkee ohjaavansa itse elämäänsä ja missä määrin se on olosuhteiden määräämää. ”Toimija”-tarinassa yksilö kokee olevansa kontrollissa elämästään, ”uhri”-tarinassa taas hän on ulkoisten olosuhteiden armoilla. (Mt. 63–65.)

Kuudenneksi sisäisellä tarinalla on emootioiden kuvaamisen funktio. Tarinat sisältävät aina kognitiivisen osan lisäksi emotionaalisen ulottuvuuden. Tarinallisessa lähestymistavassa tunteet nähdään intentionaalisina: ne syntyvät, kun asioita tulkitaan suhteessa omiin tavoitteisiin ja tarpeisiin. Sisäinen tarina suuntaa ihmistä tulkitsemaan elämäntilannettaan tietyllä tavalla, mikä muokkaa sitä, mitä emootioita ihminen tuntee. Hänninen näkee, että sisäisen tarinan muokkaaminen on keskeinen emotionaalisen itsesäätelyn väline. Esimerkiksi omien vaikeiden kokemusten jäsentäminen kulttuurissa tarjolla olevan tarinamallin muotoon tekee yksityisestä kokemuksesta yleisen ja voi auttaa käsittelemään vaikeita tunteita. (Mt. 68–70.)

Loput kolme funktiota ovat arvojen artikulointi, halujen suodattaminen ja toiminnan intentiona toimiminen. Sisäinen tarina siis tuo esiin yksilölle tärkeitä arvoja, suodattaa arkielämässä ilmeneviä haluja ja toiveita sekä suuntaa toimintaa tiettyyn suuntaan. (Mt. 65–69.)

Kaikki sisäisen tarinan funktiot kietoutuvat yhteen. Hänninen näkee, että sisäinen tarina on kaikkia näitä funktioita integroiva prosessi, systeeminen kokonaisuus. Muutos yhdessä sisäisen tarinan osassa voi pakottaa muotoilemaan koko merkitysjärjestelmän uudelleen. Tätä oletusta tukee havainto siitä, että yksi suuri elämänmuutos käynnistää usein kokonaisvaltaisen muutosprosessin ihmisen elämässä. (Mt. 70.) Tiivistetysti Hänninen kuvailee, sisäistä tarinaa niin, että se on ”yksilön mielen sisäinen, sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja kulttuurista juontuva, mutta yksilölliseen kokemushistoriaan ankkuroituva, luova ja muuttuva elämäntilanteen jäsennysprosessi, joka kytkeytyy motiiveihin ja emotioihin” (Mt. 49).

Hännisen teoria muistuttaa McAdamsin (1993) teoriaa, sillä molemmat näkevät elämäntarinan psykososiaalisena konstruktiona, johon vaikuttavat sekä yksilö itse että kulttuuri, jonka jäsenenä ihminen elää ja jonka narratiivisia resursseja hän käyttää tarinankerronnassa. Molemmat tarttuvat erityisesti elämänmuutoksen teemaan. Erona lähestymistavoissa on niiden teoreettinen tausta: McAdamsin (1993, 2001) teoreettisena taustana toimii Eriksonin (1963, 1968) elämäntaateoria, Hännisen teoria taas pohjautuu pääasiassa Vygotskin ajatuksille.

5. Nostalgia ja nostalgiakertomukset

Kun tarkastellaan menneisyyteen liittyviä autobiografisia kertomuksia, nostalgian käsite voi olla hyödyllinen niiden tulkinnassa. Nostalgialla tarkoitetaan tunteellista oman menneisyyden kaipaamista. Aikaisemmin käsitteellä viitattiin koti-ikävään ja sen aiheuttamiin psykologisiin oireisiin, mutta 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla nostalgia sai käsitteenä oman merkityksensä. (Wildschut, Sedikides, Arndt & Routledge 2008, 305.) Nostalgian kokemus on yleensä positiivisesti sävyttynyt, ja se liitetään usein sellaisten kokemusten muisteluun, jossa yksilö on vuorovaikutuksessa itselleen merkityksellisten ihmisten kanssa tai merkittäviin elämäntapahtumiin. Nostalgiaa voi kuvailla katkeransuloiseksi tunnetilaksi, sillä läsnä on samaan aikaan sekä positiivisia että negatiivisia elementtejä. (Wildschut, Sedikides, Arndt & Routledge 2006, 979.) Yksilötason nostalgian lisäksi nostalgiaa voidaan tutkia myös organisaation tasolla (esim. Gabriel 1993, Ylijoki 2005), mutta tässä tutkielmassa sen käsittely rajautuu pois.

Tutkimuksen mukaan nostalgialla on ainakin neljä psykologista funktiota: se luo positiivisia tunteita, kohottaa itsetuntoa, lisää yhteyttä muihin ihmisiin ja lisää merkityksellisyyden tunnetta. Näiden funktioiden kautta nostalgia voi auttaa selviytymään arkipäiväisen elämän haasteista. (Wildschut, Sedikides, Arndt & Routledge 2008; Routledge, Wildschut, Sedikides, Juhl & Arndt 2012.) Elämässä tapahtuvat muutokset muuttavat väistämättä myös ihmisen

sosiaalista ympäristöä, mikä voi johtaa eristyneisyyden tunteeseen. Nostalginen muistelu toimii sosiaalisten suhteiden ja positiivisten tunteiden vahvistajana, joten se toimii apuvälineenä muutosten käsittelyssä. Myös tilanteissa, joissa ihmisen minuus on uhattuna, nostalgia on mekanismi, joka vahvistaa positiivista mielikuvaa omasta itsestä. (Wildschut, Sedikides, Arndt & Routledge 2008, 986–989.)

Suurin osa tutkimuksista korostaa sen positiivisia vaikutuksia, mutta on myös esitetty, että seuraukset voivat joskus olla negatiivisia. Iyer ja Jetten (2011) huomasivat tutkimuksessaan, että minuuden jatkuvuuden (self-continuity) aste muutostilanteessa oli yhteydessä siihen, miten nostalgia koettiin. Jos yksilö on tilanteessa, jossa minuuden jatkuvuus on koetuksella, nostalgia voi olla kivulias muistutus siitä, mitä ei voi enää saada takaisin. Minuuden jatkuvuudelle Iyer ja Jetten näkevät ainakin kolme uhkaa. Ensinnäkin yksilön aiemman ja nykyisen elämän välillä voi olla fyysinen tai kronologinen etäisyys. Tällä he tarkoittavat, että yksilö saattaa olla fyysisesti kaukana paikasta, johon nostalgiset muistot liittyvät, tai iän myötä kaikki kokemukset eivät ole enää yksilön saavutettavissa. Toiseksi esteeksi ihmisen tyypillisten aktiviteettien ja sosiaalisten kontaktien ylläpitämiseksi voivat muodostua muutokset kyvyissä tai resursseissa. Esimerkiksi sairastuminen tai taloudellisen tilanteen muutos uhkaavat minuuden jatkuvuutta, kun arki ei enää voi jatkua samanlaisena. Kolmanneksi minuuden jatkuvuuden esteeksi Iyer ja Jetten mainitsevat sen, että muut ihmiset eivät välttämättä hyväksy ihmisen yritystä ylläpitää samaa identiteettiä. (Iyer & Jetten 2011, 96.)

Iyer ja Jetten (2011) tekivät kokeellisia tutkimuksia opintonsa aloittaville yliopisto-opiskelijoille. Tutkimukset osoittivat, että nostalgia on yksilölle positiivinen resurssi silloin, kun hän kokee minuuden jatkuvuutta, eli näkee menneisyytensä tukevan nykyhetken tavoitteita ja kiinnostuksen kohteita. Jos taas menneisyys tuntui hankalasti yhteensovittavalta nykyhetken kanssa, eli minuuden jatkuvuus oli vaarassa, nostalgiaan liittyi enemmän negatiivisia tunteita, sillä se muistutti siitä, mitä yksilö oli jättänyt taakseen. (Mt. 106.) Iyerin ja Jettenin tutkimus tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman siihen, miten nostalgialla voi olla yksilön kannalta myös negatiivisia seurauksia, jos muutos menneisyyden ja nykyisyyden välillä on liian suuri. Se on jossain määrin ristiriidassa toisen tutkimuksen kanssa, jossa osoitettiin, että nostalgia tukee minuuden jatkuvuutta, jolloin sillä olisi tasapainottava rooli muutostilanteissa (Sedikides, Wildschut, Routledge & Arndt 2015). Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan otettu huomioon minuuden jatkuvuuteen kohdistuvia haasteita samalla tavalla kuin Iyerin ja Jettenin tutkimuksessa, joten tulokset eivät välttämättä sulje toisiaan pois.

Nostalgiakokemuksia on tutkittu myös kertomuksellisesta näkökulmasta. Wildschut, Sedikides, Arndt ja Routledge (2006) tutkivat autobiografisia nostalgiakertomuksia jaotellen niitä McAdamsin (2001) esittämän teorian mukaan, jossa kertomukset voidaan jakaa pelastumisjaksoihin ja kontaminaatiojaksoihin. He totesivat, että suuri osa nostalgiakertomuksista oli pelastumisjaksoja, eli kertomuksen rakenne kulki negatiivisesta tilanteesta kohti positiivista jaksoa. Itse kertomukset sisälsivät sekä positiivisia että negatiivisia elementtejä, mutta huolimatta koetuista pettymyksistä ja menetyksistä, ihmisten tulkinta tapahtumista oli sävyiltään positiivinen. (Wildschut, Sedikides, Arndt & Routledge 2006, 979.)

Synnes (2015) analysoi tutkimuksessaan saattohoidossa olevien ihmisten nostalgisia kertomuksia. Synnes teki huomion, että nostalgiset kertomukset kyseenalaistavat yleistä käsitystä kertomuksesta, jossa kerrottavuuden keskeinen piirre on se, että tapahtuu jotakin yllättävää, joka rikkoo oletetun tapahtumakulun. Saattohoidossa olevien ihmisten kertomuksista iso osa oli kevyempiä tarinoita, jotka kuvasivat tilanteita, joissa ei tapahtunut mitään erityistä. Ne kuvasivat kertojien arkielämää tai jotakin yksinkertaista tapahtumakulkua. Synnes toteaa, että nämä pienet tarinat eivät vaatineet kertojalta erillistä merkityksenantoa, vaan niillä tuntui olevan merkitys itsessään. (Synnes 2015, 170.)

Synnesin tutkimuksessa nostalgiakertomuksista nousee esiin kaksi keskeistä ominaisuutta: tapahtumapaikka ja muut ihmiset. Tapahtumapaikka on monissa nostalgisissa kertomuksissa tärkeässä roolissa: menneisyyden tapahtumat ovat sijoittuneet tiettyyn aikaan ja paikkaan. Synnes toteaa, että tämä tapahtumapaikkaan liittyvä erityisyys katoaa tutkimusprosessin anonymisointivaiheessa, sillä tarinoista täytyy poistaa katujen, talojen ja muiden paikkojen nimet. Paikkojen lisäksi muut ihmiset nousevat keskeiseen rooliin. Nostalgiakertomusten päähenkilö on usein itselleen tärkeiden ihmisten ympäröimä. (Synnes 2015, 173.)

Kuten nostalgiaa tutkinut Davis (1979), Synnes näkee, että kevyillä nostalgisilla kertomuksilla on keskeinen rooli identiteetin jatkuvuuden ylläpidossa. Synnesin tutkimuksen kontekstissa parantumaton sairaus uhkasi identiteettiä, ja nostalgiakertomukset toimivat yhtenä keinona tuoda kokemusta identiteetin jatkuvuudesta. (Synnes 2015, 170.) Synnes määrittelee nostalgisen kokemuksen niin, että se edustaa positiivista arviota menneisyydestä, joka on kontrastissa synkempään, pelottavampaan tai tylsempään nykyisyyteen. Saattohoidon kontekstissa kertojat halusivat mieluummin korostaa mukavia muistoja menneisyydestään kuin keskittyä nykyisyyteen, johon liittyi kipua ja lähestyvän kuoleman uhkaa. (Synnes 2015,

171–173.) Nostalgia voi siis olla ikään kuin hetkellinen pakokeino, jonka kautta yksilö tekee nykyhetkestä itselleen miellyttävämmän.

Kertomustutkijan näkökulmasta nostalgiakertomukset saattavat vaikuttaa merkityksettömiltä ja liian yksinkertaisilta analysoitaviksi, mutta Synnesin kokemuksen mukaan kertojilla itsellään oli vahva emotionaalinen kiintymys näihin tarinoihin: he nauttivat niiden kertomisesta ja kuuntelemisesta. Synnes argumentoi, että arkipäiväisiä nostalgiakertomuksia ei pitäisi sivuuttaa, sillä niillä on keskeinen merkitys narratiivisen identiteetin rakentumisessa. (Synnes 2015, 171–175.) Synnesin tutkimus sijoittuu saattohoidon kontekstiin, mutta hänen tuloksiaan voi tulkita suhteessa muihin tilanteisiin, joissa identiteetin jatkuvuus on uhattuna. Mikä tahansa elämänmuutos voi aiheuttaa sen, että nykyisyys tuntuu epävarmalta ja synkältä verrattuna menneisyyteen. Tällaisissa tilanteissa yksilöt kertovat nostalgiakertomuksia, joiden kautta he voivat palata turvallisemmalla tuntuvaan menneeseen ja rakentaa identiteetilleen jatkuvuutta.

6. Tutkimuskysymys

Lähestyn sirkuksen lopettamista ja siihen liittyvää elämänmuutosta seuraavan tutkimuskysymyksen kautta:

Millaisten tarinoiden kautta entiset sirkusharrastajat kuvaavat sirkuksen harrastamista ja lopettamisprosessia?

Toinen, tälle alisteinen tutkimustehtävä on pohtia, *miten nostalgia näkyy osana näitä tarinoita.*

Tutkielmassani entiset sirkusharrastajat ovat yli 18-vuotiaita nuoria aikuisia, jotka ovat aiemmin harrastaneet aktiivisesti sirkusta, mutta lopettaneet viimeisen noin seitsemän vuoden sisällä. Aktiivinen harrastaminen määrittyy osallistujien omasta kontekstista käsin: keskeistä on, että henkilö itse kokee olleensa aktiivinen harrastaja.

Tarkastelun kohteena on sekä sirkuksen harrastaminen että lopettaminen, mutta painopiste on sirkuksen lopettamisessa. En kuitenkaan sivuuta harrastamiseen liittyvää kerrontaa, sillä lopettamiseen liitetyt tulkinnat kytkeytyvät vahvasti siihen, millaisia merkityksiä sirkuksen harrastamiselle on annettu. Näen lopettamisen olevan prosessi, joka alkaa ennen lopettamispäätöstä ja jatkuu vielä senkin jälkeen harrastajan muistellessa mennyttä ja suuntautuessa tulevaisuuteen.

Lähestyn sirkuksen harrastamista tarinallisesta näkökulmasta. Oletan, että entisille harrastajille on muodostunut sirkuksen lopettamiseen liittyvä sisäinen tarina, johon liittyviä vihjeitä voin

löytää sirkuksen harrastamista ja lopettamista koskevasta kerronnasta. Tutkielmani tavoitteena on tehdä tulkintoja näistä sisäisistä tarinoista ja jäsentää ne tarinatyypeiksi. Tarinat muodostuvat useista pienemmistä kertomuksista, joten tarkastelen lisäksi sitä, millaisten kertomusten kautta sisäistä tarinaa rakennetaan.

Tarkastelen myös nostalgian roolia sirkuksen lopettaneiden tarinoissa. Analysoin, miten nostalgiakertomukset näkyvät sirkusta koskevassa kerronnassa, ja mikä merkitys niille annetaan. Näen nostalgian resurssina, jota entiset sirkusharrastajat voivat käyttää muistellessaan sirkusta ja siitä luopumista.

7. Aineisto ja menetelmät

Tutkielmani aineisto on itse keräämäni haastatteluaineisto. Haastateltavani ovat entisiä sirkusharrastajia, jotka kokevat itse olleensa aktiivisia harrastajia. Alun perin etsin henkilöitä, joiden lopettamisesta olisi kulunut korkeintaan viisi vuotta, jotta lopettamiseen liittyvät muistot olisivat vielä tuoreina mielessä, mutta muutama haastateltavista ylitti tämän rajan kahdella vuodella. En kuitenkaan nähnyt tätä lopulta ongelmana, joten laajensin aikarajaa seitsemään vuoteen.

Aineisto koostuu 11 haastattelusta. Haastateltavien määrä on suhteellisen pieni, sillä tarkoitus ei ole tehdä laajoja yleistyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä edustavaan otokseen, vaan keskitytään tutkimaan rajattua ilmiötä ja kohderyhmää (Eskola & Suoranta 1998, 18). Tutkielmani sisältää piirteitä elämäkerrallisesta tutkimuksesta, jossa haastateltavia on yleensä vähän, osallistujat valitaan teoreettisin perustein ja etsitään usein verkostojen kautta (Squire 2013, 54–55). Kuvaan seuraavaksi tarkemmin valitsemaani menetelmää, kertomushaastattelua, sekä aineistonkeruuprosessia alun suunnittelusta loppuvaiheeseen asti.

7.1 Aineiston kerääminen kertomushaastattelujen kautta

Valitsin tutkielmani aineistonkeruumenetelmäksi kertomushaastattelun, sillä se sopi parhaiten tutkielmani kertomukselliseen lähestymistapaan. Kertomushaastattelussa tarkoitus on tuottaa aineistoksi kertomuksia, joilla ajatellaan olevan keskeinen rooli kokemustiedon välittämisessä. Joskus haastateltavaa pyydetään kertomaan koko elämäkertansa, mutta myös lyhyemmästä ajanjaksosta tai jostakin elämän osa-alueesta voidaan kerätä tietoa kertomushaastattelun avulla. Keskeistä on haastateltavan oma kerronta, joten kertomushaastattelut ovat hyvin strukturoimattomia ja niissä pyritään välttämään kysymys–vastaus-rakennetta. (Hyvärinen 2017, 174, 179.) Kertomushaastattelu sopii tutkimukseen, jossa halutaan selvittää, miten

ihmiset tulkitsevat tai merkityksellistävät jotakin tapahtumaa, kehityskulkua tai sosiaalista ilmiötä. Tavoitteena on saada kerättyä aineisto, joka kuvailee yksityiskohtaisesti, millaista on ollut elää tietynlaista elämää tai kokea tiettyjä asioita. (Mt. vii–ix.) Omassa tutkielmassani tarkastelun kohteena ovat nimenomaan haastateltavien omat merkitykset ja jäsenyykset sirkusharrastuksen lopettamisesta, joten kertomushaastattelujen avulla sain kerättyä näitä koskevan aineiston.

Aineistonkeruumenetelmän valinnan jälkeen tutustuin tarkemmin menetelmään. Pääasiallisena lähteenäni toimivat Josselssonin (2013) menetelmäopas sekä Hyvärisen (2017) artikkeli kertomushaastattelusta. Molemmat painottavat haastatteluvuorovaikutukseen liittyviä näkökulmia. Kysymysten sijaan kertomushaastattelussa keskitytään reagoimaan siihen, mitä haastateltava on kertonut – haastattelija pyrkii vastaamaan empaattisesti, pyytämään lisää yksityiskohtia ja esimerkkejä tai tiivistämään, mitä juuri kuuli (Josselsson 2013, 66–72, 80–87).

Ennen haastattelua Josselsson (2013, 15–16) kehoittaa pohtimaan ennakko-oletuksia, joita molemmilla osapuolilla on toisistaan. Ensinnäkin haastateltavalla saattaa olla oletuksia akateemisesta tutkimuksesta ja siitä, mitä hänen odotetaan kertovan tutkijalle. Toiseksi haastateltava saattaa olla kiinnostunut siitä, kuuluuko tutkija itse samaan ryhmään kuin haastateltava. Kertomustutkimusta tehdään yleensä pientä ihmisryhmää koskevasta ilmiöstä, ja usein tutkijan kiinnostus aiheeseen on herännyt omakohtaisista kokemuksista. Josselsson kehoittaa kuitenkin kertomaan mahdollisimman vähän, jos tutkija itse kuuluu samaan ryhmään haastateltavan kanssa. Haastateltavalta ei pidä salailia mitään, mutta jos tutkija kertoo liikaa omista kokemuksistaan, haastateltava saattaa puhua vain niistä asioista, joiden hän ajattelee olevan yhteisiä tutkijan kanssa. (Mt. 31–32.) Tästä syystä päädyin itse kertomaan omasta sirkustaustastani vain, jos haastateltava sitä erikseen kysyi. Suurin osa haastateltavista kysyi haastattelun loputtua, olinko itse harrastanut sirkusta. Osa tiesi minut jo etukäteen sirkuksen piiristä, joten heille painotin, että on tärkeää, että he puhuvat mahdollisimman yksityiskohtaisesti olettamatta, että tunnen asiat tai ilmiöt, joista he puhuvat.

Josselssonin mukaan kertomushaastattelussa tutkijalla on apunaan kolmenlaisia kysymyksiä: tutkimuskysymys (”Big Q”), rekrytointikysymys sekä haastattelukysymys (”little q”). Tutkimuskysymystä ei kysytä haastateltavalta, mutta rekrytointikysymys ja haastattelukysymys ovat mukana haastattelussa. (Mt. 42.) Rekrytointikysymys toistetaan haastattelun alkuvaiheessa, sillä se muistuttaa haastateltavaa siitä, miksi kohtaaminen tapahtuu. Omassa

tutkielmassani rekrytointikysymys oli seuraava: ”Miltä tuntuu, kun (sirkus)harrastus jää pois elämästä?” Rekrytointikysymyksen toistamisen jälkeen tutkija kysyy haastattelukysymyksen, jonka avulla haastateltava on tarkoitus saada kertomaan omista kokemuksistaan. Kysymyksen pitäisi olla tarpeeksi laaja, että se avaa mahdollisuuden vapaaseen kerrontaan. (Mt. 63.) Oma haastattelukysymykseni oli: ”Voisitko kertoa sun kokemuksista sirkuksessa ja siitä, miten susta tuli entinen sirkusharrastaja?”

Ensimmäisen kysymyksen jälkeen minulla ei ollut tarkkaa haastattelurunkoa, vaan pyrin reagoimaan siihen, mitä haastateltava kertoi. Josselsson toteaa, että tutkijan roolissa keskeistä on sietää hiljaisuutta sekä osata reagoida empaattisesti. Hiljaisuus antaa haastateltavalle aikaa pohtia kokemuksiaan ja haastattelijalle tilaisuuden prosessoida kuulemaansa. (Mt. 67.) Tutkijan empaattinen asenne taas on keskeistä sekä hyvän tutkimussuhteen että haastattelun kulun kannalta. Josselsson kehottaa käyttämään empaattista vastaamista uusien kysymysten sijasta. Tutkija voi esimerkiksi vetää yhteen haastateltavan kokemuksia tai peilata haastateltavan tunteita (”sinusta tuntui siis tältä, kun asia x tapahtui”). Empaattisen vastaamisen lisäksi tutkija voi käyttää apuna empaattisia kysymyksiä, joilla pyydetään haastateltavaa kertomaan tarkemmin, miltä joku kokemus tuntui tai pyytää tarkentamaan, mitä haastateltava tarkoitti jollakin ilmaisulla. Josselssonin mukaan vahvat tunteet haastattelun aikana kertovat, että kertomuksessa on jotakin aiheen kannalta tärkeää, joten niitä ei pitäisi pelästyä. (Mt. 83–87.)

Käytin aineistonkeruussa kertomushaastattelun tukena jonkin verran puolistrukturoidun teemahaastattelun elementtejä. Teemahaastattelulla tarkoitetaan haastattelua, jossa tutkija on valinnut valmiiksi tutkimuksen viitekehukseen liittyviä teemoja ja niihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88). Omassa tutkielmassani tämä näkyi niin, että olin etukäteen kehittänyt teemahaastattelun runkoa muistuttavan kysymyslistan, josta kysyin kysymyksiä, jos haastateltavan oma kerronta jäi kapeaksi, ja hän tuntui odottavan minulta seuraavaa aihetta. Haastattelukysymykset löytyvät tutkielman lopusta (liite 3). Varsinaisesta teemahaastattelusta ei voi kuitenkaan puhua, sillä en kysynyt samoja kysymyksiä kaikilta, ja joidenkin kohdalla kysymyksiä ei edes tarvittu. Kysymyslista toimi lähinnä minulle apuna ja tukena, sillä tutkijan rooliin asettuminen oli minulle uutta.

Tein ensimmäisen koehaastattelun joulukuussa 2017 erään tuttavien kanssa, jonka tiesin harrastaneen sirkusta toisella paikkakunnalla. Haastattelu sujui hyvin, ja totesin kertomushaastattelun sopivan erinomaisesti tutkielmani aineistonkeruun menetelmäksi.

Haastattelu tuotti rikasta kuvausta tutkimusaiheesta, joten haastateltavan luvalla sisällytin tämän koehaastattelun aineistooni.

Koehaastattelun jälkeen työ jäi vuoden ajaksi tauolle vaihto-opiskelun ja harjoittelun takia. Harjoittelun vielä jatkuessa, lokakuussa 2018, aloitin haastateltavien etsimisen. Kirjoitin ilmoituksen Facebookiin Suomen sirkustelijat -ryhmään, jossa on jäsenenä yli 700 sirkuksen harrastajaa ja ammattilaista. Oletin, että nykyisten harrastajien lisäksi ryhmässä on myös entisiä harrastajia. Ilmoituksessa kuvasin lyhyesti tutkielmaani ja sitä, keitä etsin haastateltaviksi. Ryhmän lisäksi postasin ilmoituksen myös omaan Facebook-profiiliini, ja monet sirkustuttuni jakoivat ilmoitusta eteenpäin. Pyysin yhteydenottoja joko Facebookin yksityisviestillä tai sähköpostilla. Sain yhteensä 15 yhteydenottoa. Näistä henkilöistä kuusi oli sellaisia, joita en kokenut sopivaksi haastatella. Yksi minua lähestynyt henkilö oli tehnyt sirkusta ammatikseen, joten selkeyden vuoksi rajasin hänet pois tutkimuksesta. Viisi tutkimuksesta kiinnostunutta henkilöä oli harrastanut vuosia kanssani samassa ryhmässä, ja koin, että liian läheinen tuttavuutemme saattaisi muodostua ongelmaksi haastattelun aikana tai aineistoa tulkitessa. Olin lisäksi saanut jo kaksi yhteydenottoa henkilöiltä, jotka olivat harrastaneet samassa sirkuskoulussa kanssani, mutta eri ryhmissä kuin minä. Koska en halunnut aineiston painottuvan liikaa yhteen sirkuskouluun, otin haastateltaviksi mieluummin kaksi minulle tuntemattomampaa henkilöä, ja rajasin tutut ihmiset pois.

Facebookin kautta löytämieni haastateltavien lisäksi sain kaksi osallistujaa muuta kautta. Kahden haastattelun kohdalla jouduin matkustamaan toiseen kaupunkiin tekemään haastattelun. Tämän takia pyrin saamaan toisen haastattelun samasta kaupungista kyseiselle päivälle. Yksi näistä lisähaastateltavista löytyi sirkusta harrastavan tuttavani kautta, joka asui samassa kaupungissa kuin haastateltava. Viimeinen osallistuja löytyi kysymällä pääkaupunkiseudulla asuvalta haastateltavalta etukäteen, sattuisiko hän tuntemaan ketään samalla suunnalla asuvaa kohderyhmään sopivaa henkilöä, joka voisi myös olla kiinnostunut. Näiden kahden haastateltavan kohdalla prosessi muistutti siis lumipallo-otantaa. Sillä tarkoitetaan aineiston hankinnan tapaa, jossa tutkijan haastateltavana on ensin yksi tai useampi avainhenkilö, joiden kautta hän pääsee sitten uusien tiedonantajien piiriin (Tuomi & Sarajarvi 2018, 99).

Lähetin kaikille kiinnostuneille haastattelupyynnön (liite 1), jossa kuvasin yksityiskohtaisemmin tutkielman tavoitteita, haastattelun toteutusta ja aineiston käsittelyä.

Annoin kaikille mahdollisuuden kysyä kysymyksiä tutkielmaani liittyen. Kun haastateltavat olivat varmistaneet osallistumisensa, sovin haastatteluajat ja toteutin haastattelut.

Lopullinen aineiston koko on 11 haastattelua. Haastateltavista yhdeksän oli naisia ja kaksi miehiä. Haastattelut toteutettiin välillä marraskuu 2018–helmikuu 2019, pois lukien ensimmäinen haastattelu, joka tehtiin jo joulukuussa 2017. Seitsemän haastattelua toteutettiin kasvotusten ja neljä Skypen kautta videopuhelulla, sillä osa haastateltavista asui maantieteellisesti liian kaukana, jotta minun olisi ollut mahdollista matkustaa heidän luokseen. Niissä haastatteluissa, jotka toteutettiin kasvotusten, annoin haastateltavan päättää, missä haastattelu toteutetaan. Niistä neljä tapahtui kahvilassa, kaksi tutkijan kotona ja yksi yliopiston ryhmätyötilassa. Haastattelut olivat pituudeltaan 40 minuutista lähes kahteen tuntiin. Yhteensä haastatteluaineistoa kertyi 12,5 tuntia, litteroituna 187 sivua rivivälillä 1,5. Litteroin haastattelut itse. Litteroinnissa en kirjannut ylös kaikkea mahdollista, sillä tiesin jo tässä vaiheessa, että en tule tarkastelemaan yksityiskohtaisesti haastattelun vuorovaikutusta tai kertomusten rakennetta. En kirjannut ylös esimerkiksi huokauksia tai taukojen pituuksia ja poistin täytesanoja (esimerkiksi ”niinku” ja ”tota”), mutta säilytin kuitenkin kesken jääneet sanat ja lauseet, naurahdukset ja muut tunneilmaisut. Tähän tutkielmaan päätyneet haastattelukatkelmat ovat kaikki anonymisoituja, ja osasta on poistettu murteellisia ilmauksia tunnistettavuuden vähentämiseksi (esimerkiksi ”mie” on korvattu sanalla ”mä”).

7.2 Aineiston analyysi

Narratiivista analyysia voi tehdä hyvin monella eri tavalla. Riessman (2008) erottelee narratiivisen analyysin kolmeen eri tyyppiin: *temaattiseen analyysiin* (thematic analysis), *rakenteelliseen analyysiin* (structural analysis) ja *dialogiseen/performatiiviseen analyysiin* (dialogical/performative analysis).

Temaattisessa narratiivisessa analyysissa keskeistä on se, *mitä* sanotaan. Kerrontaan tai kerrontatilanteeseen ei siis kiinnitetä juurikaan huomiota, vaan analyysi kohdistuu puheen tai tekstin sisältöön. Temaattinen narratiivinen analyysi sekoitetaan helposti grounded theory -menetelmään, jossa rakennetaan teoriaa ilmiöstä lähtien koodaamalla ja luokittelemalla aineistoa systemaattisesti. Narratiivisessa analyysissa tarinat kuitenkin pidetään ”kokonaisina” ja rakennetaan teoriaa niiden pohjalta, eikä yhdistellä teemoja eri tapauksista. Temaattisen analyysin etuna on se, että sen kautta on mahdollista kiinnittää huomio makrotasoon eli tulkita, miten sosiaaliset rakenteet näkyvät ihmisten kertomissa henkilökohtaisissa tarinoissa.

Haittapuolena on kuitenkin se, että tutkijan rooli aineiston tuottamisessa ja tulkinassa katoaa. (Mt. 53–54, 76.)

Rakenteellisessa analyysissä huomio on siinä, *miten* asiat kerrotaan. Analyysimenetelmän tausta on narratologian teoriassa ja sosiolingvistiikassa, ja analyysissä tarkastellaan, miten kieltä käytetään kerronnassa, jotta kertomuksella saavutetaan haluttuja vaikutuksia. Eri tutkijat määrittelevät ”rakenteen” eri tavoin: se voi tarkoittaa esimerkiksi kertomuksen genreä tai jonkin instituution suosimaa kertomuslinjaa. Rakenneanalyysi sopiikin hyvin muutaman tapauksen vertailuun, mutta isoilla otoksilla sitä on vaikea käyttää. (Mt. 75–103.)

Kolmas analyysimuoto, jota Riessman kutsuu *dialogiseksi/performatiiviseksi analyysiksi*, on laajempi lähestymistapa suullisten kertomusten tulkintaan. Siinä käytetään elementtejä temaattisesta ja rakenteellisesta analyysistä, mutta dialogisen analyysin pääpaino on siinä, miten puhujat yhdessä tuottavat kertomuksen, ja analyysissä tarkastellaan yksityiskohtaisesti kertomisen kontekstia. (Mt. 105–139.)

Omassa tutkielmassani analyysi on temaattista narratiivista analyysia, yhdistäen siihen joitakin rakenneanalyysin elementtejä. Temaattinen narratiivinen analyysi sopi tutkielmaani parhaiten, sillä sen kautta pääsin kiinni laajaan aineistoon, josta en tutkimuseettisten näkökulmien takia voinut suoraan ottaa pitkiä haastattelukatkelmia tutkimusraporttiin. Haastateltavien kertomat kertomukset sisältävät niin yksityiskohtaista tietoa, että niiden anonymisointi olisi mahdotonta ilman, että kertomusta pitäisi olennaisesti muuttaa. Pystyin kuitenkin käyttämään rakenneanalyysia väljästi temaattisen narratiivisen analyysin tukena sitä kautta, että tarkastelin, millaisten kertomusten kautta entisten sirkusharrastajien tarinoiden kokonaisuus rakentuu.

Analyysini mallina toimi Hännisen (1999) käyttämä tarinoiden tyypittely. Artikkeleista koostuvassa väitöskirjassaan Hänninen tutkii työttömien sekä riippuvuudesta vapautuneiden tarinoita. Analyysissään hän on kiinnittänyt huomiota tarinoiden temaattiseen sisältöön, eikä kerrottujen tarinoiden rakenteeseen. Huomio kiinnitetään kunkin tarinan kokonaisuuteen ja pääjuoneen ennemmin kuin yksityiskohtiin, sillä niiden ajatellaan ilmentävän parhaiten tapaa, jolla haastateltava jäsentää tapahtumia. Tämän Hänninen toteaa korostavan tarinoiden koherenssia ja yksijuonisuutta, vaikka niihin sisältyy tietenkin myös monitasoisuutta. Hänninen on analyysissä tyypitellyt tarinoita tai koonnut niistä yhden perustarinan. Tuloksia esittäessä yksittäisiä tarinoita ei ole valittu tyyppien edustajiksi, vaan tulokset kuvataan tyyppikompositioina, jotka sisältävät aineksia useiden eri ihmisten kertomuksista. Hänninen toteaa, että tällöin osallistujien anonymiteetti on paremmin turvattu, mutta haittapuoleksi

nousee se, että esimerkkitapaukset ovat keinotekoisia. (Hänninen 1999, 33.) Tämä tyypittely ja tulosten esittäminen tyyppikompositioiden kautta sopi omaan tutkimukseeni, jossa aineiston arkaluontoisuus ei mahdollistanut tarinoiden yksityiskohtiin keskittyvää esittämistapaa.

Hännisen mukaan sisäistä tarinaa selvitettäessä analyysi on melko vapaamuotoista ja tutkimuksen kuluessa muovautuvaa. Hänninen kuvailee analyysia ”salapoliisityöksi”, sillä tutkijan tehtävänä on koostaa kokonaisuus erilaisista vihjeistä. Kun kokonaisuus on hahmottunut, tutkija muodostaa aineistosta omat tulkintansa, ja perustelee ne sitten lukijalle esimerkiksi esittämällä sitaatteja haastatteluista. Koska tämän tyyppinen analyysitapa ei mahdollista sitä, että lukija voisi tarkistaa tutkijan tekemien tulkintojen oikeellisuuden, tutkijan täytyy olla avoin tekemistään analyttisistä valinnoista. (Mt. 137.)

Analyysini muistuttaa jossain määrin Squiren (2013) kuvailemaa kokemuksellisten kertomusten analyysia. Tällä tutkimusalueella analyysia tehdään ”hermeneuttisen kehän” periaatteiden mukaisesti, jolloin tutkija pyrkii kuvaamaan haastatteluja teemoittain ja kehittämään niistä pikkuhiljaa teoreettisia päätelmiä. Tutkija liikkuu siis analyysissa edes takaisin haastattelujen ja niistä tehtyjen yleistysten välillä. Teema-analyysista tämä kertomuksellinen analyysitapa eroaa siinä, että tutkija kiinnittää huomiota teemojen tarinallisiin piirteisiin, erityisesti niiden järjestäytymiseen ja etenemiseen haastattelujen sisällä. (Squire 2013.)

Alasuutari (2014) kuvailee laadullisen analyysin koostuvan kahdesta vaiheesta: ensimmäistä vaihetta hän kutsuu havaintojen pelkistämisen vaiheeksi ja toista vaihetta arvoituksen ratkaisemisen vaiheeksi. Nämä vaiheet voi erottaa toisistaan analyttisellä tasolla, mutta analyysiprosessin aikana ne kietoutuvat toisiinsa. Havaintojen pelkistämisen vaiheessa aineisto pelkistetään ensin ”raakahavainnoiksi” teoreettis-metodologisen näkökulman mukaan, ja sitten karsitaan vielä havaintojen määrää yhdistämällä niitä keskenään yhteisten piirteiden mukaan. Seuraavassa vaiheessa, jota Alasuutari kutsuu arvoituksen ratkaisemiseksi, tavoitteena on tulkita tutkittavaa ilmiötä niiden ”johtolankojen” perusteella, joita kerättiin analyysin aikaisemmassa vaiheessa. (Alasuutari 2014, 40–44.)

Oma analyysiprosessini oli tutkimusprosessin kuluessa muovautuvaa ja intuitiota ja eläytymistä vaativaa. Analyysiprosessi käynnistyi jo litteroinnin aikana, sillä nauhoitteita kuunnellessa haastattelujen sisältö tuli tutuksi. Tässä vaiheessa en vielä kirjoittanut mitään ylös, mutta huomasin, että aloin jo mielessäni hahmottaa haastattelujen keskeisiä teemoja. Varsinaisen analyysivaiheen aloitin lukemalla aineistoa läpi uudestaan ja uudestaan. Tein haastatteluista

muistiinpanoja, joihin kirjasin analyttisiä huomioita haastatteluiden teemoista. Käytin analyysin tukena juonirakenneanalyysia, jossa tehdään kertomuksista juonitiivistelmiä ja juonitiivistelmien tiivistelmiä. Tämän tyyppisen analyysitavan etu on se, että tiivistelmät auttavat vertailemaan sivumäärällisesti laajoja tekstikokonaisuuksia toisiinsa ja löytämään eroja ja yhtäläisyyksiä kertomuksista. Suuresta tekstimassasta ei ole mahdollista tutkia kaikkia yksityiskohtia, joten eri tekstien vertailu tehdään juonen rakenteen tasolla. Juonitypologia antaa edellytykset tehdä päätelmiä kertomusten pohjalta (Alasuutari 2014, 129–134.) Omassa analyysissäni tein jokaisesta haastattelusta juonitiivistelmän, jolla pyrin tiivistämään haastateltavan kertoman tarinan sirkuksen harrastamisesta ja sen lopettamisesta. Tämä vaihe oli Alasuutarin (2014) mallissa raakahavainnoiksi pelkistämistä.

Kun olin tehnyt muistiinpanot ja juonitiivistelmät, aloin vertailla haastatteluja toisiinsa, sillä aineisto alkoi olla tuttua. Haastatteluista hahmottui pikkuhiljaa yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia suhteessa sirkuksen harrastamiseen ja lopettamisen kulkuun sekä siihen liitettyihin merkityksiin. Tämä vaihe oli siis havaintojen yhdistämisen vaihe. Haastatteluja vertaillen aloin ryhmitellä niitä tarinatyyppeihin.

Kun haastattelut oli ryhmitelty tarinatyyppeihin, luin haastattelut läpi tarinatyypin kerrallaan, tehden huomioita jokaisen haastattelun sisäisestä tarinallisesta jäsentymisestä ja tarinatyypin sisällä toistuvista teemoista. Kiinnitin erityistä huomiota myös siihen, mitä pieniä eroavaisuuksia saman tarinatyypin sisälle sijoitetuissa tarinoissa oli, ja miten ne suhteutuivat muihin tarinatyyppeihin. Tarkoituksena oli koetella, olivatko tekemäni tulokset oikeita. Tässä vaiheessa jätin yhden haastattelun lopullisen analyysin ulkopuolelle, sillä se ei sopinut ongelmattomasti mihinkään löytämistäni tarinatyypeistä.

Kun analyysin suuret linjat olivat hahmottuneet, kiinnitin huomiota enemmän myös haastattelujen sisältämien kertomusten rakenteeseen. Tarkastelin, kuinka paljon ja millaisia kertomuksen prototyyppiin sopivia kertomuksia eri tarinatyypin haastattelut sisälsivät ja millaisten kertomuksen genrejen kautta harrastamista ja lopettamista kuvattiin. Lisäksi paikansin nostalgiaa sisältäviä osia haastatteluista ja analysoin niiden roolia osana haastattelun kokonaisuutta.

Analyysin viimeisessä vaiheessa siirsin huomion takaisin aineiston kokonaisuuteen ja siihen, miten sirkuksen harrastaminen ja lopettaminen hahmottuvat eri tarinatyypeissä. Aloin siirtyä Alasuutarin (2014) termin arvoituksen ratkaisemisen vaiheeseen, jossa etsin vastausta tutkimuskysymykseen analyysissä tuotettujen havaintojen pohjalta. Kirjoitin tekemieni

havaintojen avulla esimerkkitarinat, joihin tiivistyivät jokaisen tarinatyypin keskeiset piirteet. Varsinaisen analyysitekstin tueksi poimin haastatteluista sitaatteja, joiden kautta avasin tarkemmin tekemiäni tulkintoja. Viimeisenä kirjoitin analyysiosion nostalgikertomuksista.

Analyysiprosessi vei aikaa, sillä valitsemani analyysitapa vaati, että opin laajan aineiston ikään kuin ”ulkoa”. Prosessi oli kaikkea muuta kuin suoraviivainen, sillä välillä otin askeleita myös taaksepäin tai jumiuduin johonkin analyysin vaiheeseen pitkäksi aikaa. Lopulta analyysi alkoi kuitenkin kirkastua ja tulokset tuntua relevanteilta.

7.3 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimusetiikan pohtiminen oli keskeisessä roolissa alusta asti. Koska keräsin aineiston itse, eettisten näkökulmien pohtiminen oli erityisen tärkeää. Tutkimuksen tekemisen periaatteita määrittävät yleisesti Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Tutkijan täytyy esimerkiksi noudattaa tiedeyhteisön piirissä hyviksi määriteltyjä toimintatapoja sekä tehdä tutkimusta eettisesti kestävillä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmillä. Omaa tutkielmaani ohjasi tarkemmin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ohje ”Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa”.

Tutkimuksessa keskeistä on tutkittavien riittävä informointi ja osallistumisen vapaaehtoisuus. Tutkittaville täytyy antaa riittävästi tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja siitä, mitä osallistuminen käytännössä tarkoittaa ja miten tutkimusaineistoa käsitellään ja säilytetään. Heillä tulisi olla oikeus keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa milloin tahansa. (TENK 2019, 8-9.) Toteutin tutkittavien informoinnin lähettämällä heille haastattelupyynnön (liite 1) siinä vaiheessa, kun he ilmaisivat kiinnostuksensa tulla haastateltaviksi. Haastattelutilanteen alussa kävin uudelleen läpi perustiedot tutkielmastani ja aineiston käsittelystä, jotta tutkittavat tiesivät, mihin olivat osallistumassa. Tutkimukseen osallistuva voi antaa suostumuksen suullisesti, kirjallisesti tai sähköisesti, ja tutkijan täytyy dokumentoida annettu suostumus (mt. 8). Oma aineistoani kerätessäni käytin tutkimussopimusta (liite 2), jonka olin muokannut kandidaatinseminaarissa saamastani pohjasta. Sekä minä että tutkimuksen osallistuja allekirjoitimme sopimuksen, ja toinen kappale jäi minulle ja toinen heille itselleen.

Pohdin tutkimusetiikkaa haastattelujen aikana siitä näkökulmasta, että en aiheuttaisi tutkittaville tarpeetonta haittaa. Haastattelujen aikana useilla haastateltavilla nousi aiheeseen liittyviä tunteita, mikä johti heidän liikuttumiseensa. Tunteet ovat osa tutkimusta, ja kuten Josselson (2013, 83–87) kuvailee, tunnereaktiot usein paljastavat, että aiheessa on jotain

tutkimuksen kannalta tärkeää. Tutkijan ei siis tarvitse välttää tunteista puhumista sen takia, että yrittäisivät suojella tutkittavaa henkisiltä haitoilta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019, 8) mukaan tutkimustilanteissa saa olla samanlaista tunteiden kokemista ja henkistä räsytystä kuin arkielämässä yleensäkin, kun käsitellään ihmiselämään kuuluvia asioita. Välillä pohdin haastatteluja tehdessä, tulivatko haastateltavat vahingossa tulleet paljastaneeksi itsestään enemmän kuin olivat alun perin ajatelleet, sillä monet heidän kertomuksistaan olivat hyvin henkilökohtaisia. On kuitenkin todettu, että haastateltavat tiedostavat tutkimushaastattelun olevan erityinen, tutkimuksen viitekehyksestä määrittyvä tilanne, jossa he osaavat säädellä omaa yksityisyyttään (Kuula & Tiitinen 2010, 449).

Kun käsiteltävä tutkimusaineisto sisältää henkilötietoja, tutkittavien yksityisyyden suojaaminen on tärkeää. Henkilötiedoilla tarkoitetaan mitä tahansa henkilöön liittyviä tietoja, joista ihminen voidaan tunnistaa suoraan tai epäsuorasti. (Mt. 12.) Oma aineistoni sisältää henkilötietoja, sillä haastatteluissa on paljon yksityiskohtaista tietoa haastateltavien sirkusharrastuksesta, joiden kautta henkilö on jäljitettävissä, vaikka nimeä ei mainittaisi. Yksityisyyteen liittyvät kysymykset täytyy ottaa huomioon tutkimusjulkaisussa: tutkittavaa ei saisi tunnistaa valmiista tutkimusraportista. Jos on mahdollista, että tutkittavista ei saada täysin tunnistamattomia, sellaista ei saa luvata tutkittaville. (Mt. 11-13.) Tämän takia tutkittavien yksityisyyden suojaaminen ohjasi vahvasti analyysimenetelmän valintaa ja tulosten raportointia. Nuorisosirkuksen ympärillä oleva yhteisö on Suomessa suhteellisen pieni, joten jo tietyt yksityiskohdat voivat paljastaa asiantuntevalle lukijalle, kenestä henkilöstä on kyse. Jos mainitsisin samassa yhteydessä esimerkiksi henkilön pääasiallisen sirkuslajin ja hieman tavallisesta poikkeavan lopettamissyyn, nämä yhdessä johtaisivat siihen, että moni voisi tunnistaa, kenestä on kyse. Tämän takia analyysimenetelmäksi valikoitui sellainen kertomustutkimuksen menetelmä, joka ei vaadi pitkiä aineisto-otteita tai yksityiskohtia yksittäisen henkilön tarinasta.

Kun analysoin aineistoani ja kirjoitin tutkimusraporttia, pohdintaan nousi sosiaalisten haittojen välttäminen. Aineisto sisältää paikoin suoraa arviointia muista henkilöistä, jotka liittyvät haastateltavien harrastusaikaan. Useampi haastateltava puhui ikävistä kokemuksistaan tiettyjen sirkusohjaajien kanssa, tai muiden harrastajien taholta kokemastaan kiusaamisesta. Tällaista sisältöä voisi kuvailla arkaluontoiseksi ja mahdollisesti sellaiseksi, että sillä on vaikutuksia henkilön tai arvostelun kohteena olevien henkilöiden sosiaaliseen asemaan. Erityisesti näissä tapauksissa harkitsin tarkkaan, mitä yksityiskohtia voin aineistosta käyttää, jotta haastateltavan tai arvostelun kohteena olleen sirkusohjaajan henkilöllisyys ei paljastuisi sirkusyhteisön sisällä.

Tutkimussopimuksessani oli erillinen kohta aineiston jatkokäytöstä: tutkittavat saivat halutessaan antaa luvan sille, että aineisto säilytetään tutkijan mahdollisia myöhempiä tutkimusprojekteja varten. Lisäksi pyysin erikseen lupaa säilyttää haastattelut äänitallenteena, sillä aineistonkeruuvaiheessa en ollut vielä varma, tulenko litteroimaan haastattelut kokonaisuudessaan, vai vain osia, jotka liittyvät läheisimmin tämän tutkielman tutkimustehtävään. Äänitallenteiden kautta minulla olisi tallessa aineisto kokonaisuudessaan, jos tulevaisuudessa päätyisin tutkimaan vastaavaa aihetta eri näkökulmasta. Kaikki haastateltavat antoivat luvan sekä litteroidun haastattelun että äänitallenteen säilyttämiseen mahdollisia jatkotutkimuksia varten.

Aineiston säilyttämisen taustalla oli ajatus siitä, että olin keräämässä ainutlaatuista aineistoa, josta todennäköisesti saisi enemmänkin analyysia kuin pro gradu -tutkielman puitteissa on mahdollista tehdä. Tiesin jo ennen aineistonkeruun aloittamista, että aineisto on todennäköisesti hankalasti anonymisoitavissa, joten aineiston arkistointi yleiseen käyttöön ei olisi ollut mahdollista. Tämän takia pyysin lupaa vain omiin tutkimusprojekteihini.

Yksi tutkimusetiikkaan liittyvä alue, jota pohdin paljon, on oma roolini tutkijana. Tulen itse tutkimani yhteisön sisältä, mikä on sekä etu että haaste tutkimuksen tekemisessä. Minulla on myös omakohtaista kokemusta sirkuksen lopettamisesta. Etuna omassa taustassani oli se, että pääsin suhteellisen vaivattomasti sisälle aiheeseen ja tiesin, mitä kautta minun olisi mahdollisesti helppo löytää haastateltavia. Toisaalta välillä tutkielman tekeminen vaati itsen etäännyttämistä tutkimuksen aiheesta. E erityisen tarkasti jouduin miettimään omaa rooliani haastatteluissa, joissa haastateltava oli minulle jollakin tasolla tuttu entuudestaan sirkusharrastuksen piiristä. Haastattelutilanteissa pyrin tekemään selväksi, että olin tilanteessa tutkijan roolissa, eikä kyse ollut esimerkiksi kahden sirkusta harrastaneen keskustelusta. Tällä pyrin varmistamaan, että haastateltavat eivät kertoisi minulle asioita, joita eivät haluaisi osaksi tutkimusta.

8. Tulokset

Tässä luvussa esittelen tutkielmani tulokset. Ensimmäinen alaluku sisältää päätulokset, eli sirkuksen lopettaneiden neljä tarinatyyppeä. Toisessa alaluvussa vastaan tutkielmani toiseen tutkimustehtävään, eli tarkastelen nostalgian roolia sirkuksen lopettaneiden tarinoissa.

8.1 Sirkuksen lopettaneiden neljä tarinatyyppeä

Analyysissa etsin vihjeitä haastateltavien sisäisestä tarinasta liittyen sirkukseen ja sen lopettamiseen. Olen järjestänyt analyysin kautta löytämäni tarinat neljään eri tarinatyyppiin niiden yhtäläisyyksien ja erojen perusteella. Alla olevaan taulukkoon on koottu tutkielmani päätulokset.

Taulukko 1. Tarinatyypien sisältö tiivistettynä.

Tarinatyyppi	Tarinatyypin kuvaus	Muutoksen luonne
<i>Intohimostaan luopuneet</i>	Sirkus oli rakas harrastus, josta olisi saattanut tulla myös ammatti, ellei itsestä riippumaton este olisi pakottanut lopettamaan.	Sirkuksen loppuminen omasta tahdosta riippumatta hahmottuu käännekohtana, joka käynnisti sisäisen tarinan uudelleenmuotoilun.
<i>Yhteisölliset harrastajat</i>	Sirkuksen harrastamiseen motivoi erityisesti sen ympärillä oleva yhteisö. Harrastaminen loppui, kun jokin toinen elämänmuutos pakotti vaihtamaan paikkakuntaa.	Sirkus loppui ”kuin seinään”, kun koko muu arki muuttui. Situaation muutos oli kokonaisvaltainen, joten ei hahmotu vain sirkuksen lopettamisena.
<i>Innostuneet vastuunkantajat</i>	Sirkuksesta tuli heti tärkeä harrastus, johon liittyi treenaamisen lisäksi paljon muita vastuita. Harrastaminen jatkui, kunnes arki kävi liian kuormittavaksi, ja sirkuksen lopettaminen tuntui ainoalta oikealta vaihtoehdolta.	Lopettamista oli pohdittu pitkään, joten sisäistä tarinaa oli muotoiltu uudelleen jo etukäteen. Lopettaminen oli helpottavaa, vaikka uuteen arkeen kesti hetki tottua.
<i>Rennot treenailijat</i>	Sirkus oli mukava harrastus, jota harrastettiin omaksi iloksi, ilman vahvaa yhteisöä sen ympärillä. Sirkus loppui pikkuhiljaa, kun kiinnostus siirtyi enemmän muihin asioihin.	Sirkus jäi vähitellen pois ilman dramatiikkaa. Sirkuksen loppuminen ei johtanut kuin pieneen sisäisen tarinan uudelleenmuotoiluun, sillä sirkus ei ollut missään vaiheessa vahvasti tarinallista identiteettiä määrittävä tekijä.

Analyysin kautta löytämäni neljä tarinatyyppeä ovat intohimostaan luopuneet, yhteisölliset harrastajat, innostuneet vastuunkantajat ja rennot treenailijat. Näiden tarinatyypien välillä on

eroja siinä, mikä sirkuksen merkitys oli harrastusaikana. Lisäksi lopettamisprosessit kulkivat eri tavalla, joten suhtautuminen sirkuksen lopettamiseen on kaikissa erilainen.

Seuraavissa alaluvuissa käsittelen tarkemmin tarinatyyppejä. Jokaisen tarinatyyppin kuvailu alkaa yhdellä tai useammalla esimerkkitarinalla. Ensimmäisen tarinatyyppin, eli intohimostaan luopuneiden kohdalla esittelen kaikki kolme tarinatyyppin edustajaa heidän tarinoidensa kautta, sillä ne eivät olleet tiivistettävissä yhdeksi esimerkkitarinaksi. Olen kuitenkin muuttanut tai jättänyt pois yksityiskohtia niin, että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa, ja keksinyt heille pseudonimet. Kolmen muun tarinatyyppin kohdalla olen koonnut jokaisesta oman tyyppikomposition, joka ei ole suoraan kenenkään kyseistä tyyppiä edustavan tarina, vaan se on koostettu yhdistämällä yksityiskohtia eri tarinoista. Yhteisöllisiä harrastajia edustava ”Anni”, innostuneita vastuunkantajia edustava ”Hanna” ja rentoja treenailijoita edustava ”Lauri” ovat siis kuvitteellisia hahmoja, joiden tarinat ovat kompositioita kahden tai kolmen henkilön tarinoista. Päädyin tällaiseen ratkaisuun tutkimuseettisistä syistä, sillä jonkun haastateltavan tarinan käyttäminen suoraan esimerkkinä olisi helposti johtanut haastateltavan tunnistamiseen.

Yksi haastattelu jäi kokonaan lopullisen tarinatyyppeihin jaottelevan analyysin ulkopuolelle, sillä se ei ollut ongelmattomasti tunnistettavissa minkään tarinatyyppin edustajaksi. Tämä ”Jennan” tarina löytyy liitteistä (liite 4). Jennan tarinassa on piirteitä kaikista tarinatyypeistä, joten se oli helpompaa jättää pois analyysin viimeisestä vaiheesta. Jennan tarina on kuitenkin kulkenut mukana lähes koko analyysiprosessin, joten olen käyttänyt sitaatteja haastattelusta nostalgikertomuksia käsittelevässä analyysiosiossa.

Jokaisen tarinatyyppin kuvaus alkaa siis esimerkkitarinalla. Seuraavaksi kuvailen tarinatyyppiä lisää käyttämällä aineistokatkelmia havainnollistamisen apuna ja tulkitsemalla katkelmia. Tätä kautta lukija saa muodostettua tarkemman kuvan siitä, mitä tarinatyyppi pitää sisällään. Kuvailtuani tarinatyyppiä yleisesti, siirryn teoreettisempaan analyysiin ja tarinatyyppien väliseen vertailuun. Kaikki tarinatyyppejä kuvailevat alaluvut noudattavat tätä samaa kaavaa.

8.1.1 Intohimostaan luopuneet

Marin tarina

Marille sirkus oli ykkösharrastus alusta asti. Hän halusi oppia mahdollisimman montaa lajia ja asetti itselleen koko ajan uusia haasteita. Muutaman harrastusvuoden jälkeen Mari pääsi tavoitteellisempaan ryhmään, mihin hän oli tähdännyt jo jonkin aikaa. Mari treenasi aktiivisesti, ja hänen suunnitelmanaan oli lähteä opiskelemaan sirkusammattilaiseksi joko Suomeen tai ulkomaille. Marille alkoi kuitenkin ilmaantua ongelmia polven kanssa. Lukion viimeisenä vuonna polvi kipeytyi niin pahasti, että treenaamisesta ei tullut oikein mitään. Mari joutui luopumaan haaveesta sirkustaitelijana, mikä oli hänelle todella kova paikka. Hän oli hukassa kouluvalinnan kanssa, sillä hänellä ei ollut varasuunnitelmaa. Hän päätti hetken mielijohteesta hakea kiinnostavalta vaikuttavalle alalle, ja pääsi kouluun toiselle paikkakunnalle. Mari ei ollut pystynyt treenaamaan sirkusta oikeastaan koko keväänä, mutta syksyllä paikkakunnan vaihtuessa sirkus jäi kokonaan pois. Mari löysi uusia mielenkiintoisia urheiluharrastuksia, ja sai myös kuntoutettua polvensa. Kaipuu sirkukseen pysyy kuitenkin edelleen: Mari miettii silloin tällöin, pitäisikö hänen palata treenaamaan tai opettamaan sirkusta. Hän muistelee sirkusaikoja haikeudella, ja lopettaminen on edelleen kipeä asia, josta puhuminen tuo tunteet pintaan.

Ellan tarina

Ella rakastui sirkuksen maailmaan heti, ja siirtyi jo hyvin nuorena esiintyvään ryhmään. Sirkuksen ympärille muodostui tärkeä kaveripiiri, ja illat kuluivat pitkälti sirkuksella. Ellan siirtyessä lukioon suhde sirkukseen alkoi muuttua. Ella asetti itselleen liikaa paineita, sillä hän yritti suoriutua mahdollisimman hyvin sekä koulussa että sirkuksella. Lopulta Ella oli todella uupunut ja kuormittunut ja kärsi masennusoireista. Ella joutui jättämään sirkuksen pois oman hyvinvointinsa takia, sillä jo koulunkäynnistä suoriutuminen oli haasteellista. Hänellä oli ajatuksena palata takaisin harrastamaan, mutta sopivaa hetkeä ei enää tullut ennen kuin hän aloitti jo jatko-opinnot. Ella on pohtinut ja käsitellyt paljon kokemaansa ja tajunnut sen, että sirkus osaltaan vaikutti uupumuksen kehittymiseen. Sirkus oli Ellalle kuin toinen koti, mutta kova treenaaminen yhdistettynä täydellisyyden tavoitteluun koulussa johti uupumiseen. Sirkusohjaajat eivät osanneet oikealla tavalla puuttua tilanteeseen, vaikka moni varmasti huomasi, että Ella ei voinut hyvin. Nyt sairaudesta toivuttuaan Ella pyrkii ottamaan asiat rennommin, ja suunnittelee palaavansa jossain kohtaa sirkuskoululle opettajan roolissa.

Vilman tarina

Vilmalla oli telinevoimistelutausta, mutta hän halusi vaihtaa vähemmän kilpailulliseen ympäristöön. Hän näki sirkusesityksen ja rakastui heti sirkuksen maailmaan. Vilma aloitti ensin käymään sirkustunneilla muutaman kerran viikossa, mutta siirtyi pian aktiivisesti treenaamaan ryhmään. Vilmalla oli vaikeuksia päästä ryhmään mukaan, ja hän koki kiusaamista ja ulossulkemista muiden oppilaiden taholta. Myös opettajat kohtelivat nuoria välillä epäasiallisesti, sillä kaikilla ei ollut pedagogista koulutusta. Vilma pysyi sirkuksessa monta vuotta siksi, että rakasti itse lajia niin paljon, mutta lopulta joutui toteamaan, että harrastus otti enemmän kuin se antoi. Pitkän pohdinnan jälkeen hän päätti lopettaa, ja päällimmäinen tunne oli helpotus. Edelleen vuosia sirkuksen lopettamisen jälkeen Vilma kärsii itsetunto-ongelmista, jotka hän osittain liittää sirkuksessa kokemaansa kiusaamiseen. Toisaalta samaan aikaan hän edelleen haikailee takaisin sirkuksen pariin, sillä lajina se sopi hänelle täydellisesti. Välillä Vilma pohtii, olisiko hänellä ollut kykyjä edetä jopa ammattilaiseksi asti, jos kokemus ei olisi mennyt pilalle huonon ilmapiirin takia.

Kaikki intohimostaan luopuneiden tarinatyyppin edustajat harrastivat sirkusta vakavissaan ja treenasivat sitä lähes päivittäin. Harrastaminen oli tavoitteellista, ja he myös esiintyivät säännöllisesti. Heillä oli suunnitelmissa jatkaa sirkusta vielä pitkään, mutta ulkoinen, heistä riippumaton este pakotti lopettamaan. Esteet olivat erilaisia: Marilla polvivamma, Ellalla uupuminen ja Vilmalla kiusatuksi joutuminen. Kaikkia yhdistää kuitenkin se, että jokin heistä riippumaton asia tuli harrastamisen tielle. Intohimostaan luopuneet ovat neljän tarinatyyppin edustajista niitä, jotka ovat kaikista eniten joutuneet käsittelemään sirkuksen lopettamista. Intohimostaan luopuneita on aineistossani kolme.

Mari oli aina haaveillut hakevansa sirkusalan ammatilliseen koulutukseen suoritettuaan toisen asteen koulun. Hän oli tehnyt kaikki suunnitelmansa sitä tavoitetta ajatellen: hän oli opiskellut itselleen ”vara-ammatin” ammattikoulussa, mutta suunnitteli pitävänsä väli vuoden, jonka

aikana treenaisi sirkuskoulutuksen pääsykokeita varten. Esteeksi tuli kuitenkin kipeytynyt polvi, joka laittoi suunnitelmat uusiksi.

Oli eläny sitä kohti, et halua mennä sinne sirkuskouluun. Ja sitte... ku se meniki, suht nopeella aikataululla... et okei, mä en pysty treenaamaan sitä seuraavaa vuotta mikä piti pitää välivuotta ja treenata, niin mä en pysty tekemään sitä. Mitä mä nyt teen.

Ellan lopettaminen kietoutui jaksamisongelmiin, jotka syntyivät siitä, kun paineita tuli liikaa monesta suunnasta. Ella oli tunnollinen persoona, joka halusi hoitaa sekä sirkuksen että koulun mahdollisimman hyvin. Jossain kohtaa suorittaminen meni liian pitkälle ja aiheutti uupumuksen. Ella kuvailee, että hänellä oli ”liian monta rautaa tullessa”:

Siin kaveriporukassa ketkä harrasti sirkusta, niin oli ihmisii jotka oli sillei, sairaan hyvii sirkukses... tai sitten tosi hyvii sirkukses ja tosi hyvii koulussa. Ja sit ne jotka oli SAIRAAN hyvii sirkukses niin sit, ne ei sillee keskittyny kouluun. Mul sit oli pitkään semmonen et halua tehdä molemmat kunnolla. Ja sit mä soitin viel pianoo. Niin sit siin oli tavallaan LIIAN... monta rautaa tullessa.

Vilma koki sirkuksessa kiusaamista monen vuoden ajan. Hän kuvailee kiusaamisen olleen ”ulossulkemista” ja ”nenän vartta pitkin katselua”, ja hänellä oli olo, että ”ne ei pidä musta ne ihmiset, et se oli tosi kurjaa”. Pitkään hän jaksoi jatkaa harrastamista ikävästä ilmapiiristä huolimatta, mutta jossain kohtaa motivaatio treenaamiseen alkoi kadota. Lopulta Vilma joutui tekemään päätöksen sirkuksen lopettamisesta.

Intohimostaan luopuneilla lopettaminen oli dramaattinen kokemus, joka herätti paljon erilaisia tunteita. Marille asiasta puhuminen toi kyneleet silmiin:

S: Muistaksä et mitä ajatuksia tai tunteita sulla oli silloin keväällä tai kesällä?

Mari: Ihan älyttömästi semmosta ärsyyntymistä siihen tilanteeseen. Niin kyl mä... itkin treeneissä, itkin treenien jälkeen, koska mua ärsytti niin paljon, se että ei pystyny treenaamaan. (ääni murtuu, kyneleet silmissä) Mutta tota... niin. Sitte vaan tuntu et, nyt on VÄHÄN ajan kanssa ollu sillee mutta... EDELLEEN nostaa tunteet pintaan, et se on ollu ihan törkeen iso juttu silloin et ei vaan PYSTY, se ärsyyntyminen siitä kun ei pysty.

Vilma muistaa elävästi hetken, kun ilmoitti ohjaajalleen, että lopettaa sirkuksen. Hän oli pohtinut lopettamispäätöstä pitkään, ja oli varma siitä, että ei pysty enää jatkamaan sirkusta. Asian virallistaminen teki kuitenkin kipeää.

Mä muistan et mä oon niinku varmaan KAKS TUNTII kirjottanu sille [ohjaajalle] viestii. Mä muistan edelleen sen, ja mä oon, mä vaan ITKIN ihan sikana... Ja sit mä muistan ku mä läh- ku mä laitoin sille sen viestin sillee, ja mä selitin tosi pitkät tarinat tavallaan sinne siitä et miks mä tulin siihen tulokseen.

Ella taas kuvailee olleensa ”loppuunpalanut” siinä vaiheessa, kun joutui jättämään sirkuksen tauolle, joka muuttui lopulta lopettamiseksi. Hän oli turhautunut siitä, että oli antanut sirkukselle niin paljon, mutta ei yhtäkkiä voinutkaan enää jatkaa harrastamista.

Mä oli niin... loppuunpalanu. Ja sit, sit mä olin sillee et miten tää voi olla et mä oon tehny KAIKEN niin et musta tulis parempi ja nyt multa otetaan pois se, minkä takia mä oon tehny töitä. Niin sit... siitä tuli vähän semmonen typerä olo.

Haastateltavat kuvaavat siis lopettamisen aiheuttamia tunteita hiukan eri sanoilla ja ilmaisuilla, mutta kaikilla tunteet olivat vahvasti läsnä lopettamiskokemuksessa. Mari kertoo olleensa ”ärsyyntynyt”, mikä purkautui itkuna loppuaikojen treeneissä. Vilma kertoo olleensa ahdistunut ja kuvailee voimakasta itkua päätöksen virallistamisen hetkellä. Ella kertoo, että hänelle tuli ”typerä olo”, millä hän viittaa hämmennykseen siitä, että kaikki, mitä on tavoitellut, voi kadota yhdessä hetkessä. Yhteistä näille tunneilmaisuille on se, että niistä käy ilmi, kuinka suuri merkitys sirkuksella on. Ajatus sirkuksen menettämisestä aiheuttaa voimakkaita tunteita, ja samat tunteet heijastuvat myös kerrontahetkeen.

Intohimostaan luopuneiden tarinatyypissä nousee esiin paljon ”mitä jos”-ajatuksia. Tämän tarinatyypin edustajat pohtivat paljon, mihin suuntaan heidän elämänsä olisi voinut mennä, jos he olisivat pystyneet jatkamaan sirkusta pidempään. Olosuhteiden pakosta tapahtunut lopettaminen katkaisi vahvat tai ainakin orastavat haaveet sirkusammattilaisuudesta. Intohimostaan luopuneilla haikeus ei liity vain sirkuksen harrastamiseen liittyviin muistoihin, vaan myös siihen, mistä unelmista he joutuivat luopumaan.

Vilma kuvailee olevansa katkera siitä, miten hänen harrastamisensa loppui:

Kyl siihen liittyy myös joku semmonen aika vahva KATKERUUS tavallaan se että... et emmä tiedä jos se ryhmä, turha jossitella, mut JOS se ryhmä ois ollu ihan erilainen, niinku vastaanottavainen ja kannustava eri tavalla ku mitä se oli... nii EMMÄ tiedä mikä must- tai siis ihan OIKEESTI. Mä olin siin oikeest-, jälkikäteen ajatellen nii kyl mä tiedän et mun lähtökohdat siin on, ollu tosi HYVÄT.

Vilman kuvauksessa kesken jäänyt lause ”emmä tiedä mikä must-” tuntuu viittaavan siihen, että hänen tulevaisuutensa olisi voinut kulkea eri suuntaan, jos ympäristö sirkuksen harrastamiseen olisi ollut erilainen: hänellä olisi ollut ehkä mahdollisuuksia päätyä sirkusartistiksi asti. Sama teema tulee esiin myös muissa yhteyksissä haastattelun aikana. Vilma kokee, että hänellä oli paljon lahjoja sirkuksen saralla, mutta hän ei päässyt lopulta näyttämään kaikkea potentiaaliaan. Tätä hän kuvailee katkeruuden tunteena, joka syntyy siitä, kun ulkoiset tekijät estivät lopulta harrastamisen.

Marilla harmitus sirkuksen loppumisesta nousee esiin välillä, kun hän katsoo muita, jotka ovat päätyneet tekemään uraa sirkuksen parissa. Hän päätyi itse toisenlaiselle polulle ja toteutti yhden unelmistaan lähtiessään pidemmäksi aikaa ulkomaille, mutta harmitus seurasi sinnekin:

Että, oli tyytyväinen siihen että tääkin on siistiä, MUTTA. Tonne mä HALUSIN. Tai et tavallaan, et sinne [sirkus]kouluun mä halusin.

Edellä esitetyt Vilman ja Marin haastattelukatkelmat sisältävät pienet hypoteettiset kertomukset, joita on intohimostaan luopuneiden tarinatyyppissä enemmänkin. Hypoteettisen kertomuksen käsitteen kehittänyt Riessman (1990) kuvailee niitä kertomuksiksi siitä, mitä henkilö olisi halunnut tapahtuvan. Vilma ja Mari pystyvät kuvittelemaan itsensä sirkusammattilaisiksi, mutta tämä kehityskulku ei koskaan toteutunut, sillä ulkoinen este tuli harrastuksen jatkamisen tielle. Tässä yhteydessä todellista kehityskulkua kuvaavan kertomuksen sijaan merkityksellistä on kertomus siitä, mitä ei koskaan tapahtunut.

Sirkuksesta luopuminen on ollut intohimostaan luopuneille pitkä prosessi, joka ei vielä vuosienkaan jälkeen ole täysin lopussa. Kun lopettamisen taustalla olleet esteet alkavat olla takanapäin, tämän tarinatyyppin edustajat ovat alkaneet pohtia, vieläkö he haluaisivat palata sirkukseen joko harrastajan tai ohjaajan roolissa.

S: Vaikuttaa siltä et... tai onks se ollu jotenki pitkä prosessi?

Mari: On. Ja ei se ko- ei se varmaan... seuraavaan viiteen vuoteenkaan tuu oleen lopussa (naurahtaa). Varmaan ainakin sen seuraavan viis vuotta mä vielä pallottelen sitä, hyvin todennäköisesti että... pitäiskö vielä, pitäiskö mennä jotain ihan vaan muutamii ilma-akrotunteja viikossa vetämään tai JOTAIN ees pientä.

Sirkuksesta luopuminen oli iso asia myös identiteetin kannalta. Intohimostaan luopuneet näkivät harrastusaikana itsensä vahvasti sirkuksen kautta. Kun harrastaminen loppui, käynnistyi pohdinta siitä, keitä he olivat ilman sirkusta.

Koska pitkään identifioi itsensä sirkuksen kautta. Ja se oli tavallaan kai-, tai mä olin pitkään se... tyyppi joka tekee sirkusta. Niinku sirkuksen ulkopuolella kaikille kavereille. Sit ku mul ei ollukaan sitä niin mä olin sillee et no mitäs mä nyt oon. Mut sit mä tajusin et on niin paljon muutakin kuin sit se sirkus... mussa itsessäni.

Itsensä määrittely sirkuksen kautta oli asia, jota myös muut ihmiset vahvistivat. Ella kertoo olleensa muille ”se tyyppi joka tekee sirkusta”. Haastattelukatkelmasta voi päätellä, että sirkuksen lopettaminen on saattanut aiheuttaa myös tietyn hämmennyksen siitä, mikä oma rooli on sirkuksen ulkopuolisessa kaveripiirissä. ”Mitäs mä nyt oon” viittaa siihen, että oman minän määrittely muille ihmisille ei ole enää yhtä yksinkertaista kuin aiemmin.

Sirkuksen vaikutus omaan itseen on selkiytynyt kunnolla vasta vuosia lopettamisen jälkeen. Vilmalle, jota kiusattiin sirkuksessa, sirkuskokemus on vaikuttanut negatiivisesti hänen itsetuntoonsa ja jättänyt jälkeensä epävarmuuden.

Must tuntuu et mä oon niinku vast PARIKYMPPISENÄ alkanu tajuun sitä et kuin, oikeesti PALJON se on muhun vaikuttanu. Niinku se, koko sirkusharrastuskokemus ja sen lopettaminen ja kaikki et se on oikeesti satuttanu mua aika SYVÄLTÄ. Tavallaan se et... mä en oo ees TAJUNNU et mua on kiusattu siellä.

Vilma kuvailee, että on tajunnut vasta myöhemmin, että häntä kiusattiin sirkuksessa. Koska kiusaaminen oli ulossulkemista eikä esimerkiksi fyysistä väkivaltaa, teini-ikäinen Vilma ei ymmärtänyt, että häntä kaltoinkohdeltiin. Vilma kuvailee, että hänellä on nykyään ”äidillinen suhtautuminen” nuorempaan itseensä, kun hän on tajunnut, kuinka vaikeita kokemuksia hän joutui käymään läpi.

Myös Ella kuvailee sirkuksen vaikuttaneen siihen, millaiseksi ihmiseksi hän on kasvanut, sekä negatiivisesti että positiivisesti. Sirkuksen kautta hän oppi esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, esiintymistä ja vastuunottoa. Hän kuvailee sirkusta ympäristönä erityislaatuiseksi: siellä hän koki voivansa olla oma itsensä.

Ja sit ylipäättään se semmonen mentaliteetti. Yleisesti sirkuslaisista, niin on semmonen että ollaan jotenki rehellisii... ja ihmiselt ihmiselle, ja jotenki riisuttuna semmosist imagoista. Et mä huulin et se on sillee NORMAALII että istutaan lattialla ja halataan ja leikitään ja puhutaan kovaan ääneen. (naurahtaa)

Toisaalta Ellan kokemus ei ole pelkästään positiivinen, sillä hän kokee suorituskeskeisyytensä tulleen osittain siitä, millä tavalla sirkusta harjoiteltiin. Ohjaajat vaativat nuorilta paljon, mikä johti Ellan kohdalla itsekriittisyyteen. Sirkuksen vaikutus häneen itseensä oli helpompi huomata vasta jälkikäteen.

Sit ku siihen sai etäisyyttä, niin sit vast tajus, et kuinka paljon se on vaikuttanu. [...] Ei oo ehkä NÄHNY niit kohtii missä ois voinu tehä toisel tavalla. Jotenki ihmisyydelle edullisemmin. Eikä vaan sillee... suorittamisen kautta tai jonkun semmosen kritisoinnin kautta sitä hommaa.

Saattaa vaikuttaa siltä, että intohimostaan luopuneiden tarinatyyppin kolme edustajaa ovat melko erilaisia. Erityisesti Vilman eli kiusatun tytön tarina saattaa vaikuttaa erilaiselta verrattuna kahteen muuhun, sillä hän itse teki päätöksen sirkuksen lopettamisesta pidemmän pohdinnan jälkeen. Väitän kuitenkin, että myös Marin ja Ellan tapauksessa oli kyse päätöksen tekemisestä, vaikkakin hiukan epäsuoremmiin kuin Vilmalla. Marin olisi ollut mahdollista jatkaa sirkusta polvivammasta huolimatta, mutta se ei olisi ollut pitkällä tähtäimellä kestävä ratkaisu. Mari yritti useamman kuukauden treenata kipujen kanssa, mikä johti lähinnä turhautumiseen. Lopulta opiskelujen alkaessa hän päätti, että ei jatkaisi sirkusta enää uudella paikkakunnalla. Ellan tapauksessa olisi myös ollut mahdollista jatkaa sirkusta. Hän olisi voinut yrittää uupumuksesta huolimatta puskea itseään vielä eteenpäin ja käydä treeneissä, mikä olisi todennäköisesti johtanut vielä pahempaan romahtamiseen. Kaikki intohimostaan luopuneiden tarinatyyppin edustajat joutuivat myöntämään, että sirkusta ei ollut enää mahdollista jatkaa omasta innostuksesta huolimatta. Ulkoinen este, eli näissä esimerkkitarinoissa huono harrastusilmapiiri, fyysinen vamma tai henkinen uupuminen, johti siihen, että sirkuksen harrastamisen oli pakko loppua. Tarinoita yhdistää myös se, että sirkuksen lopettaminen on vaatinut pitkällistä käsittelyä ja pohdintaa, joka ei ole vielääkään tullut päätökseen. Kaikilla oli vahva sirkukseen kohdistunut tavoitteellisuus ja innostus, joten lopettaminen oli kivulias kokemus.

Kun tein intohimostaan luopuneiden haastatteluiden perusteella juonitiivistelmät heidän tarinoistaan, huomasin, että ne noudattivat melko hyvin Hermanin (2009) kuvailemaa kertomuksen prototyyppiä. Hermanin mukaan kertomuksen prototyyppi koostuu neljästä eri ominaisuudesta, joita ovat kontekstisidonnaisuus, ajallinen järjestäytyminen, tarinamaailman luominen/rikkoutuminen ja kokemuksen tulkinta. Intohimostaan luopuneiden tarinat ovat ajallisesti järjestäytyneitä niin, että niissä on draaman kaari: aluksi sirkuksesta ollaan todella

innostuneita ja kaikki menee suunnitelmien mukaan. Jossain kohtaa kuitenkin tapahtuu jotakin odottamatonta, mikä rikkoo tarinamaailman sisältämät oletukset siitä, mitä olisi kuulunut tapahtua. Tarinat ovat myös sidoksissa tiettyyn kontekstiin ja ne sisältävät paljon kokemuksen tulkintaa.

Kokemuksen tulkinta tulee esiin siinä, että intohimostaan luopuneet puhuvat lopettamisesta haastattelun aikana huomattavasti enemmän kuin muiden tarinatyyppeiden edustajat. Erityisesti puhetta lopettamisen aiheuttamasta syystä, eli odottamattomasta esteestä, on paljon. Intohimostaan luopuneet käyttävät myös paljon kertomusmuotoista tapaa kuvata kokemuksiaan. Riessmanin (1990) termin *tarinoita* on paljon verrattuna muihin tarinatyyppeihin, joissa puhetta värittävät enemmän tavan kertomukset ja muunlainen kuvailu.

Sirkus ja sen lopettaminen on ollut intohimostaan luopuneille niin suuri asia, että lopettaminen käynnisti tulkintani mukaan sisäisen tarinan uudelleenmuotoilun. Hännisen (1999) mukaan tilanteen eli elämän rakenteellisten olosuhteiden muuttuessa merkittävästi, yleensä myös sisäistä tarinaa täytyy muokata. Intohimostaan luopuneilla elämä oli pitkälti kietoutunut sirkuksen ympärille, ja myös orastavat tai jo vahvasti kirkastuneet tulevaisuudensuunnitelmat liittyivät sirkukseen. Ne menivät uusiksi, kun sirkuksen jatkaminen ei onnistunutkaan, ja tilanne muuttui. Intohimostaan luopuneet kuvailivat myös sitä, kuinka he joutuivat pohtimaan uudestaan, keitä he olivat ilman sirkusta. Sirkuksen lopettaminen aiheutti siis tilanteen, jossa elämä ja tarinallinen identiteetti hakivat uutta suuntaa. Erityisesti Marin ja Ellan kohdalla voisi jopa puhua elämäkerrallisesta katkoksesta, jota Bury (1982) on käyttänyt kuvaillessaan sairastumisen aiheuttamaa elämäntarinan uudelleenmuotoilua. Sekä Marilla että Ellalla lopettaminen johtui sairastumisesta tai vammasta, vaikka kyseessä ei ollutkaan pysyvä sairaus, kuten Bury alkuperäisessä tutkimuksessa. Sirkuksen lopettaminen tapahtui tilanteessa, jossa elämää ei ollut mahdollista jatkaa samalla tavalla kuin ennen. Menneisyyttä täytyi tulkita uudestaan, sillä sekä Mari että Ella hakivat selitystä sille, miksi sairastuminen tai loukkaantuminen tapahtui. Lisäksi tulevaisuutta koskevat suunnitelmat täytyi muuttaa.

Koska sirkuksen lopettamisen voi tulkita merkittäväksi tapahtumaksi intohimostaan luopuneiden elämässä, näitä episodeja voi tulkita McAdamsin ja Bowmanin (2001) mallin mukaan, jossa elämänmuutoksia kuvailevat tarinat jaotellaan pelastumis- ja kontaminaatiojaksoihin. Kuten kuvasin teorialuvussa, pelastumisjaksot ovat McAdamsin ja Bowmanin mukaan juonenkulkuja, joissa elämäkerrallinen tarina etenee negatiivisesta

positiiviseen, ja kontaminaatiojaksossa taas emotionaalisesti positiivinen kokemus kääntyy negatiiviseksi.

Ellan lopettamistarinan voi tulkita pelastumisjaksoksi. Ella oli jo pitkään ollut uupunut koulun ja sirkuksen yhdistämisestä, sillä hän suoritti asioita liian kovalla tahdilla. Kun hän lopulta joutui lopettamaan sirkuksen, se oli herätys siihen, että suhtautumista elämään oli aika muuttaa. Hän joutui pohtimaan tarkemmin omaa jaksamistaan arjessa ja itseään kohtaan asettamiaan vaatimuksia. Rakkaan harrastuksen pakotettu lopettaminen sai aikaan muutoksen Ellassa, ja hän kertoi osaavansa muutoksen jälkeen ottaa asiat rennommin ja näkevänsä itsensä positiivisemmassa valossa.

Vilman sirkuskokemus on selkeästi kontaminaatiojakso. Hän tuli sirkukseen innoissaan uudesta harrastuksesta, jossa hän koki olevansa hyvä, mutta kohtasikin epämiellyttävän ympäristön, jossa häntä kiusattiin ja syrjittiin. Hän ei ole lopettamisen jälkeen pystynyt palaamaan takaisin harrastamaan sirkusta, vaikka laji kiehtoo häntä edelleen. Vilma kertoo, että hän on käynyt kokeilemassa avoimissa treeneissä, mutta treenaaminen aiheuttaa ahdistusta:

Mä oon käyny joskus niinku avoimis treeneis, sit ku mä tartun tällee köyteen² ja katon ylös niin mul tulee vaan sellanen... (vetää henkeä voimakkaasti sisään) sellane... hirvee... ahdistus.

Vilmalle sirkuskokemuksista puhuminen on vaikeaa, ja vaikka haastattelun aikana hän tuo esiin myös monia hyviä muistoja, pääosin tarinan sävy on negatiivinen. Sirkuksen harrastaminen oli aluksi mukavaa, mutta kuten Vilma itsekin toteaa haastattelussa, ”se kokemus ehkä meni pilalle vähän sen takii et se oli niin kurja se ryhmä”.

Marin sirkustarina ei ole selkeästi pelastumis- eikä kontaminaatiojakso, vaan siinä on molempien piirteitä. Tarinan voisi tulkita kontaminaatiojaksoksi sen perusteella, että sirkuksen harrastaminen oli Marista ihanaa, mutta lopettamisesta puhuminen on edelleen kivuliasta, eikä hän ole omien sanojensa mukaan päässyt siitä vielääkään täysin yli. Toisaalta sirkuksen lopettaminen johti uuden harrastuksen aloittamiseen, mihin Mari on ollut tyytyväinen, joten hän ei näe sirkuksen loppumista täysin negatiivisessa valossa.

Kaiken kaikkiaan intohimostaan luopuneille sirkuksen lopettaminen on ollut valtavan iso asia, jonka käsittely jatkuu vielä vuosia lopettamisen jälkeen. Sirkus on kietoutunut vahvasti tämän

² ”Köydellä” viitataan vertikaaliköyteen, joka on sirkuslaji, jossa kiivetään kattoon kiinnitettyä köyttä pitkin ja tehdään erilaisia temppuja.

tarinatyyppin edustajien tarinalliseen identiteettiin, sillä sirkus on ollut paljon muutakin kuin pelkkää hauskaa ajanvietettä. Vaikka harrastaminen on loppunut, kaipuu lajin pariin säilyy edelleen.

8.1.2 Yhteisölliset harrastajat

Annin tarina

Sirkus oli Annille tärkeä harrastus, jossa hän vietti paljon aikaa. Erityisen tärkeää Annille oli sirkuksen ympärillä oleva yhteisö: sirkuksella oli mukavaa viettää aikaa kavereiden kanssa treenailun lomassa. Anni treenasi aktiivisesti, ja jossain kohtaa pohti hiukan sirkusammattilaiseksi ryhtymistä. Lopulta kiinnostus siirtyi kuitenkin enemmän muualle, ja Anni päätyi hakemaan toiselle alalle. Hän pääsi yliopistoon ja muutti toiselle paikkakunnalle opiskelemaan, jolloin sirkus ”loppui kuin seinään” ja jäi pois elämästä. Anni ei hahmota sirkuksen lopettamista erillisenä asiana, sillä samaan aikaan koko ympäristö muuttui. Uudella paikkakunnalla olisi ollut sirkuskoulu, mutta sinne meneminen tuntui Annista vaikealta. Sirkuskoululla ei tuntunut olevan hänelle sopivaa ryhmää, eikä harrastaminen olisi ollut samanlaista ilman omia sirkuskavereita. Anni kuitenkin edelleen, muutaman vuoden jälkeenkin, kaipaa välillä takaisin sirkukselle, sillä hän ei ole onnistunut löytämään toista harrastusta, joka olisi saanut samanlaisen paikan elämässä. Edelleen arki tuntuu tyhjältä, kun sirkustreenit kavereiden kanssa eivät ole täyttämässä iltoja. Anni muistelee sirkusaikoja lämmöllä, ja pitää yhteyttä sirkuksen kautta tapaamiinsa kavereihin.

Yhteisölliset harrastajat kokivat sirkuksessa kaikkein merkityksellisemmäksi asiaksi sirkukseen muodostuneen yhteisön ja kaveriporukan. He eivät varsinaisesti haaveilleet sirkusammattilaisuudesta, vaikka se saattoi jossain kohtaa käydä mielessä. Sirkus loppui jonkin muun elämänmuutoksen, kuten jatko-opintojen aloittamisen tai armeijaan lähtemisen myötä. Paikkakunnan vaihtumisen jälkeen sirkusta ei enää jatkettu, mutta kaipuu takaisin sirkukseen jäi. Yhteisöllisten harrastajien tarinatyyppin edustajia oli aineistossa kolme.

Yhteisöllisten harrastajien sosiaalinen piiri kiinnittyi vahvasti sirkukseen. He viettivät sirkuksella paljon aikaa, ja näkivät samoja ystäviä myös vapaa-ajalla. Ystävyysuhteet vahvistuivat, kun samojen ihmisten kanssa vietti aikaa lähes päivittäin.

Niitten ihmisten kaa kenen kaa teki niitä esityksiä, ku tietysti oli niinku joka ARKIPÄIVÄ siellä treenaamassa ja sit oli monta viikonloppuaki, sillee et oltiin ihan koko viikonloppu treenattiin. Niin kylhän siinä sitte tuli niit hyviä ystäviä ja ku niitten kanssa OLI ihan koko ajan. Ja sit, vaik ei oltu siel sirkuksessakaan niin sit vapaa-ajalla. Ja sit monen kans oltiin samas koulussa ja, et eipä mulla oikeestaan niinku hirveesti OLLU muita kavereita tossa, ku niit sirkusystäviä sillon kun olin tos, ala ylä ja lukioiässä.

Yhteisöllisille harrastajille sirkus näyttäytyi turvallisena paikkana. Sirkuksessa ei ollut samanlaisia suorituspaineita kuin esimerkiksi koulussa, mikä tuntui vapauttavalta.

On ollu jotenki aina koulussa sillee tosi suoritusorientoitunu tai, on aina halunnu niinku hyviä numeroita ja, ollu sillee tavoitteet aika korkeella. Koulun suhteen. Niin sitte se sirkus on taas ollu ehkä vähän sillee vastapainoa myös sille.

Haastateltavalla on ollut paljon tavoitteita kouluun liittyen, mutta sirkus on ollut paikka, jossa on voinut kokea onnistumisen kokemuksia ja unohtaa hetkeksi kouluun liittyvät asiat. Toinen haastateltava kuvaa, kuinka sirkuksessa on päässyt irti myös vaikeista perhetilanteista. Sirkus näyttäytyy paikkana, joka on ikään kuin ”toinen koti”, josta voi hakea turvaa, kun muussa elämässä on haasteita:

Kyl se on aina ollu semmonen paikka et sinne on kiva mennä ja siel, tuntee olonsa turvalliseksi ja kotoisaksi ja semmoseks. Ja sit just on ollu vaikka, mullaki on ollu perheessä aika paljon vaikeita tilanteita niin sitte, sinne ku on menny niin sitte jotenki pääsee ainaki vähäks aikaa pakoon sellasta, muuta maailmaa niin se on kyllä ollu... tosi hyvä. Siis omalle päälle ja, sillee nii, kyl se on aina ollu semmonen, toinen koti.

Yhteisöllisillä harrastajille sirkuksen lopettaminen kytkeytyi muihin nuoruuden siirtymiin, joita tapahtuu yleensä kahdenkymmenen ikävuoden molemmin puolin. Elämänmuutos oli kokonaisvaltainen, ”kaikki” muuttui.

Mulla oli toki niinku, tai sillee, muuttu ihan KAIKKI yhtäkkiä elämässä ku, muutti pois kotoa ja, sitte alotti yliopistossa, opiskelemaan ja, sit se oli jotenki, en ehkä

jotenki osaa nyt hahmottaa sitä SIRKUKSEN lopettamisena nyt että ku, se oli muutenki niin ERILAISTA heti.

Edellä esitetystä sitaatista tulee ilmi, että haastateltavan elämässä tapahtui monta muutosta samaan aikaan. Kotoa pois muuttaminen, opiskelujen aloittaminen ja sirkuksen lopettaminen osuivat samaan ajanjaksoon. Tämän takia haastateltavan on vaikeaa puhua sirkuksen lopettamisesta erillisenä tapahtumana. Saman tyyppisiä kokemuksia on toisella haastateltavalla, joka lähti armeijaan pian viimeisen esityksensä jälkeen. Hän puhuu siitä, kuinka sirkuksen lopettamista ei edes miettinyt kovin paljon lopettamisen hetkellä, sillä ajatukset olivat jo tulevassa armeija-ajassa:

Enhän sitä sitte heti niinku tajunnu, että se on loppu. Ja sit se armeija tosiaan tuli niin nopeesti et mä rupesin jännittämään sitä, (naurahtaa) jo... et en mä kauheesti ehtiny niinku käsitellä sitä asiaa että, nyt niinku loppu.

Haastavaa lopettamisesta teki se, että mitään ”siirtymävaihetta” ei ollut, vaan sirkus loppui ”kuin seinään”. Yhteisöllisillä harrastajilla olisi ollut halua jatkaa sirkusta uudella paikkakunnalla, mutta se tuntui liian hankalalta. Uudessa paikassa ei olisi ollut enää samoja ihmisiä ympärillä:

Et mulle se, sirkus ei oo pelkästään sitä että pääsee treenaamaan ja esiintymään. Siinä pitää olla ne, muutki ihmiset mukana.

”Muut ihmiset” viittaa tässä haastattelukatkelmassa sirkuskavereihin ja tuttuihin ohjaajiin, joita ei tietenkään olisi ollut enää uudella paikkakunnalla. Sirkuksen merkitys ei pelkistynyt vain treenaamiseen ja esiintymiseen, vaan ympärillä oleva yhteisö oli yhtä suuressa roolissa.

Yhteisöllisille harrastajille sirkuksen lopettamisessa on ollut vaikeaa arkielämän rutiinien muuttuminen. Sirkus on rytmittänyt heidän elämänsä lapsuudesta saakka, joten heidän ei ole tarvinnut miettiä, mitä tekevät iltaisin opiskeluiden tai töiden jälkeen. Yksi haastateltava kuvaa lopettamisen jälkeistä olotilaa sanomalla, että hän oli ”tyhjän päällä”:

Mut sit just ku armeija loppu, ja oli vähän sellai tyhjän päällä, ei ollu viel töitä. Niin sit oli vähän niinku semmonen että ”mitäs nyt iltasin pitäs tehdä” ku... yleensä on ollu siel harrastuksessa. Niin kyl se oli, siis tosi outoo ja siihen kyl kesti tottuu tosi paljon. Ja sit ku mä en oikeestaan oo löytäny mitään sellasta harrastusta mikä niinku antais, samalla tavalla iloa ja semmosta, tai mä en oikein löydä mistään

muusta harrastuksesta sellasta TAVOITELTAVAA asiaa mitä sirkuksesta just löysi.

Sirkusta kuvataan harrastuksena, jossa on jotain erityistä verrattuna muihin harrastuksiin. Yhteisölliset harrastajat ovat kokeilleet muita lajeja lopettamisen jälkeen, mutta esimerkiksi salitreenaaminen on tuntunut liian yksitoikkoiselta sirkuksen jälkeen. Sirkuksessa on viehättänyt tavoitteellisuus, joka yhdistyy siihen, että kilpailua ei kuitenkaan ole, vaan treenaaminen tapahtuu hyvässä hengessä ja ilon kautta.

Sirkuksen lopettaminen on herättänyt yhteisöllisissä harrastajissa monenlaisia tunteita. Kun kysyin haastateltavalta, millaisia tunteita hän kävi läpi lopettamisen jälkeen, hän kuvasi olotilaa termillä ”sirkuskuume”:

Ehkä semmosia tunteita että niinku oli tavallaan semmonen sirkuskuume koko ajan et, teki mieli päästä ajamaan ykspyöräsellä ja... esiintymään ja... opettamaan että, joo vähän semmonen HAIKEEKIN fiilis oli sitten, lähteä sieltä, pois.

Haastateltava kuvailee olotilaa, jossa hänen teki jatkuvasti mieli treenata ja opettaa sirkusta, vaikka hän oli jättänyt sirkuksen jo taakseen. Hän kuvailee, että lähteminen oli haikeaa. Haikeus on tunnetila, joka toistuu kaikkien haastateltavien puheessa, kun he puhuvat sirkuksen lopettamisesta. He kertovat samaan aikaan innostuvansa sirkuksesta, jos joku esimerkiksi puhuu siitä tai he käyvät katsomassa esityksiä, mutta tämä yhdistyy haikeuteen ja kaipaukseen. Erityisesti haastateltavat kertovat ikävöivänsä esiintymistä. Vielä muutaman vuoden jälkeenkin heillä on vahva palo takaisin lavalle.

Mä just yks päivä tossa puhuinki mun kaverin kanssa että, ois kiva vielä JOSKUS päästä vaikka esiintymään, yhen kerran semmonen kunnon esitys ja... mut nii. Kyllä sitä kaipaa, ei siit nyt viel, no kolme vuotta siitä on nyt ku mä oon lopettanu nii, ehkä sitä niinku vielä sillee muistaa vähän paremmin mutta, ei sitä tiiä sit parin vuoden päästä että osaaks sitä niin kaivatakaan. Mut kyl nyt täl hetkel ainaki nyt viel on semmonen että, ku pääsis, pääsis viel tekemään jotain.

Haastateltava haaveilee siitä, että hänen olisi mahdollista tehdä vielä ”yhen kerran semmonen kunnon esitys”. Hän ei varsinaisesti mainitse haluavansa jatkaa sirkusta harrastuksena samalla tavalla kuin aikaisemmin, vaan toivoo pääsevänsä joskus vielä esiintymään ja ”tekemään jotain”, vaikka kyse olisi vain yhdestä kerrasta. Haastattelukatkelmasta tulee esiin vahva

kaipaus, mutta siinä on nostalginen vire: kertoja haluaisi päästä hetkeksi muistelemaan, miltä lavalla oleminen tuntuu.

Sirkuksen lopettaminen on ollut pohdinnan paikka myös omaan itseen liittyen. Koska yhteisölliset harrastajat viettivät paljon aikaa sirkuksella, heidän identiteettinsä oli kytkeytynyt osittain sirkuksen harrastamiseen. Tämä teema tulee aineistossa esiin kaikissa yhteisöllisten harrastajien tarinatyyppejä edustavissa haastatteluissa. Esimerkiksi yksi haastateltava ei kokenut oman alansa opiskeluidentiteettiä omakseen, ja koki haastavana sen, että hänellä ei ollut enää sirkusta määrittämässä sitä, kuka hän oli:

Ehkä mulla oli sellanen olo sillon syksyllä just että kaipaa jotain sellasta, muuta sisältöä et ku ei oikein kokenu sitä [luonnontieteellisen alan] opiskeluidentiteettiä itsenään ja sitte, tuntu et se on nyt semmonen AINUT juttu mikä määrittää minut ku ei oo sitä sirkustakaan siellä.

Toinen haastateltava kuvaa samaa teemaa kertomalla, että sirkukseen liittyvästä identiteetistä luopuminen on ollut ”miettimisen paikka”.

Mä oon aina ollu se SIRKUS-Anni ja kaikki on aina etuliite SIRKUS. Niin kyllähän sitä sitte oli sillee et no nyt mä en oo enää ku vaan ANNI et, että ei oo enää Sirkus-Anni, niin kyllä se on vähän ollu semmonen, miettimisen paikka.

Edellisissä haastattelukatkelmissa on nähtävissä menetyksen tunnetta ja luopumista jostakin omaan itseen liittyvästä. Tämä tulee esiin esimerkiksi tavassa, jossa toinen haastateltava kuvailee, että hän ei ole ”enää ku vaan Anni”, ilman sirkus-etuliitettä. Samoin kuin intohimostaan luopuneet, myös yhteisölliset harrastajat joutuivat miettimään sitä, miten he määrittelevät itsensä muille ihmisille, kun he eivät enää ole sirkusharrastajia.

Sirkuksella oli suuri rooli yhteisöllisten harrastajien sisäisessä tarinassa. Kun sirkus loppui, myös sisäistä tarinaa täytyi muotoilla uudelleen. Tämä uudelleenmuotoilu ei kuitenkaan rajoittunut vain sirkukseen. Hännisen (1999) termejä käyttäen tiluatio muuttui monella eri alueella, mikä aiheutti tarpeen sisäisen tarinan muokkaamiselle. Mitään kovin yllättävää ei kuitenkaan tapahtunut, sillä opiskeluiden tai armeijan aloittaminen ovat tyypillisiä nuoruuden siirtymiä. Sirkuksen lopettamisesta tai siitä elämänmuutoksesta, johon se kytkeytyi, ei voi puhua samalla tavalla käännekohtana kuin intohimostaan luopuneiden kohdalla. Hyppäys uudenlaiseen elämäntilanteeseen tapahtui suhteellisen nopeasti, mutta tarinassa ei ollut samanlaista dramatiikkaa kuin intohimostaan luopuneilla.

Yhteisöllisten harrastajien tarinoiden juonenkulut eivät noudata Hermanin (2009) kertomuksen prototyyppiä siinä mielessä, että niissä ei tapahdu selkeää tarinamaailman rikkoutumista. Tapahtumakulku, josta kertojat puhuvat, meni suunnilleen niin kuin kertojat odottivatkin: lukion tai ammattikoulun jälkeen he aloittivat joko yliopistossa uudella paikkakunnalla tai lähtivät armeijaan, jolloin sirkus jäi luontevasti pois kuvioista. Haastatteluiden sisällä on kyllä jonkin verran kertomuksen prototyypin mukaisia kertomuksia erilaisista sirkuksen harrastamisen aikana tapahtuneista sattumuksista, mutta ne eivät kytkeydy lopettamiseen.

Suurin osa kerronnasta on yhteisöllisten harrastajien haastatteluissa tavan kertomuksia. Riessmanin (1990) mukaan tavan kertomukset ovat kertomuksia, joissa kuvataan arkisia tapahtumia, jotka tapahtuivat uudestaan ja uudestaan. Ne ovat kertomisen arvoisia siitä syystä, että kuvatut tapahtumat eivät ole enää yleisiä kertojan elämässä, vaikka joskus sitä olivat. Yhteisölliset harrastajat puhuvat paljon arjesta sirkuksen parissa: siitä kuinka he menivät aina koulupäivän jälkeen sirkukselle, kuinka he kävivät viikonloppuisin esiintymiskeikoilla ryhmänsä kanssa tai kuinka he kävivät katsomassa sirkusesityksiä. Toisaalta he maalaavat myös kuvia siitä, kuinka tyhjältä arki tuntui vielä pitkään sirkuksen lopettamisen jälkeen. Näiden lukuisten, pitkälti ajallisesti järjestäytyneiden tavan kertomusten kautta muodostuu kuva siitä, millainen harrastus sirkus oli yhteisöllisten harrastajien näkökulmasta.

Hypoteettisia kertomuksia on tässä tarinatyyppissä jonkin verran, mutta ne eivät ole yhtä suuressa roolissa kuin intohimostaan luopuneilta. Yhteisöllisten harrastajien kohdalla asiat menivät suunnilleen niin kuin he olivat suunnitelleet. Häivähdyksiä toisenlaisen tulevaisuuden mahdollisuudesta kuitenkin löytyy. Kaksi tätä tarinatyyppiä edustavista pohti jossain vaiheessa sirkusartistikoulutukseen hakemista, ja toinen hakikin kerran, mutta ei päässyt sisään. Tämä ei kuitenkaan näyttäydy tragediana: haastateltava kertoo olleensa pettynyt hetken aikaa, mutta löytäneensä pian toisen sirkukseen täysin liittymättömän alan, joka alkoi lopulta kiinnostaa enemmän. Toinen haastateltava taas päätyi laittamaan muut asiat sirkuksen edelle ilman, että olisi edes yrittänyt hakea sirkuskouluun opiskelemaan. Yhteisölliset harrastajat vaikuttavat olevan tyytyväisiä nykyiseen tilanteensa, eivätkä pohdi muuta kuin suoraan kysyttäessä sitä, millä muulla tavalla juoni olisi voinut kulkea. Sirkuksesta luopuminen oli haikeaa, mutta yhteisölliset harrastajat tiesivät, että se olisi jossain kohtaa edessä.

8.1.3 Innostuneet vastuunkantajat

Hannan tarina

Hanna innostui sirkuksesta valtavasti alusta saakka. Hän treenasi monta kertaa viikossa ja teki keikkoja sirkusryhmänsä kanssa. Hanna vietti lähes kaiken vapaa-aikansa sirkuksella, ja sirkuskavereista tuli läheisiä. Hiukan vanhemmaksi kasvettuaan Hanna alkoi ottaa vastuuta sirkukseen liittyvästä toiminnasta: hän oli vastuussa nuoremmista oppilaista keikoilla, ja teki itse kokonaan omia esityksiä kaveriporukkinsa kanssa. Välillä sirkus tuntui jopa kuormittavalta, sillä myös kouluun piti pystyä panostamaan. Hannalla ei missään vaiheessa ollut haaveita sirkusammattilaisuudesta, mutta se oli harrastuksena tärkeä. Lukion jälkeen Hanna pääsi opiskelemaan yliopistoon samalle paikkakunnalle, ja hän päätti vielä jatkaa sirkusta opiskeluiden ohella. Motivaatiota piti yllä se, että Hannalla oli vastuullinen rooli ryhmässä. Lopulta sirkuksen ja opintojen yhdistäminen alkoi olla liian raskasta. Koska Hanna oli pohtinut lopettamista jo useamman vuoden ajan, itse lopettamispäätös oli todella helppo, ja tuntui siinä vaiheessa ainoalta oikealta ratkaisulta. Lopettaminen oli helpottavaa, sillä nyt aikataulut eivät olleet enää sidottu sirkustreeneihin kuten aina aikaisemmin. Hanna piti hiukan taukoa sirkuksesta, mutta palasi jonkin ajan päästä opettamaan muutamia tunteja viikossa. Oma treeni on kuitenkin jäänyt, ja Hanna nauttii siitä, että saa tehdä vapaa-ajallaan mitä haluaa. Viime aikoina hän on pohtinut, pitäisikö hänen käydä aikuisten akrobatiatunneilla verestämässä vanhoja taitoja.

Innostuneille vastuunkantajille sirkus oli ykkösharrastus alusta asti. He nauttivat treenaamisesta ja esiintymisestä, mutta myös muusta sirkuksen ympärillä tapahtuvasta toiminnasta. Tämän tarinatyyppin edustajat erottaa muista harrastajista erityisesti se, että innostuneet vastuunkantajat olivat viimeisinä harrastusvuosinaan aktiivisesti auttamassa opettajiaan tai kokonaan vastuussa joistakin asioista. Innostuneita vastuunkantajia oli aineistossani kaksi.

Innostuneet vastuunkantajat viettivät sirkuksella suurimman osan vapaa-ajastaan. Sirkuksen ympärille muodostui vahva yhteisö, joiden kanssa jaettiin elämän ilot ja surut. Myös tämän tarinatyyppin edustajat kuvasivat sirkusta ”kotina”:

Se paikka oli tosi sillee meidän KOTI. Ja sit just pysty, jotenki, me oltiin siellä AINA. Kaikissa vapais treeneissä ja pysty olla just sillee et pysty treenaan myöhään illalla ja... se oli jotenki tosi kivaa.

Innostuneiden vastuunkantajien elämässä sirkus oli niin tärkeää, että koulunkäynti oli joskus jäädä sivurooliin. Haastateltava kuvailee aikaa, jolloin he harjoittelivat intensiivisesti esitystä varten, mikä oli haastavaa yhdistää lukio-opiskeluun:

Siel oli sit jo jotkut syksyn kirjutukset paino päälle tai joku koeviikko tai jotain tällästä, mä muistan et siin oli kauhee hektisyys sen kaa, et me tehtiin ihan HIRVEESTI koko ajan, niinku sirkusta, ja sit ois pitäny opiskella lukiossa samaan aikaan (naurahtaa).

Innostuneet vastuunkantajat ottivat ryhmän sisällä roolin, johon kuului monenlaisia tehtäviä pelkän sirkuksen harjoittelun lisäksi. Haastateltavat kuvailivat esimerkiksi suunnitelleensa kokonaan omia sirkusesityksiä tai auttaneensa opettajia esitysten suunnittelussa, pitäneensä huolta nuoremmista oppilaista tai olleensa vastuussa sirkusryhmän sosiaalisesta mediasta. Sirkuksen harrastaminen oli erityisesti loppuvaiheessa paljon muutakin kuin vain treeneissä käymistä.

Must tuntu et mä olin vähän sellanen äitihahmo, siel ryhmässä. (naurahtaa) Kun tehtiin jotain esityksii tai jotain kokonaisuuksii, nii en mä oikeen t-, mä en oikeestaan tiitä niist muista mun kavereista mut mä olin ainaki aika paljon sillain et mä autoin niit opettajii tekemään niitä. Esityksii. Ja jotenki, et se oli sit ihan kiva et ne tajus antaa meille myös vastuuta. Et se ehkä on semmonen motivoiva asia, joka sit pitää ne vanhemmat ihmiset siellä ryhmäs mukana, et ne saa jotain... tekemistä. Tai jotenki jotain muuta mietittävää kun vaan sit ne, et mitä temppui sä teet tos lavalla.

Vastuulliset tehtävät lisäsivät motivaatiota harrastamiseen siinä vaiheessa, kun esiintyminen alkoi olla jo tuttua. Innostuneet vastuunkantajat kuvailevat olleensa eräänlaisia äitihahmoja ryhmänsä sisällä. Heille annettiin muutakin ”tekemistä” kuin temppujen tekeminen. Tässä vaiheessa sirkuksessa piti kiinni muut asiat kuin sirkustekniikka: haastattelukatkelmasta tulee olo, että pelkkiin sirkustemppuihin keskittyminen olisi ollut haastateltavan mielestä pitkästyttävää.

Aineistossani tämän tarinatyyppin edustajat aloittivat opiskelemaan yliopistossa, mutta eivät lopettaneet sirkuksen harrastamista. Yksi haastateltava kuvaili, että ”yleensä jos joku menee yliopistolle, niin sit ne lopettaa [sirkuksen]”. Innostuneet vastuunkantajat eivät halunneet vielä luopua sirkuksesta, vaikka arki muuttui yliopiston aloittamisen myötä. Haastateltavat kuvasivat, että he olivat opintojen alussa jonkin verran poissa treeneistä, jotta pystyivät käymään opiskelijatapahtumissa, mutta muuten treenaaminen jatkui edelleen.

Lopettamispäätös syntyi innostuneilla vastuunkantajilla pitkän ajan kuluessa. Lopettamista oli pohdittu harrastamisen aikana jo useaan kertaan, sillä arki aktiivisen treenaamisen kanssa oli välillä kuormittavaa. Haasteltavistani toiselle tämän tarinatyyppin edustajalle sirkukseen liittyvät vastuut olivat alkaneet tuoda stressiä:

Niin sit se, se lopettamispäätös, oli varmaan mun... päässä sillee jotenki, kehittyny tosi kauan aikaa. Ja mä olin pitkän ai-, oli pitkän aikaa tuntunu siltä et jossain vaiheessa mun on pakko sanoa et nyt... riittää et nyt mä en jaksa enää et mul on niin monta muutaki vastuuta.

Toinen haastateltava kuvailee pitkittäneensä lopettamispäätöstä, sillä ei halunnut kokea jäävänsä jostain paitsi tai ulkopuoliseksi ryhmästä. Lopulta kun päätös syntyi, se tuntui ainoalta oikealta vaihtoehdolta:

Se ajatus vaan TULI mulle et nyt mä lo- et nyt mä voin lopettaa. Koska mä olin ehkä pitkittäny sitä päätöstä aika pitkään. Et mä en ehkä ollu... osannu jotenki päästää irti siitä just ehkä sen takii että... et mä en sit halunnu jäädä jotenki ulkopuoliseks. Niin sitte tota, varmaan myös sen takii se oli jotenki niin SELKEETÄ mulle. Et nyt mä lopetan ja... et ei se oo mikään iso juttu. Koska mä olin vaan jo tullu sen, tien päähän.

Innostuneiden vastuunkantajien lopettamisprosessia kuvaa hyvin haastateltavan toteamus siitä, että hän ei ”osannu jotenkin päästää irti”. Tällä hän viittaa siihen, että jollakin tasolla hän tiesi, että sirkuksen lopettaminen olisi järkevämpi vaihtoehto, mutta päätöksen kypsyttelyssä meni aikaa. Kun sirkus lopulta loppui, innostuneilla vastuunkantajilla oli olo, että he olivat nähneet sirkusharrastajana kaiken, mitä oli nähtävissä. Heidän kaverinsa sirkusryhmästä olivat suurimmaksi osaksi lopettaneet jo aiemmin, joten ryhmässä oli enää heitä nuorempia ja myöhemmin aloittaneita harrastajia. Tämän takia he kokivat, että harrastusporukka sellaisena kuin he sen tunsivat ei enää jatkunut, mikä teki lopettamisesta helpompaa.

Ehkä just et jos ois lopettanu joskus vaikka... just joskus kuustoistavuotiaana. Ja sit jotenki ne kaikki kaverit ois jääny sinne. Niin sit olis varmaan tullu sillain ulkopuolinen olo, et ne jatkaa siel niit juttuja ja sit ite ei oo siellä. Mut jotenki, et mulla, et mikään... se mitä se sirkusryhmä oli mulle, niin ei sinänsä jatkunu siel enää kun mä lähin. Et sit melkein kaikki ne ihmiset lopetti.

Vaikka lopettaminen tuntui luonnolliselta vaihtoehdolta, harrastuksen loppumiseen täytyi silti sopeutua jonkin aikaa. Arki oli vuosikaudet rytmittynyt sirkustreenien mukaan, ja sirkuksen ympärille muodostunut kaveriporukka oli muodostunut tärkeäksi. Innostuneille vastuunkantajille sirkuksen loppuminen toi mukanaan hetkellisen tyhjyyden tunteen.

Tietenki sit ku oli, niitä opiskelujuttuja, niin se oli kiva et oli semmonen kaveriporukka siellä. Mut kyl se oli aika sillain et yhtäkkii oli TÄYSIN tippunu jostain sellasest tosi yhteisöllisest toiminnasta. Kun meilläkin kumminkin oli neljä kertaa viikos treenit, ja sit kun ei yhtäkkii ollukaan sitä. Niin sitte se oli, olihan se aika jotenki... outoo. Tai jotenki et yhtäkkii...yhtäkkii ei vaan enää ollu sitä.

Uusi arki oli innostuneille vastuunkantajille ”outoa”. Kuvailussa ei ole kuitenkaan samanlaista dramatiikkaa kuin esimerkiksi intohimostaan luopuneilla, joilla lopettaminen oli ahdistuksen, ärsyyntymisen ja surullisuuden värittämää. Ennemmin sirkuksen loppuminen oli innostuneille vastuunkantajille todella helpottavaa. Toiselle haastattelemistani innostuneista vastuunkantajista sirkus ei itsessään ollut juuri kuormittavaa, mutta hän nautti silti siitä, että sirkuksen lopettaminen toi mukanaan uudenlaisen vapauden:

Se oli jotenki ihan SIKÄ vapauttavaa et oli sillei et mun ei tarvii tehdä mitään. Et... ei, ei tarvii mennä treeneihin. Ei tarvii tehdä jotain voimia, juosta vitsi ympyräs, alkulämpässä, tai jotenki sillain. Se oli jotenki tosi ihanaa, siit mä nautin tosi paljon. Ja... se oli ehkä, se oli sen paras puoli et mä lopetin.

Haastateltava jatkaa vapautuneen tunteen kuvailua kertomalla, kuinka mukavaa oli, kun sirkuksen lopettamisen jälkeen hän pystyi yhtäkkiä vastaamaan myöntävästi kavereiden kutsuihin:

Sit sai olla niinku ne ihmiset jotka sillain tekee vaan, jotenki kun... et ne kysyy toisiltaan et ”haluutsä tulla mun kaa... torstaina illalla tonne”. Ja sit ne on vaan ”joo!”. Ja sit mä oon aina, mä olin aina ollu se ihminen et, ”mul on treenit, en pääse”.

Ja sit oli vaan sillee et ”joo voin tulla. Voin tulla tonnekin, voin tulla tonnekin”. Se oli aika ihanaa.

Kaiken kaikkiaan innostuneille vastuunkantajille sirkuksen lopettaminen oli yhtä aikaa haikeaa ja helpottavaa. Osaa sirkukseen liittyvistä asioista he eivät enää kaipaa takaisin, osaa taas on edelleen ikävä:

Ne on varmaan ne PÄÄLLIMÄISET tunteet mitä siihen on jääny. Kaipuu takaisin ja toisaalta helpotus siitä et ei tarvii... paineistaa siitä. Tiettyi asioit kaipaa ja tiettyi asioit ei kaipaa. Niinku sitä semmost esiintymistä, ja sitä semmosta OUTOA kropan liikuttelua, mitä ei muis lajeis tuu, niin sitä on ikävä. Mut sit toisaalta sitä kaikkee häsläystä ja semmosta ni ei oo ikävä.

Edellisessä sitaatissa ”paineistamisella” ja ”häsläyksellä” viitataan sirkuksen tuomiin stressitekijöihin, joita syntyi, kun elämässä oli sirkukseen liittyvien vastuiden lisäksi myös opintoja ja osa-aikatöitä. Eniten haastateltava kertoo kaipaavansa esiintymistä ja sirkuksen fyysistä puolta, jota on vaikeaa saavuttaa missään muussa lajissa. ”Outo kropan liikuttelu” viittaa sirkukseen lajina, jossa kehoa käytetään monipuolisesti ja usein arkielämästä poikkeavilla tavoilla.

Innostuneet vastuunkantajat ovat muutaman vuoden tauon jälkeen alkaneet taas haaveilla treenaamisesta, esimerkiksi aikuisten akrobatiatuntien muodossa. Toinen haastateltavistani on siirtynyt opettamaan sirkusta, mutta ei itse enää treenaa. Vaikka hän ei lähtenyt kokonaan pois sirkuksen maailmasta, hän kokee lopettaneensa sirkuksen. Hänen kuvailemansa lopettamisprosessi oli hyvin samanlainen kuin toisella tämän tarinatyypin haastateltavalla.

Sirkuksesta luopumiseen meni kaiken kaikkiaan pitkän aikaa. Yksi haastateltavista oli lopettanut sirkuksen kaksi vuotta ennen haastatteluhetkeä, mutta vasta vuosi lopettamisen jälkeen hän oli alkanut puhua harrastamisesta mennessä aikamuodossa:

Mä oon ehkä vasta vuos sitten alkanu kertoon ihmisille että mä harrasTIN sirkusta. Ei että mä harrastan sitä edelleen vaan että, et menneessä aikamuodossa, mä OLEN HARRASTANUT sirkusta, yli kymmenen vuotta. Ja se on kuitenkin, se oli viel semmoset, tämmöset jotenki... ne teinivuodet ja aikuistumisvuodet... niitä leimaa tosi paljon se [sirkus]. - - Niil kavereilla ja sillä yhteisöllä oli iso merkitys siinä, minkälainen ehkä must on tullu nyt... vanhempana. Aikuisena.

Innostuneet vastuunkantajat näkevät, että sirkus on vaikuttanut siihen, millaisiksi ihmisiksi he ovat kasvaneet. He pohtivat sitä, miten sirkus opetti erityisesti vastuun ottamista ja vuorovaikutusta erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten kanssa. Osittain he hakeutuivat jo valmiiksi heille luontaiseen rooliin, mutta toisaalta sirkus myös opetti paljon.

Sisäisen tarinan muutoksen näkökulmasta innostuneet vastuunkantajat eroavat yhteisöllisistä harrastajista, vaikka kumpaankaan tarinatyyppiin ei liittynyt samanlaista dramatiikkaa kuin intohimostaan luopuneiden tarinoihin. Innostuneet vastuunkantajat olivat pohtineet lopettamista jo pitkään ennen varsinaisen päätöksen tekemistä, joten sisäisen tarinan uudelleenmuotoilu oli alkanut jo etukäteen. He kävivät läpi mielessään, mitä seurauksia syntyisi, jos he lopettaisivat sirkuksen. Myös tiluatio oli muuttunut sellaiseksi, että sirkus ei ollut enää elämän ykkösisältö. Vaikka sirkukseen liittyvästä identiteetistä pidettiin kiinni vielä pitkän aikaa lopettamisen jälkeen, opintojen kautta oli jo vahvistunut tosienlainen tapa määritellä itseään. Sisäisen tarinan teema oli alkanut liukua sirkuksen piiristä muualle, ja sitä kautta myös tarinallinen identiteetti ei painottunut enää niin vahvasti sirkukseen. Toisin kuin yhteisöllisillä harrastajilla, innostuneilla vastuunkantajilla oli aikaa varautua muutokseen, jolloin he eivät kokeneet jäävänsä samalla tavalla ”tyhjän päälle”.

Samoin kuin yhteisöllisillä harrastajilla, kerronta painottuu tavan kertomuksiin. Innostuneiden vastuunkantajien haastatteluissa on tavan kertomuksia esimerkiksi treenaamisesta ja esityksistä samoin tavoin kuin yhteisöllisillä harrastajilla, mutta erona on se, millaisena arki sirkuksen kanssa kuvataan. Kun yhteisöllisillä harrastajilla painottuvat kavereiden kanssa oleilu, innostuneet vastuunkantajat kuvaavat enemmän sitä, millaisista asioista he olivat vastuussa sirkukseen liittyen. Tavan kertomusten lisäksi myös kertomuksen prototyypin mukaisia tarinoita on melko paljon, sillä innostuneiden vastuunkantajien sirkusharrastaminen on ollut pitkä ja värikäs ajanjakso. Matkan varrelle on mahtunut esimerkiksi konflikteja opettajien kanssa, sekaannuksia keikka-aikataulujen kanssa ja ikimuistoisia esiintymismatkoja. Hypoteettisia kertomuksia ei tämän tarinatyypin kohdalla löydy aineistostani kuin muutamia. Ne liittyvät pohdintaan siitä, mitä olisi tapahtunut, jos harrastamisen olisi lopettanut aikaisemmin, tai jos olisikin valinnut itselleen sirkusartistin uran. Nämä eivät kuitenkaan ole puhtaita hypoteettisia kertomuksia, sillä ne eivät sisällä ajatusta siitä, että hypoteettisen kertomuksen mukainen juonenkulku olisi ollut kertojan kannalta mieluisampi. Tämä kertoo siitä, että innostuneet vastuunkantajat ovat tyytyväisiä siihen, millaiseksi heidän sirkuspolkunsa muodostui. Haastatteluista huokuu läpi varmuus siitä, että lopettaminen tapahtui juuri oikeaan

aikaan: sirkuksen harrastamisesta samoissa ympyröissä ei olisi ollut enää mahdollista saada kovin paljon irti.

8.1.4 Rennot treenailijat

Laurin tarina

Lauri aloitti sirkuksen, kun paikkakunnalle perustettiin sirkuskoulu. Hän kävi harjoituksissa muutaman kerran viikossa ja treenasi jongleerausta paljon myös itsekseen sekä kotona että kesällä puistoissa ja rannalla. Jossain vaiheessa Lauria pyydettiin ohjaajaksi pienempien oppilaiden ryhmään, ja hän suostui mielellään. Sirkuksen lisäksi Laurilla oli myös muita harrastuksia, joten sirkus ei missään vaiheessa vienyt kaikkea vapaa-aikaa. Hänellä oli sirkuksessa joitakin kavereita, mutta sinne ei muodostunut vahvaa kaveriporukkaa. Kun Lauri oli lukiossa, muut asiat alkoivat viedä enemmän aikaa ja mielenkiintoa, ja samoihin aikoihin hän muutti perheensä kanssa kauemmas sirkuksesta. Tämän myötä Lauri luopui ensin opettamisesta ja pikkuhiljaa myös omista sirkustreeneistä. Varsinaista päätöstä sirkuksen lopettamisesta ei syntynyt, vaan sirkus jäi vaihteittain pois. Lauri muistelee harrastamista hyvillä mielin ja puhuu sirkuksesta lämpimästi, mutta ei sinänsä haikaile takaisin sirkuksen pariin. Silloin tällöin hän kaivaa vanhat jongleerausvälineet esiin kaapista ja saattaa näyttää temppuja esimerkiksi uusille tuttavuuksille, mutta muuten mielenkiinto on jo siirtynyt muihin lajeihin.

Rennoille treenailijoille sirkus oli puhtaasti harrastus, eikä samalla tavalla intohimon kohde tai kotiin verrattavissa oleva paikka kuin muiden tarinatyyppien edustajille. Sirkus ei ollut ainoa harrastus, vaan sen rinnalla oli myös muita aktiviteetteja. Rennoille treenailijoille sirkuksessa tärkeintä oli uusien taitojen oppiminen ja hauskanpito, eikä treenaamista otettu liian vakavasti. Rentojen treenailijoiden tarinoita oli aineistossani kaksi.

Rennoille treenaajille ei muodostunut sirkuksella läheisiä ystävyssuhteita samalla tavalla kuin muiden tarinatyyppien edustajille. Heillä oli kyllä kavereita sirkuksella ja he kokivat ilmapiirin hyväksi, mutta ”sydänystävää” ei löytynyt harrastuksen piiristä:

Vaik siel on tosi semmonen yhteisöllinen meininki niin ehkä sieltä ei sit löytyny itelle kuitenkaan semmosta niinku, sydänystävää, tai siis et, siel oli tosi kiva treenaa koska ihan sama kenen kaa oli niin kaikki on niin semmosia avoimia ja, auttaa ja jelppaa ja se meininki on tosi semmost positiivista. Mut et ei ehkä semmosii, kenen kaa ois sit yhteyksissä tavallaan muuten ku sit siellä treeniympäristössä.

Kuten muidenkin tarinatyyppien edustajilla, sirkuksessa kiehtoi erityisesti kilpailun puuttuminen. Yksi haastateltava oli aikaisemmin harrastanut kilpatasolla tanssia, mutta vaihtoi sirkukseen, jonka koki huomattavasti rennommaksi:

Ehkä se oli myös se mikä siin [sirkuksessa] aluks kiehto koska oli ollu niin, semmosis tavoitteellisis piireissä ja siinä... mukana ja sitte se olikä niin vapaata se tekeminen ja ei oo tavallaan oikeeta eikä väärää et sä voit tehä asioita, kunhan teet ne turvallisesti (naurahtaa) niin, miten haluat. Kyllä. Joo. Se oli ehkä parasta, et ei ollu niin vahvaa sitä kilpailua. Tai ei oikeestaan ollenkaan.

Sirkuksen lopettaminen tapahtui rennoilla treenailijoilla pikkuhiljaa. Tämän tarinatyyppin edustajat puhuvat siitä, kuinka sirkuksen lopettaminen tapahtui samalla tavalla kuin minkä tahansa harrastuksen lopettaminen:

Ehkä se on samalla tavalla kun monilla nuorilla loppuu se joku harrastus just sillai että sitä harrastaa niinku pienempänä mut sitte se vaan... loppuu se mielenkiinto sit lopulta ja, siirtyä uusiin juttuihin.

Sirkus oli rennoille treenaajille mukava harrastus, jota kohtaan ei missään vaiheessa ollut negatiivisia tunteita. Sirkus loppui yksinkertaisesti siksi, että prioriteetit elämässä muuttuivat. Lopettaminen oli monen tekijän summa: myös käytännön asiat, kuten sirkuskoulun sijainti ja kulkemismahdollisuudet vaikuttivat siihen, että harrastaminen lopulta loppui.

Tykkäsin siit sikana [sirkuksesta] et ei se missään vaihees tavallaan käyny niinku tylsäks tai et se ois ollu, tai et siin ite harrastukses ois ollu mitään vikaa. Mut sit ajankäyttö suuntautu johonkin muualle. Ja just tämmöset... missä asuu, missä on se harrastus, miten kuljen, tyyppiset ratkasut vei voiton. Et sillee et ei... vois ihan hyvin kyl käydä testaileen jossain vapaavuorol tai jollain, yksittäisellä tunnilla et miltä se tuntuis. (naurahtaa) Et sillee ei oo semmosta, syytä siihen et ois lopettanu.

Rennot treenailijat eivät ole kokonaan luopuneet ajatuksesta, että kävisivät vielä tekemässä sirkusta. Joitakin lajeja, kuten esimerkiksi jongleerausta on mahdollista harrastaa käytännössä missä vaan. Yksi haastattelemistani rennoista treenailijoista oli harrastusaikanaan keskittynyt pääasiassa juuri jongleeraukseen, ja hän kertoo edelleen silloin tällöin käyvänsä läpi vanhoja temppuja.

En mä sitä niinku ihan sataprosenttisesti lopettanu oo mutta sillai, ehkä semmosta nostalgiahommaa se on enemmänkin. Ja vähän semmosta, et kun ihmiset oppii, tai jos tulee uusia ihmisiä elämään jotka ei tiedä että mä oon pienempänä tehny [sirkusta] niin sitte vähän sillai... voi vähän niinku tehä vaikutusta sillain että löytyy tämmönenkin puoli.

Haastateltava kertoo sirkuksen harjoittelun olevan ”nostalgiahommaa”, jossa tavoitteena ei ole enää oppia uusia temppuja. Sirkustaitoja esittelemällä voi myös näyttää itsestään uuden puolen ihmisille. Jongleeraus on hänen mukaansa mukavaa ajanvietettä erityisesti kesällä puistossa tai rannalla.

Rennoilla treenailijoilla ei ole polttavaa kaipuuta takaisin sirkuksen pariin. He kertovat treenailevansa hiukan silloin tällöin tai olevansa avoimia ajatukselle siitä, että sirkusta kävisi kokeilemassa muutamia kertoja uudestaan. Heidän puheestaan ei kuitenkaan kuulu samanlaista haikeutta ja kaipuuta takaisin sirkukseen kuin muiden tarinatyyppien edustajien puheesta.

Rentojen treenailijoiden tarinatyyppissä ei ole käytännössä ollenkaan Hermanin (2009) kertomuksen prototyypin mukaisia kertomuksia. Tarinatyyppin yleinen juonikaava ei myöskään täytä kriteereitä yllättävästä tapahtumasta, joka olisi rikkonut tarinamaailman oletetun juonenkulun. Sirkuksen harrastaminen loppuu ikään kuin huomaamatta ilman, että lopettamisesta tehdään edes varsinaista päätöstä.

Suurin osa kertomuksista, joita rentojen treenailijoiden haastattelut sisältävät, ovat tavan kertomuksia, eli kuvauksia siitä, millaista sirkusta oli harrastaa ja millaista arki oli lapsuudessa ja nuoruudessa. Sirkuksen harrastaminen oli hyvin arkista, ja vaikka se oli mukava harrastus, rentojen treenailijoiden puheessa ei ole samanlaista sirkukseen kohdistuvaa innostusta ja poltetta kuin muissa tarinatyypeissä.

Tämän tarinatyyppin sisältä löytyy yksi mielenkiintoinen hypoteettinen kertomus. Haastateltava ei itse nosta sitä kovin suureen rooliin, mutta tutkijana kiinnitin siihen huomiota. Kertomus

sijoittuu yläkoulun loppuvaiheeseen, jolloin pohdinnassa oli, mistä hakea toisen asteen opiskelupaikkaa.

Yläasteellakin jopa pohdin että mä menisin johonki sirkuskouluun. Mutta tota, sitten meidän opo oli sillain että ”noh noh mietipäs nyt vielä” ja sit mä päädyin ihan normi lukioon. [...] Mä en nyt ihan muista miten se meni, varmaan mä sit jotenki, maintsin siitä sille meidän opolle ja... mut kyl se mun mielestä oli ihan, järkevä ja hyvä kommentti kun se sano että joskus harrastus kannattaa pitää vaan harrastuksena. Ja se on kyl ihan, se oli ihan mun mielestä fiksusti sanottu ja kyl mä siinä aloin sit pohtiin että niin että sit jos mä kyllästynkin niin sitten se on aika ikävää.

Haastateltava viittaa ”sirkuskoululla” todennäköisesti Lahden Salpauksen sirkusartistikoulutukseen. Hän oli törmännyt tällaiseen vaihtoehtoon ja esittänyt sen yläkoulussa opinto-ohjaajalle, joka ei kuitenkaan ollut innoissaan ideasta. Lopulta kertoja itsekin toteaa, että opinto-ohjaajan kommentti oli varmaankin järkevä. On mahdotonta sanoa, olisiko haastateltavalla ollut edes mahdollisuuksia päästä sisään kyseiseen kouluun, mutta tämän hypoteettisen kertomuksen kautta piirtyy vaihtoehtoinen tulevaisuus, joka kertojalla oli jossain kohtaa mielessä. Kyseinen haastateltava harrasti yläkoulun lopussa sirkusta käytännössä itsenäisesti, eikä käynyt enää minkään nuorisosirkuksen tunneilla. Kenties ammattitaitoinen sirkusopettaja olisi osannut antaa toisenlaisen näkökulman sirkuskouluun hakemiseen kuin opinto-ohjaaja, jolla ei välttämättä ollut selkeää kuvaa sirkuksesta mahdollisena urapolkuna. Haastateltava oli kuitenkin täysin tyytyväinen valitsemaansa vaihtoehtoon, eikä ollut jäänyt harmittelemaan sitä, että ei päätynyt tekemään sirkuksesta itselleen ammattia.

Rentojen treenailijoiden kohdalla sirkuksen loppuminen ei johtanut sisäisen tarinan uudelleenmuotoiluun, sillä sirkus ei ollut missään vaiheessa vahvasti tarinallista identiteettiä määrittävä tekijä. Jo harrastusaikana rennoilla treenailijoilla oli muitakin mielenkiinnon kohteita, joten sirkus ei saanut niin suurta roolia elämässä kuin muiden tarinatyyppien edustajilla. Sirkuksen lopettamiseen liittyvä tilanteen muutos tapahtui pikkuhiljaa, joten tarvetta sisäisen tarinan muokkaamiselle ei tullut, sillä se oli muokkaantunut jo harrastamisen aikana, kun motivaatio alkoi vähentyä. Rennoille treenaajille sirkuksesta luopuminen ollut niin vaikeaa kuin muille haastattelemilleni entisille harrastajille.

8.2 Nostalgia osana sirkuksen lopettaneiden tarinoita

Aineistoa analysoidessani kiinnitin huomiota siihen, kuinka paljon haastateltavat puhuivat sirkukseen liittyvistä muistoista, jotka eivät sovi perinteiseen juonellisen kertomuksen muottiin. Nämä muistot tuntuivat kuitenkin olevan merkityksellinen osa aineistoa. Löysin analyysin avuksi nostalgian käsitteen, jonka kautta pääsin parhaiten käsiksi siihen, mitä haastateltavat välittivät puhuessaan sirkukseen liittyvistä muistoista.

Samaan tapaan kuin Synnes (2015) tutkimuksessaan, huomasin, että arkisilta ja perinteisen kertomustutkimuksen näkökulmasta kenties liian yksinkertaisilta vaikuttavat kertomukset olivat niiden kertojille merkityksellisiä. Nostalgia kertomusten kautta kertojat palaavat lapsuutensa ja nuoruutensa harrastusmuistoihin, jotka saavat heidät innostumaan ja liikuttumaan. Kaikissa neljässä löytämässäni tarinatyypissä esiintyy nostalgia kertomuksia. Jopa intohimostaan luopuneiden tarinatyyppiin kuuluvan kiusatun Vilman tarinassa on kertomuksia, joissa hän muistelee jotakin mukavaa hetkeä, jonka koki sirkuksessa, vaikka harrastuskokemus ei kokonaisuudessaan ollut miellyttävä.

Koska sirkusta treenattiin usein, monet nostalgia kertomuksista ovat tavan kertomuksia. Niissä haastateltavat muistelevat esimerkiksi sitä, kuinka he koulupäivien jälkeen menivät sirkukselle treenaamaan ja viettämään aikaa ystäviensä kanssa. Nämä arkisten asioiden kuvaukset ovat yksi nostalgia kertomusten alue. Vaikka voisi ajatella, että arjesta kertominen ei sisällä nostalgiaa samalla tavalla kuin jonkin ikimuistoksen tapahtuman kuvailu, haastateltaville itselleen nimenomaan sirkukseen liittyvät rutiinit olivat jotakin, jota he edelleen kaipaavat. Tämä nostalgia kertomusten alue korostuu erityisesti yhteisöllisten harrastajien tarinatyypissä, jossa sirkuksen tuoma sosiaalinen piiri sai merkittävän roolin.

Osa nostalgia kertomuksista kohdistuu erityisempiin tapahtumiin, kuten esiintymisiin, esitysten harjoitteluun, esiintymismatkoihin tai leireihin. Ne ovat olleet haastateltaville mieleenpainuvia kokemuksia. Osa haastateltavista on päässyt paljonkin matkustamaan ja esiintymään sirkusryhmänsä kanssa. Näissä kertomuksissa keskeistä on yleensä tapahtumien sijaan se tunnelma, jota kertoja välittää. Oman ryhmän kanssa esiintymiseen tai matkustamiseen liittyy lämpimiä muistoja, joita välitetään nostalgia kertomusten kautta.

Toisaalta osa yksittäisiä tilanteita koskevista muistoista on sellaisia, että niissä ei tapahdu mitään sirkuksen arkipäivästä poikkeavaa, mutta jokin tilanteessa on jäänyt kertojan mieleen. Yksi intohimostaan luopuneiden tarinatyypin edustaja esimerkiksi kertoo katselleensa vanhempaa oppilasta harjoittelemassa ja tajunneensa, että haluaa itsekin alkaa tehdä sirkusta:

Just joltain ihan niiltä [harrastuksen alkuajoilta] se et ku on vaan tajunnu sen että tää on se mun juttu ja nähny vaikka jonkun [vanhemman oppilaan] seisomassa siellä jollain kässäritapeilla ku on ollu ite leirillä ja sit vaan kattonu et vou vähän siistiä et noi osaa tollasia ja... et tätä mä haluun ruveta tekemään.

Kaiken kaikkiaan nostalgia kohdistuu koko siihen ikävaiheeseen, jolloin sirkusta harrastettiin. Haastateltavat ovat jo nuoria aikuisia, mutta muistelevat haikeudella aikaa, jolloin elämä tuntui yksinkertaisemmalta. He tiedostavat, että lapsuuteen ja nuoruuteen ei enää ole mahdollista päästä takaisin. Yksi haastateltava, jonka tarina jäi lopullisen tarinatyypin jaottelun ulkopuolelle (kts. liite 4), puhuu osuvasti siitä, miten kaipuu sirkusta kohtaan on oikeastaan kaipuuta tiettyyn ikävaiheeseen, jolloin elämä tuntui huolettomammalta.

Ehkä mikä kans tuntu siinä surulliselta on se et, vaikka mä jossain kohtaa lähtisin vielä harrastaan sirkusta jollain tapaa niin en mä kuitenkaan tollaseen SAMANLAISEEN enää ikinä pääse. Ja ku tossa se oli, just ku se oli niin pitkäaikainen, et oli samassa paikassa ja oli niin tutut kaikki ihmiset ja tilat ja näin et tuntu semmoselt, kotoisalta. Mennä sinne. Et ei just vaan semmoselta, et se ei ollu semmonen mikä vaan treeni... paikka. Et siinä oli niin paljon sellasta kaikkee muuta kivaa. Niin sitte, ei semmost enää voi kyl saada. Ja en mä oo enää LAPSI myöskään et, en mä voi niinku päästä semmoseen tilanteeseen että mulla olis jotenki, välttämättä niin paljon AIKAA käydä jossain, tollee harrastamassa jotain sirkusjuttui tai mitään muutakaan. [...] Et on siinä monta juttuu. Kaikkee semmosta mitä ei voi saada enää takasin. Tulee ehkä yleisestikin ikävä ihan sitä koko tilannetta. Eikä pelkästään sirkusta.

Haastateltava kertoo, että hänellä on ikävä ”ihan sitä koko tilannetta”, viitaten elämänvaiheeseen, jossa sirkus oli merkittävässä roolissa. Hän kokee, että samanlaista harrastusta ei ole enää aikuisuudessa mahdollista saada, sillä aika on paljon rajallisempaa kuin lapsuudessa ja nuoruudessa. Sirkukseen liittyi paljon muutakin kuin pelkkää treenaamista. Pohtiessaan sitä, mitä sirkuksesta on kokonaisuudessaan jäänyt käteen, haastateltava nostaa esiin mukavien muistojen roolin. Hän toteaa oppineensa paljon itsestään ja muiden ihmisten kanssa toimimisesta, mutta sen lisäksi lämpimät muistot ovat itseisarvoisesti tärkeitä.

Ja sitten ihan, vaan kivoja muistoja. Onhan neki tärkeitä. Sitä et on ollu hauskaa ja voi muistella kaikkia kavereita ja kaikkee... hauskoj juttuja mitä on tehty, kaikkia esityksiä ja, joskus vaikka kattoo niit esityksiä joltain nauhalta ja sellasta.

Et ei sen syvällisempää tarvii olla. Voi vaan aatella et on ollu kivaa ja... kivat muistot.

Muistelemalla sirkuksessa koettua on mahdollista päästä hetkeksi takaisin lapsuuden ja nuoruuden aikaan. Sirkuksessa syntyneet muistot ovat olleet tärkeä osa aikuiseksi kasvamista, joten niitä on mukava palauttaa mieleen. Haastateltava toteaa, että ”ei sen syvällisempää tarvii olla”, viitaten siihen, että harrastuksissa vietetty aika on itsessään merkityksellistä riippumatta siitä, ovatko esimerkiksi siellä opitut taidot säilyneet tai onko harrastuksessa oppinut jotakin tärkeitä elämäntaitoja.

Sirkus on siitä erityinen laji, että sitä on hankala harjoitella ilman sopivaa tilaa ja välineitä. Erityisesti ilma-akrobatia asettaa paljon vaatimuksia tilalle, joten sen harjoittelua on hankala jatkaa sen jälkeen, kun sirkuskoulun tunneilla käyminen on lopetettu. Sirkusta aiemmin harrastaneilla aikuisilla ei ole juuri mahdollisuutta jatkaa harrastamista muuta kuin itsekseen kotona tai muussa tilassa, jossa joidenkin sirkuslajien tekeminen on mahdollista. Yksi haastateltavista toteaa kuitenkin, että itsenäinen harjoittelu ei tunnu riittävältä:

En mä voi oikein mun KOTONA ruveta mitään sirkusta tekeen. Kylhän mä nyt koitin jotain käsilläseisontaa tehä jotain mun kaappii vasten mut se nyt ei ihan hirveesti täytä sitä aukkoo mikä jäi siitä koko jutusta.

Sirkuksesta jäänyt ”aukko” viittaa siihen, kuinka suuri osa elämää ja arkea sirkus oli, ja kuinka sen ympärille kietoutui myös monien harrastajien sosiaalinen piiri. Haastateltava ei ole kokenut, että omatoiminen harjoittelu pystyisi tuomaan samaa tunnetta kuin sirkuskoululla treenaaminen. Sirkuksen harrastamista muistellaan niin vahvasti nostalgisten lasien läpi siksi, että harjoittelu samantyyppisesti ei ole enää mahdollista aikuisiällä.

Perhe- ja kotivertaukset toistuvat läpi aineiston sirkusta muistellessa. Haastateltavat puhuvat siitä, kuinka harrastuskaverit alkoivat tuntua lähes sisarusilta, kun heidän kanssaan vietti niin paljon aikaa.

Usein mä sanon sitä että, et mä oon viettäny enemmän aikaa niitten sirkuslaisten kaa kun mun sisarusten kaa. Ja et siit tuli oikeesti semmonen... toinen perhe. Mikä kuulostaa niin kliseeltä. Mut sitä se oli koska, se oli myös semmosta terapiasessioo kun meni treeneihin ja ei tarvinnu ees välttämättä puhuu mistään mut vaan se et ku teki, TEKI yhdessä niin siinä oppi semmosta, toisen kunnioitusta ja kuunteluu ja, semmost ryhmässä toimimista.

Yllä olevasta katkelmasta huokuu läpi tunnelataus, joka haastateltavalla on sirkusta kohtaan. Sirkus oli ”toinen perhe”, ja treenit olivat ”terapiaa”, jossa ei tarvinnut edes puhua mitään. Ei siis ole ihme, että sirkuksesta luopuminen oli monelle vaikeaa, kun sen merkitys oli niin suuri.

Kuten Synnes (2015) toteaa, tämän tyyppiset nostalgiset kertomukset kyseenalaistavat yleistä käsitystä kertomuksesta. Hermanin (2009) kertomuksen prototyypin yksi ominaisuus, tarinamaailman rikkoutuminen, ei täyty, sillä mitään yllättävää ei tapahdu. Kertomuksissa ei välttämättä tapahdu mitään erityistä, ja aineistoa kertomuksellisesta näkökulmasta lähestyvän tutkijan olisi helppo sivuuttaa ne aiheen kannalta merkityksettöminä. Samoin kuin Synnes omassa tutkimuksessaan, minäkin kuitenkin kiinnitin huomiota siihen, että nostalgiakertomukset tuntuivat olevan kertojille itselleen tärkeitä. Sirkusta koskevista nostalgiakertomuksista tulee esiin niitä tunnetiloja, joita entiset harrastajat liittävät sirkuksen harrastamiseen.

Tein saman havainnoin kuin Synnes (2015), että tapahtumapaikka ja muut ihmiset ovat keskeisissä rooleissa nostalgiakertomuksissa, mikä aiheuttaa haasteita tutkimusetiikan näkökulmasta. Nostalgia kertomukset sisältävät paljon sellaista yksityiskohtaista tietoa, joiden kautta haastateltava olisi helposti tunnistettavissa. Tämän takia nostalgiakertomusten liittäminen suoraan tähän tutkimusraporttiin ei suurimmalta osin ole mahdollista, koska joko anonymiteetti ei säilyisi, tai kertomuksista muuttuisi jotain olennaista, jos epäsuorat tunnistetiedot poistettaisiin. Nostalgia kertomukset kuvaavat sitä, millaista oli harrastaa sirkusta *tiettyssä* nuorisosirkuksessa ja *tiettyjen*, itselle tärkeiden ihmisten kanssa.

Nostalgiset muistot tuntuvat herättävän myös jonkin verran hämmennystä haastateltavissa. Intohimostaan luopuneilla ei kaikilla enää ole niitä esteitä, joiden takia he joutuivat lopettamaan sirkuksen. Nostalginen muistelu saa heidät pohtimaan, pitäisikö sirkukseen vielä palata. Myös muissa tarinatyypeissä on samankaltaista pohdintaa. Haastateltavilla tuntuu olevan vahva veto takaisin sirkukseen, mutta tiedostavat, että nostalgiset muistot kytkeytyvät tiettyyn paikkaan ja tiettyihin ihmisiin, joten sirkuksen harrastaminen ei voisi enää olla sellaista kuin se on muistoissa.

Kuten kuvailin jo nostalgiaa käsittelevässä teorialuvussa, aiemmissa tutkimuksissa on löydetty monia positiivisia funktioita nostalgialle. Nostalginen muistelu voi toimia apuvälineenä elämän muutostilanteissa. Mukavien sirkukseen liittyvien asioiden muistelu voi tuoda lohtua tilanteessa, jossa moni asia muuttuu. Toisaalta sirkuksen muistelu itsessään voi tuoda esiin vaikeita tunteita. Iyer ja Jetten (2011) huomasivat tutkimuksessaan, että nostalgia on

positiivinen resurssi silloin, kun se tukee minuuden jatkuvuutta, eli yksilö näkee menneisyytensä tukevan nykyhetken tavoitteita. Iyer ja Jetten mainitsevat minuuden jatkuvuutta uhkaaviksi tekijöiksi fyysisen tai kronologisen etäisyyden, kykyjen tai resurssien muutoksen ja toisten ihmisten kielteisen asenteen vanhan identiteetin ylläpitoa kohtaan. Sirkuksen lopettaneilla on sekä fyysistä että kronologista etäisyyttä sirkukseen. Moni asuu fyysisesti kaukana paikasta, jossa he harrastivat sirkusta, sillä suurin osa oli vaihtanut paikkakuntaa lopettamisen jälkeen. Kronologinen etäisyys näkyy siinä, että sirkuksen harrastamiseen aikuisiällä on vähän mahdollisuuksia. Sirkusryhmiä ei yleensä ole tarjolla sellaisille aikuisille, joilla on pitkä sirkustausta, joten jos entinen aktiiviharrastaja haluaisi treenata samalla tavalla kuin aiemmin, ainoa vaihtoehto olisi mennä tunneille itseä huomattavasti nuorempien kanssa.

Sirkuksen lopettaneilla on tapahtunut muutoksia myös sekä resursseissa että kyvyissä. Iso osa oli haastatteluhetkellä opiskelijoita, joten moni kertoi suoraan, ettei heillä ole taloudellisia resursseja sirkustunneilla käymiseen. Myös aikaresurssi oli monilla kortilla: elämään oli tullut enemmän aikuisuuden velvollisuuksia, joten vapaa-aika oli rajallista. Kykyjen muutos taas näkyy fyysisten voimien tai taitojen heikkenemisessä. Sirkuksen lopettaneet puhuivat siitä, että he eivät koe enää vuosien treenitauon jälkeen pystyvänsä tekemään samoja temppuja kuin ennen lopettamista. Monessa haastattelussa nousee esiin, että entiset harrastajat kokevat turhautumista, kun heillä ei ole enää tarvittavaa lihasvoimaa tai liikkuvuutta ennen niin helppojen temppujen tekemiseen.

Näiden tekijöiden voisi ajatella vaikuttavan negatiivisesti nostalgian kokemuksiin, sillä vanhaan palaaminen ei yksinkertaisesti ole enää mahdollista. Aineistossani erityisen vaikeaa sirkuksen lopettaminen ja lopettamisen muistelu vaikuttaisi olevan juuri niille, joiden lopettamiseen yhdistyi se, että sirkus oli jostain syystä täysin tavoittamattomissa: yhteisöllisillä harrastajilla tämä johtui paikkakunnan vaihdosta, intohimostaan luopuneilla taas loukkaantumisesta, sairastumisesta tai kiusaamisesta. Innostuneet vastuunkantajat ja rennot treenailijat pysyivät samalla paikkakunnalla, ja lipuivat pikkuhiljaa pois sirkuksen piiristä, joten heillä minuuden jatkuvuudelle ei tullut yhtä paljon esteitä. Monessa mielessä muutos oli heille helpompi, ja heidän haastatteluissaan nostalginen muistelu ei sisältänyt vaikeita tunteita samassa määrin kuin intohimostaan luopuneilla ja yhteisöllisillä harrastajilla.

Aineistoni perusteella ei voi tehdä suoraan päätelmiä siitä, kokevatko sirkuksen lopettaneet nostalgian negatiivisena vai positiivisena asiana. Iyerin ja Jettenin (2011) tutkimus perustuu

kvantitatiiviseen aineistoon, ja omani nojautuu laadullisiin tarinallisiin menetelmiin. Aineistoa tulkitsemalla voi löytää kuitenkin viitteitä siitä, että Iyerin ja Jettenin esittämät tulokset voisivat olla sovellettavissa myös tässä yhteydessä. Vaikka vaikeita tunteita nousee esiin sirkuksen lopettamisesta puhuttaessa, pääosin haastateltavat puhuvat sirkuksesta positiiviseen sävyyn. Kaipaus takaisin sirkukseen säilyy edelleen, vuosia lopettamisen jälkeen, mutta sirkukseen liittyviin mukaviin muistoihin suhtaudutaan lämmöllä.

9. Yhteenveto ja pohdinta

Tutkielmani on osoittanut, että sirkus on ollut entisille harrastajille merkityksellinen osa elämää. Sirkus on mahdollistanut monenlaisten taitojen oppimisen ja uusien ystävyysuhteiden muodostamisen. Suhtautumistapoja sirkukseen ja sen lopettamiseen on kuitenkin monia. Tässä luvussa on aika tehdä yhteenveto tutkielmani tuloksista ja arvioida sen vahvuuksia ja heikkouksia. Lisäksi nostan esiin alueita, jotka jäivät tämän tutkielman ulkopuolelle, mutta joita olisi mielenkiintoista tutkia tulevaisuudessa.

9.1 Yhteenveto tutkielman keskeisistä tuloksista

Analyysissa jäljitin vihjeitä sisäisistä tarinoista haastatteluaineiston perusteella. Pyrin rakentamaan kokonaiskuvan ensin jokaisen yksilön sirkukseen ja sen lopettamiseen liittyvästä sisäisestä tarinasta, ja tämän alustavan analyysin pohjalta jaottelin tarinat neljään eri tarinatyypin: intohimostaan luopuneet, yhteisölliset harrastajat, innostuneet vastuunkantajat ja rennot treenailijat.

Intohimostaan luopuneiden tarinatyypille sirkuksen lopettaminen itsestä riippumattoman syyn takia oli käännekohta, joka vaati sisäisen tarinan muokkaamista. Heille sirkuksesta olisi saattanut tulla ammatti, joten sirkuksen merkitys oli suuri. Toisen tarinatyypin, yhteisöllisten harrastajien, edustajilla sirkuksen harrastamista motivoi erityisesti sen ympärillä oleva yhteisö. Sirkus loppui samalla, kun jokin muu elämänmuutos pakotti vaihtamaan paikkakuntaa. Koska koko elinympäristö muuttui samaan aikaan, he eivät nähneet muutosta vain sirkuksen lopettamisena. Sisäistä tarinaa täytyi uudelleenmuotoilla, mutta ei yksinomaan sirkuksen takia. Kolmanteen tarinatyypin, innostuneisiin vastuunkantajiin, kuuluvat ottivat sirkuksessa aktiivisen roolin, johon kuului monenlaisia vastuuta. Jossain vaiheessa arki alkoi kuormittaa, ja innostuneet vastuunkantajat pohtivat sirkuksen lopettamista usean vuoden ajan. Kun päätös lopulta tehtiin, tilanteen muutokseen oli valmistauduttu, eikä muutos ollut yhtä raju kuin intohimostaan luopuneilla ja yhteisöllisillä harrastajilla. Neljännen tarinatyypin, rentojen treenailijoiden, edustajat harrastivat sirkusta omaksi ilokseen. Heillä sirkus jäi vähitellen pois

elämästä, kun muut asiat alkoivat kiinnostaa enemmän. Koska sirkuksen merkitys ei koskaan ollut yhtä suuri kuin muiden tarinatyyppeiden edustajilla, suurta sisäisen tarinan uudelleenmuotoilua ei tarvinnut tehdä.

Intohimostaan luopuneiden tarinatyyppi on ainoa, jossa tapahtuu tarinamaailman rikkoutuminen eli tarinaan ilmaantuu yllättävä tekijä, joka aiheuttaa sen, että sirkusharrastus täytyy lopettaa. Heillä sirkuksen lopettaminen näyttäytyy selkeänä käännekohtana ja elämäkerrallisena katkoksenä, samaan tapaan kuin Hännisen (1999) ja Buryin (1982) tutkimuksissa. Sirkuksen lopettaminen voi olla kertojan elämässä joko pelastumis- tai kontaminaatiojakso, kun sitä analysoi samaan tapaan kuin McAdams ja Bowman (2001). Kaikki intohimostaan luopuneet ovat käsitelleet muutosta paljon. Muiden tarinatyyppeiden edustajille sirkuksen lopettaminen liittyy joko johonkin toiseen elämänmuutokseen tai se on tapahtunut pikkuhiljaa, jolloin sirkukseen liittyvien merkitysten erottaminen kokonaisuudesta on hankalampaa. Heilläkin sisäinen tarina on muokkautunut, mutta muutos ei ole ollut yhtä radikaali kuin intohimostaan luopuneilla.

Tarinatyyppeiden lisäksi tutkielmani toinen keskeinen tulos on se, että sirkuksen harrastamista ja lopettamista kuvataan nostalgiakertomuksilla, joiden kautta muistellaan paitsi sirkusta, myös yhtä kokonaista elämänvaihetta, joka on jo takanapäin. Nostalgiakertomukset eivät sovi Hermanin (2009) kertomuksen prototyypin malliin. Ne muistuttavat Riessmanin (1993) kuvailemia tavan kertomuksia. Kerronnan kohteena ovat usein tapahtumat, jotka ovat toistuneet saman tyyppisinä kerrasta toiseen: tilanteissa ei tapahdu mitään yllättävää, eli tarinamaailma ei rikkoudu. Aineisto sisältää paljon kuvausta arkisista sirkustreeneistä, rutiineista, esiintymismatkoista ja leireistä. Tulokseni tukevat Synnesin (2015) havaintoja: kertojat välittävät nostalgiakertomuksilla jotakin itselleen tärkeää. Nostalginen puhe sirkusharrastuksesta ei ole vain puhetta sirkuksesta, vaan myös lapsuudesta ja nuoruudesta kokonaisuutena. Nostalgiakertomuksista välittyy sirkusta kohtaan kohdistuva kaipausta ja ikävä, joka todellisuudessa on yhtä paljon kaipausta lapsuuden huolettomampaan elämään.

Nostalgiakertomukset kyseenalaistavat perinteistä kertomustutkimuksen suuntausta, jossa tutkimuksen kohteena ovat selkeät juonelliset kertomukset. Kertomustutkimuksen yksi haara on jo kääntynyt kohti *pieniä kertomuksia*, joilla viitataan vuorovaikutuksen lomassa tapahtuvaan kerrontaan, jonka voi nähdä olevan tarinallista, vaikka se ei soviakaan perinteiseen kertomuksen muottiin (esim. Georgakopoulou 2007). Nostalgiakertomusten tutkiminen on yksi alue, joka tuottaa hedelmällistä tietoa eri tyyppisestä tarinallisuudesta.

Sirkuksen lopettaminen tapahtuu ikävaiheessa, jossa käynnissä on monia siirtymiä, esimerkiksi siirtymä toisen asteen koulusta armeijaan, töihin tai korkeakouluun. Tutkielmani osoittaa, että harrastuksen lopettaminen itsessään voi olla siirtymä: omassa aineistossani intohimostaan luopuneiden tarinatyyppin edustajille sirkuksen lopettaminen käynnisti kriisin, jossa elämää täytyi jäsentää uudestaan. Kuten Honkatukia (2018, 165) toteaa, yhteiskunnan huomio kohdistuu usein koulu- ja työelämäsiirtymiin, mutta nuoren omasta näkökulmasta keskeinen siirtymä ja käännekohta voi tapahtua jollakin muulla alueella.

Vaikka tutkielmani käsittelee sirkusta ja sen lopettamista, uskon, että moni muu harrastus voi tuoda samanlaisia kokemuksia, jolloin myös lopettamisprosessissa on varmasti yhtäläisyyksiä. Vaikka sirkus eroaa lajina monista muista, sillä on yhtymäkohtia useaan suuntaan: teatteriin, tanssiin, urheiluun ja varmasti mihin tahansa yhteisölliseen harrastukseen. Toisaalta kokemukset erilaisista siirtymistä sisältävät samoja piirteitä, oli kyse sitten harrastuksen lopettamisesta, uuden koulun aloittamisesta tai työelämään siirtymisestä. Elämänmuutokset vaativat yleensä sisäisen tarinan uudelleenmuotoilua, ja tutkielmani osoittaa yhden alueen, jonka muututtua myös tarinallinen identiteetti muuttuu.

9.2 Tutkielman onnistumisen arviointia

Kertomuksellinen näkökulma sopi mielestäni tutkimukseen hyvin. Tästä aiheesta ei ole tietämykseni mukaan tehty vielä tutkimusta, joten aineistolähtöisen lähestymistavan kautta sain kartoitettua sitä, mistä sirkuksen lopettamisessa on kyse. Riessmanin (2008) kuvailun mukainen temaattinen narratiivinen analyysi oli toimiva analyysimenetelmä. Jos olisin tehnyt perinteistä teema-analyysia, jossa teemoja yhdistellään eri haastatteluista, aineiston sisäiset erot eivät olisi päässeet esille. Nyt tutkielmani tuloksena on neljä erilaista tarinatyyppiä, joista jokaisessa suhde sirkukseen ja sen lopettamiseen on erilainen. Tyypittelyn mallina toimi Hännisen (1999) käyttämä analyysitapa. Hermanin (2009) kertomuksen rakenteeseen ja Riessmanin (1990) genreen keskittyvät näkökulmat toimivat tämän tyypittelyn tukena. Nostalgian tarkastelu samaan tapaan kuin Synnes (2015) taas toi uuden lähestymistavan, joka punoi yhteen kaikkia tarinatyyppejä. Käyttämällä Hännisen (1999) tyypittelymallia ja esittämällä tulokset tyyppikompositioiden kautta ratkaisin tutkimuseettiset ongelmat, joita aineisto asetti. Sisäisen tarinan tarkastelulla oli myös se etu, että koko laaja aineisto pääsi käyttöön, sillä tein analyysin aina kokonaisen haastattelun perusteella. Analyysimenetelmän myötä ei haitannut, vaikka aineisto oli suurimmalta osin muuta kuin kertomuksen prototyypin mukaisia kertomuksia. Koko aineiston käyttäminen analyysissa mahdollisti sen, että löysin haastatteluista nostalgiakertomuksia, jotka toisenlaisella luentatavalla olisivat jääneet huomaamatta.

Vaikka pidän analyysiani onnistuneena, tutkielmallani on tietysti myös heikkouksia ja rajoituksia. Yksi rajoituksista on se, että aineisto on laajuudeltaan vain 11 haastattelua. Määrä on pro gradu -tutkielmassa riittävä, mutta tarinoiden tyypittely olisi luotettavampaa, jos aineiston koko olisi suurempi. Jos minulla olisi ollut enemmän haastatteluja, tarinatyyppit olisivat saattaneet vielä tarkentua tai niitä olisi saattanut tulla lisää. Aineisto ei siis vielä saavuttanut saturaatiopistettä. Aineiston kylläntymisellä eli saturaatiolla tarkoitetaan sitä, että uusista tapauksista ei enää saada uutta tietoa tutkimusongelman ratkaisemiseksi (Eskola & Suoranta 2014, 62). Pro gradu -työn rajallisuuden vuoksi useampien haastattelujen tekeminen ei kuitenkaan ollut mahdollista: yhden haastattelun toteuttamiseen ja erityisesti litteroimiseen kuluu paljon aikaa, joten suuremman aineiston kerääminen olisi viivästyttänyt gradun valmistumista. Muutaman lisähaastattelun tekeminen ei muutenkaan olisi todennäköisesti johtanut aineiston kylläntymiseen: eräässä omaelämäkertoja koskevassa tutkimuksessa saturaatiopisteen todettiin olevan jopa 60 haastattelua (mt. 2014, 62–63). Esimerkiksi Hyvärinen (1994, 42) toteaa keränneensä väitöskirjaansa varten 36 elämäkerrallista haastattelua täysin pragmaattisista syistä: kylläntymistä ei vielä tapahtunut, mutta litterointiin käytettävissä olevat resurssit määrittivät haastattelujen lukumäärän. Lopetin itse aineiston keräämisen siinä vaiheessa, kun olin haastatellut kaikki ne ihmiset, jotka löysin vaivattomasti Facebookissa jakamani haastattelupyynnön tai muiden kontaktien kautta. Tämän työn laajuuden puitteissa aineistoni koko tuntui sopivalta ja suhteellisen helposti hallittavalta.

Yksi tutkimuksen tuloksiin vaikuttanut tekijä on se, keitä haastateltaviksi valikoitui. Koska etsin haastateltavat pääosin Facebookin kautta, sellaiset nuoret aikuiset, jotka eivät käytä sosiaalista mediaa, jäivät todennäköisesti tutkimuksen ulkopuolelle. Toisaalta Facebook oli siinä mielessä hyvä alusta haastateltavien etsimiseen, että sain sen avulla monipuolisen aineiston: haastateltavia oli joka puolelta Suomea pääkaupunkiseudulta Lappiin, ja sekä naiset että miehet ovat edustettuina. Mukana oli entisiä harrastajia sekä pienistä että suurista nuorisosirkuksista, ja oli kovaa ja vähemmän kovaa treenanneita. Oman sirkustuntemukseni perusteella arvioisin, että Suomen nuorisosirkuskenttä oli melko hyvin edustettuna.

Myös käyttämälläni aineistonkeruumenetelmällä on omat heikkoutensa. Käytin aineiston keräämiseen kertomushaastattelua sellaisessa muodossa kuin Josselson (2013) ja Hyvärinen (2017) sen esittivät. Koska keräsin aineiston haastattelujen kautta, olin itse haastattelijana kysymyksilläni ja reaktioillani vaikuttamassa siihen, millaiseksi aineisto muotoutui. Tutkimuskysymykseen olisi voinut vastata myös toisenlaisen aineiston kautta. Olisin voinut esimerkiksi kerätä kirjoitetun aineiston kirjoituskutsun kautta. Tällöin en olisi itse ollut mukana

aineiston tuottamisessa, mikä olisi voinut tuottaa luotettavamman aineiston. Toisaalta kirjoituskutsussa on myös haasteensa: voi olla vaikeaa saada riittävästi vastauksia, jotta aineistosta tulee rikas ja laaja. Uskon, että kirjoitettujen kertomusten kerääminen olisi johtanut suppeampaan aineistoon kuin mitä sain kerättyä haastatteluiden kautta.

Oma positioni on varmasti vaikuttanut siihen, millaiseksi tulokset muotoutuivat. Olen itse sisällä sirkuksen maailmassa, ja kaiken lisäksi entinen sirkusharrastaja, eli samassa tilanteessa haastatteleminen ihmisten kanssa. Tämä on ollut tutkimuksen kannalta sekä vahvuus että heikkous. Minun on ollut helppo tarttua aiheeseen, sillä se on itselle niin tuttu. Olen todennäköisesti myös nähnyt aineistossa jotakin sellaista, jota joku asiaa vähemmän tunteva ei olisi huomannut. Toisaalta aineiston tarkastelu etäämmältä, tutkijan positiosta, on ollut minulle välillä haasteellista. Vaikka olen pyrkinyt katsomaan aihetta ulkopuolisen silmin, omat kokemukseni ovat varmasti vaikuttaneet siihen, mistä kulmasta olen aineistoa tulkinut.

Tutkimustulokseni eivät ole sellaisenaan yleistettävissä koskemaan kaikkia entisiä sirkusharrastajia tai kaikkia jonkin harrastuksen lopettaneita. Laadullisessa tutkimuksessa yleistäminen ei tarkoita samaa asiaa kuin määrällisessä tutkimuksessa. Kvantitatiivisessa, otantamenetelmiin perustuvissa tutkimuksissa voidaan luottaa siihen, että jos aineisto on edustava otos perusjoukosta, tulokset ovat yleistettävissä väestön tasolla. Laadullisessa tutkimuksessa ei voida sanoa, että tulokset olisivat yleistettävissä laajempaan joukkoon, vaan keskeistä on paikallinen selittäminen. Laadullisen tutkimuksen esittämän selitysmallin täytyy päteä kyseessä olevaan aineistoon mahdollisimman hyvin, ja sen täytyy olla koherentti ja looginen. (Alasuutari 2014, 243.) Voidaan kuitenkin olettaa, että ne tavat kuvata jotakin ilmiötä tai kokemusta, joita laadullisen tutkimuksen kautta löydetään, eivät ole täysin yksilöllisiä, vaan ne sisältävät jotakin kulttuurissa jaettua (Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen 2010, 27-28). Riessmanin (2008) mukaan tutkimuksen validiteettia pitäisi aina arvioida kontekstin ja tutkimusperinteen mukaan: validiteettiin liittyvät pohdinnat on sidottava siihen epistemologiseen ja teoreettiseen näkökulmaan, josta tutkimusta on tehty. Narratiiviset totuudet ovat aina jossain määrin epätäydellisiä. (Riessman 2008, 185–186.)

9.3 Katse tulevaan - jatkotutkimusehdotuksia

Aineistostani nousi esiin monia teemoja, jotka rajautuivat tämän tutkielman ulkopuolelle, mutta joihin voisi kiinnittää huomiota tulevissa tutkimuksissa. Yksi teemoista oli ohjaajien epäasiallinen käytös sirkustoiminnassa. Aineistostani nousi esiin paljon kokemuksia, joissa harrastaja oli kokenut ohjaajan toiminnan vääräksi ja loukkaavaksi. Oli tapauksia, joissa ohjaaja

oli esimerkiksi nimitellyt oppilaita, vähätellyt heidän kykyjään, huutanut oppilaille tai rankaissut pienestä virheestä kohtuuttoman suurella rangaistuksella. Näitä kokemuksia oli useiden eri nuorisosirkusten oppilailla, joten ilmiö ei rajoitu vain yhteen tai kahteen organisaatioon. Kyseessä on vakava ongelma, johon täytyisi ehdottomasti puuttua. Tässä tutkielmassa tapaukset jäivät pitkälti analyysin ulkopuolelle, sillä ne eivät muissa kuin kiusatun Vilman tapauksessa olleet yhteydessä lopettamiseen, ja ne mainittiin lähinnä yhtenä osana sirkuksen harrastamisen tarinaa. Lisäksi analyysin esittäminen olisi ollut hankalaa, sillä aineistokatkelmien käyttö ja muut yksityiskohdat paljastaisivat helposti haastateltavan tai tapauksessa esiintyvän ohjaajan henkilöllisyyden.

Haastateltavat itse tulkitsivat kokemuksiaan toteamalla, että ohjaajilta puuttui pedagogista osaamista. Tapahtuma-aikaan ohjaajat saattoivat olla itsekin melko nuoria, eikä Suomessa ollut haastateltavien harrastusajan alkutaipaleella vielä riittävästi pedagogisesti päteviä sirkusohjaajia. Nykyisellään tilanne on toivottavasti jo parempi, kun Turun taideakatemia kouluttaa sirkusohjaajia ja Suomen Nuorisosirkusliitto pyörittää vuosittain kurssimuotoisena sekä pedagogista ohjaajakoulutusta että apuohjaajakoulutusta. Tästä huolimatta ongelmia on varmasti edelleen.

Nuorisosirkukset tarvitsisivat keinoja tunnistaa ja puuttua kiusaamiseen ja henkiseen väkivaltaan, jota tapahtuu sekä oppilaiden että ohjaajien toimesta. Lasten ja nuorten täytyisi pystyä luottamaan siihen, että harrastus tarjoaa turvallisen ja kannustavan kasvuympäristön. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa joka kolmas lapsista ja nuorista ilmoittaa joutuneensa kiusaamisen kohteeksi liikuntaharrastuksessa, ja kuudennes kokee, että liikuntaa ohjaava aikuinen on kohdellut heitä epäasiallisesti (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, 49).

Tätä lukua kirjoittaessa urheiluvalmentajien nuoriin harjoittama henkinen väkivalta on noussut otsikoihin ja valtakunnalliseksi puheenaiheeksi. Yle Urheilu (17.1.2020) uutisoi muodostelmaluisteluvallmentajasta, joka oli kohdellut valmennettaviaan nöyryyttävästi useiden vuosien ajan. Tapaus käynnisti laajemman keskustelun urheilun valmennuskulttuurista ja erityisesti lasten ja nuorten asemasta urheilussa. Aiheeseen ottivat kantaa esimerkiksi nuorisotutkija Salasuo (Aamulehti 22.1.2020) ja sosiaalipsykologi Hankonen (Helsingin Sanomat 26.1.2020). Samaan ajankohtaan muodostelmaluistelusta käynnistyneen kohun kanssa osui Nuorisotutkimusverkoston tuoreen kirjoituskokoelman julkaisu, joka nostaa esiin kiusaamisen, syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun lasten ja nuorten liikunnassa (Berg, Lehtonen & Salasuo 2020). Koska tutkielmani aineisto osoittaa, että samanlaisia ongelmia on myös

sirkuksen piirissä, niistä olisi tärkeää tehdä tutkimusta, jotta ongelmiin olisi helpompi puuttua ja ennen kaikkea toimia niin, että niitä ennaltaehkäistäisiin.

Toinen teema, joka on jäänyt kokonaan tämän tutkielman ulkopuolelle, on sukupuoli ja sen vaikutus sirkuksen harrastamiseen. Suurin osa sirkusharrastajista on tyttöjä, mikä heijastui myös omaan aineistooni: haastateltavistani yhdeksän oli naisia ja kaksi miestä. Tutkimuksen kautta voisi saada lisää tietoa siitä, miksi sirkus on edelleen pääosin tyttöjen harrastus. Lisäksi sirkuksen sisällä on myös eroja siinä, mitä lajeja tekevät perinteisesti miehet ja mitä naiset. Esimerkiksi jongleeraus ja akrobatia ovat miesvaltaisia lajeja, kun taas ilma-akrobaateista suurin osa on naisia. Vanhat perinteet elävät syvällä, vaikka muutosta on onneksi jo tapahtunut. Sirkuksen sukupuolittuneisuutta nuorisosirkuksen kontekstissa olisi mielenkiintoista tutkia. Tutkimusta on tehty kansainvälisesti liittyen ammattimaiseen sirkukseen, esimerkiksi Tait (2005) on tutkinut sukupuolta, seksuaalisuutta ja ruumiillisuutta ilma-akrobatian kontekstissa. Haluaisin jossain vaiheessa nähdä tutkimusta tästä aiheesta liittyen nuorisosirkukseen. Sukupuolittavat käytännöt alkavat jo lapsuudessa ja nuoruudessa, ja silloin moni tuleva sirkuksen ammattilainen valitsee pääälajinsa.

Yhteiskunnallinen näkökulma jää pitkälti tutkielmani ulkopuolelle, mutta siihen olisi hyvä tarttua tulevista tutkimuksista. Sirkus on monessa paikassa korkean sosioekonomisen aseman omaavista perheistä tulevien lasten ja nuorten harrastus. Kentällä huomaamani ilmiö on, että sirkusta aktiivisesti harrastavat ovat yleensä niitä hyvin pärjääviä nuoria, jotka hoitavat koulun tunnollisesti ja joilla ei ole suuria ongelmia elämässä. Oman aineistoni yksi mielenkiintoinen ominaisuus on se, että kaikki yksitoista haastateltavaa olivat kirjoittaneet ylioppilaaksi. Ammattikoulua käyneet nuoret eivät joko valikoituneet tutkimukseeni tai heitä on ylipäättään vähemmän sirkusharrastajien piirissä. Tiedetään, että perheen sosioekonominen asema vaikuttaa esimerkiksi siihen, kuinka paljon lapsi harrastaa liikuntaa (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, 15–16). Olisi hyvä selvittää tutkimuksen keinoin, miten tämä ilmiö näkyy sirkuksen piirissä. Tutkimus voisi paljastaa, mitä esteitä heikommasta sosioekonomisesta asemasta tulevien lasten ja nuorten sirkusharrastukselle on ja miten heidän olisi helpompaa päästä sirkuksen pariin. Sirkuksella olisi erinomainen potentiaali auttaa vaikeissa oloissa eläviä lapsia ja nuoria. Sosiaalisesta sirkuksesta tehdyt tutkimukset todistavat sirkuksen voiman ihmisten tukemisessa: sirkus on monella tavalla kehittävä harrastus, josta jokainen voi löytää oman juttunsa. Tällä hetkellä yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa olevat tai erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret harjoittelevat usein omissa sosiaalisen sirkuksen ryhmissään, joiden toiminta pyörii rajatun ajan hankerahoituksen turvin. Tutkimuksen kautta voisi tuottaa

tietoa siitä, miten sosiaalisen sirkuksen toimintaan osallistuneita nuoria saataisiin integroitua ”tavallisten” nuorisosirkustuntien piiriin hankerahoituksen loputtua, tai miten sosiaalisen sirkuksen asemaa voisi edelleen parantaa.

Kaiken kaikkiaan toivoisin nuorisosirkuksesta enemmän tutkimusta sekä Suomessa että kansainvälisesti, oli näkökulma mikä tahansa. Muuta kuin opinnäytetöiden tasoista tutkimusta ei ole julkaistu juuri ollenkaan suomeksi, ja englanninkielistä kirjallisuuttakin on hyvin vähän. Nuorisosirkuksesta olisi tärkeää tuottaa tietoa, jotta sen hyödyt osallistujille voitaisiin osoittaa. Davis ja Agans (2013) esittävät käsitteen ”circademic”, jolla he tarkoittavat sirkustutkijaa, joka tuntee sekä sirkuksen että akateemisen maailman ja voi olla tulkkina näiden välillä. Tilanne on tällä hetkellä se, että kulttuuritoiminnalta leikataan jatkuvasti rahoitusta, joten uusia rahoituskanavia täytyy etsiä. Sirkustutkija pystyy kuvailemaan nuoriso- ja sosiaalisen sirkuksen vaikutuksia sillä tavalla, että erilaiset sidosryhmät kiinnostuvat sirkuksen tukemisesta ja rahoittamisesta. (Davis & Agans 2013, 76.) Tällä tutkielmalla olen osaltani toiminut tällaisena tulkkina, mutta enemmän tutkimusta tarvittaisiin.

Myös yksi sirkuksen piirin ulkopuolelle osuva jatkotutkimusehdotus tuli mieleen tutkimusprosessin aikana. Sirkuksen lopettamisen kokemukset muistuttavat todennäköisesti urheiluharrastuksen tai ammattiurheilun lopettamiseen liittyviä kokemuksia. Tämä aihe rajautui pois tästä tutkielmasta, sillä sen käsittely olisi tehnyt tutkielmasta liian laajan. Lisäksi sirkus on taiteenala eikä varsinaisesti urheilulaji sen fyysisyydestä huolimatta, joten sirkusta ei mielestäni voi suoraan verrata esimerkiksi kilpaurheiluun. Olisi kuitenkin mielenkiintoista tarkastella harrastuksen lopettamista ylipäätään. En usko, että kokemukset sirkuksen lopettamisesta ovat siinä mielessä ainutlaatuisia, etteikö niissä olisi yhteisiä piirteitä muiden lajien lopettamisen kanssa. Olisi kiinnostavaa vertailla, mitä yhteistä löytämilläni tuloksilla on urheiluharrastuksen tai ammattiurheilun lopettamiseen.

Tämän tutkielman tuloksista voi olla hyötyä kaikille nuorten harrastamisen parissa toimiville ammattilaisille. Ensinnäkin tutkielmani on nostanut esiin niitä merkityksiä, joita nuoret liittävät heille tärkeään harrastukseen. Tämä voi auttaa kehittämään harrastustoimintaa paremmin nuorten tarpeisiin sopivaksi. Toiseksi lasten ja nuorten parissa toimivien on hyvä tiedostaa, kuinka iso asia harrastuksen lopettaminen voi nuorelle olla, ja miten eri tavalla eri nuoret sen kokevat. Nuorisotyön ammattilaisten lisäksi tulokset voivat hyödyttää entisiä ja nykyisiä sirkusharrastajia. Entisille harrastajille muiden kokemukset ja niiden tulkinta voivat tarjota vertaistukea ja uusia oivalluksia, ja nykyisille harrastajille voi olla mielenkiintoista pohtia,

millainen kokemus harrastuksen lopettaminen tulee itselle olemaan. Uskon, että myös elämänmuutoksista ja identiteetin tarinallisuudesta yleisellä tasolla kiinnostuneet ovat saaneet jotakin ajateltavaa tulosteni kautta.

Tämän pro gradu -tutkielman kirjoittaminen on ollut matka, jonka aikana myös oma suhteeni sirkukseen on muuttunut. Tutkielman tekemistä aloittaessa olin juuri lopettanut sirkuksen aktiivisen harrastamisen, enkä oikein tiennyt, miten asiaan olisi pitänyt suhtautua. Muiden ihmisten kokemusten kuuleminen samasta asiasta oli mielenkiintoista ja voimaannuttavaa. Teoreettiset pohdinnat ja aineiston tulkinta niiden näkökulmasta auttoivat näkemään ilmiön etäämmältä ja toivat siihen lisää syvyyttä. Oma tarinani on kulkenut haastateltavieni tarinoiden rinnalla, ja tutkielmaprojektin aikana suhtautumiseni sirkukseen on muuttunut hämmennyksestä kohti lämmintä nostalgiaa.

Toivon, että olen tässä tutkielmassa onnistunut välittämään myös lukijalle sitä paloa, jolla haastateltavani suhtautuvat sirkukseen edelleen, vuosia lopettamisen jälkeen. Kaikille tarinatyypeille on yhteistä se, että sirkusta pidetään mukavana lajina, jonka piiriin on edelleen ikävä ainakin silloin tällöin. Yleisesti kaikki puhuvat sirkuksen hienoudesta: esiin nousee esimerkiksi kilpailun puuttuminen, sirkuksen monipuolisuus ja sen tarjoama mahdollisuus luovaan itseilmaisuun. Toivon, että yhä useammalla lapsella nuorella olisi mahdollisuus kokea harrastamisen iloa joko sirkuksessa tai jossakin muussa harrastuksessa. Kuten tutkielmani osoittaa, harrastuksesta voi saada valtavasti merkitystä elämään.

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (2014) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Andrews, Molly & Squire, Corinne & Tamboukou, Maria (toim.) (2013) Doing narrative research. Second Edition. London: SAGE Publications.

Archambault, Kim & Archambault, Isabelle & Dufour, Sarah & Briere, Frédéric & Garel, Patricia (2015) A mixed methods evaluation of the effects of an innovative art-based rehabilitation program for youths with stabilized psychiatric disorders. *Adolescent Psychiatry* 5:3, 212–224.

Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55:5, 469–480.

Arrighi, Gillian (2014) Towards a cultural history of community circus in Australia. *Australasian Drama Studies* 64, 199–223.

Berg, Päivi & Lehtonen, Kati & Salasuo, Mikko (toim.) (2020) ”Siitä on pikemminkin vaiettu”. Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta lasten ja nuorten urheilussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 151.

Berg, Päivi & Piirtola, Maarit (2014) Lasten ja nuorten liikuntatutkimus Suomessa. Tutkimuskatsaus 2000–2012. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 10. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura ry.

Bessone, Ilaria (2017). Social Circus as an Organised Cultural Encounter Embodied Knowledge, Trust and Creativity at Play. *Journal of Intercultural Studies*, 38(6), 651–664.

Bolton, Reginald (2004) Why circus works. How the values and structures of circus make it a significant developmental experience for young people (Doctoral dissertation, Murdoch University, Perth).

Bruner, Jerome (1990) Acts of Meaning. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bruner, Jerome (1986) Actual minds, possible worlds. Cambridge: Harvard University Press.

Bury, Mike (1982) Chronic illness as biographical disruption. *Sociology of Health and Illness* 4:2, 167–182.

Cadwell, Stephen J. (2018) Falling together: an examination of trust-building in youth and social circus training. *Theatre, Dance and Performance Training* 9:1, 19–35.

Elder, Glen. H. & Shanahan, Michael J. (2007) The life course and human development. Teoksessa William Damon & Richard M. Lerner (toim.) *Handbook of child psychology*, Vol 1. Theoretical models of human development. New York: Wiley, 665–715.

Ennis, Gretchen Marie & Tonkin, Jane (2018) ‘It’s like exercise for your soul’. How participation in youth arts activities contributes to young people’s wellbeing. *Journal of Youth Studies* 21:3, 340–359.

Erikson, Erik H. (1968) *Identity. Youth and crisis*. New York: W. W. Norton Company

Erikson, Erik H. (1963) *Childhood and society*. New York: W. W. Norton Company.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Gabriel, Yannis (1993) Organizational nostalgia: Reflections on “the golden age”. Teoksessa S. Fineman (toim.) *Emotion in organizations*. London: Sage, 118–141.

Georgakopoulou, Alexandra (2007) Small stories, interaction and identities. *Studies in narrative* 8. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Hakala, Veera (2016) *Sirkustaide matematiikan opetuksessa. Matematiikan diplomityö. Teknis-luonnontieteellinen koulutusohjelma, Tampereen teknillinen yliopisto.*

Heller, Carrie & Taglialetela, Lauren A. (2018) Circus Arts Therapy® fitness and play therapy program shows positive clinical results. *International Journal of Play Therapy* 27:2, 69–77.

Herttuainen, Iisa (2018) *Sirkus kuuluu kaikille. Sirkusohjaajien ja vanhempien kertomuksia tuen tarpeisten lasten ja nuorten sirkusharrastuksesta. Varhaiskasvatuksen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta, Oulun yliopisto.*

Herman, David (2009) *Basic elements of narrative*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (toim.) (2019) *Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusverkosto.

Honkatukia, Päivi (2018) Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere: Vastapaino, 149–170.

Hyttinen, Hilkkä (2011) Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas. Tampere: Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus.

Hyvärinen, Matti (2017) Kertomushaastattelu. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 174–192.

Hyvärinen, Matti (2010) Revisiting the Narrative Turns. *Life Writing* 7 (1), 69–82.

Hyvärinen, Matti. (2006). Towards a Conceptual History of Narrative. Teoksessa Hyvärinen, Matti; Korhonen Anu & Mykkänen Juri (toim.) *The Travelling Concept of Narrative*. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies, 20–41. (Collegium).

Hyvärinen, Matti (1994) Viimeiset taistot. Tampere: Vastapaino.

Hänninen, Vilma (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Iyer, Aarti & Jetten, Jolanda (2011). What's left behind: Identity continuity moderates the effect of nostalgia on well-being and life choices. *Journal of Personality and Social Psychology* 101:1, 94–108.

Josselson, Ruthellen (2013) *Interviewing for qualitative inquiry*. New York: The Guilford Press.

Kekäläinen, Katri & Kakko, Sofia-Charlotta (toim.) (2013) *Opas sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimukseen*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus.

Kekäläinen, Katri & Kakko, Sofia-Charlotta (toim.) (2013) ”Siellä on suupielet korvissa”. *Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksesta*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus

Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi (2018) Johdanto: Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä? Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 8–28.

Kinnunen, Riitta & Lidman, Jukka (2013) *Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksesta*. Teoksessa Katri Kekäläinen & Sofia-Charlotta Kakko (toim.) ”Siellä on suupielet korvissa”.

Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskus, 6–53.

Kuula, Arja & Tiitinen, Sanni (2010) Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 446–459.

Labov, William & Waletzky, Joshua ([1967] 1997). Narrative analysis. Oral versions of personal experience. *Journal of Narrative and Life History* 7, 3–38.

Lafortune, Michel & Bouchard, Annie (2011) Community Worker's Guide: When Circus Lessons Become Life Lessons. Cirque du Soleil. Saatavilla:
http://holisticcircustherapy.com/ufiles/library/Social_Circus_Guide.pdf.

Laine, Sofia & Gretschel, Anu & Siivonen, Katriina & Hirsjärvi, Irma & Myllyniemi, Sami (2011) Toiminnan motiivit. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki:

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 112, 92–108.

Lavers, Katie (2016) The resilient body in social circus. Father Jesus Silva, Boris Cyrulnik and Peter A. Levine. Teoksessa Peta Tait & Katie Lavers (toim.) *The Routledge circus studies reader* (508–527). New York: Routledge.

Loiselle, Frédéric & Rochette, Annie & Tétreault, Sylvie & Lafortune, Michel & Bastien, Josée (2018) Social circus program (Cirque du Soleil) promoting social participation of young people living with physical disabilities in transition to adulthood. A qualitative pilot study. *Developmental Neurorehabilitation*, 1–10.

Maglio, Jill & McKinstry, Carol (2008) Occupational therapy and circus. Potential partners in enhancing the health and well-being of today's youth. *Australian Occupational Therapy Journal* 55:4, 287–290.

Mary, Aurélie (2012) The illusion of the prolongation of youth. Transition to adulthood among finnish and French female university students. Tampere: Tampere University Press.

McAdams, Dan P. (2001) The psychology of life stories. *Review of General Psychology* 5, 100–122.

McAdams, Dan P. & Bowman, Philip, J. (2001) Narrating life's turning points. Redemption and contamination. Teoksessa Dan P. McAdams, Ruthellen, Josselson & Amia Lieblich

(toim.) (2001) Turns in the road. Narrative studies of lives in transition. Washington, DC: American Psychological Association, 3–34.

McAdams, Dan P. & Josselson, Ruthellen & Lieblich, Amia (toim.) (2001) Turns in the road. Narrative studies of lives in transition. Washington, DC: American Psychological Association.

McAdams, Dan P. (1993) The stories we live by. Personal myths and the making of the self. New York: Guilford Press.

Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (toim.) (2013) Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.

Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (2011) Johdanto. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 112, 5–11.

Nakahara, Toshihiro & Nakahara, Kazuhiko & Uehara, Miho & Koyama, Ken-ichiro & Li, Kouha & Harada, Toshiro & Yasuhara, Daisuke & Taguchi, Hikaru & Kojima, Sinya & Sagiya, Ken-ichiro & Inui, Akio (2007) Effect of juggling therapy on anxiety disorders in female patients. *BioPsychoSocial Medicine* 1:10.

Nevanen, Salla & Juvonen, Antti & Ruismäki, Heikki (2014) Kindergarten and school as a learning environment for art. *International Journal of Education Through Art* 10:1, 7–22.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto (2014). Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ontañón Barragán, Teresa & Coelho Bortoleto, Marco A. (2014) Todos a la pista. El circo en las clases de educación física. Everyone in the Ring: the Circus in Physical Education Classes. *Apunts. Educación Física y Deportes* 115:1, 37–45.

Polkinghorne, Donald. E. (1988) Narrative knowing and the human sciences. Albany: State University of New York Press.

Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Riessman, Catherine Kohler (2008) Narrative methods for the human sciences. Los Angeles: SAGE Publications.

Riessman, Catherine Kohler (1990) *Divorce talk. Women and men make sense of personal relationships*. Rutgers University Press.

Routledge, Clay & Wildschut, Tim & Sedikides, Constantine & Juhl, Jacob & Arndt, Jamie (2012) The power of the past: Nostalgia as a meaning-making resource. *Memory*, 20:5, 452–460.

Ruotsalainen, Leena (2008) Kulttuurinen nuorisotyö on kamppailulaji. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 168–184.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 9–36.

Saarelainen, Anna (2017) *Media use in the activities of social circus - Perspectives from Brazil and Finland*. Master's thesis, Media education. Faculty of Communication Sciences, University of Tampere.

Salminen, Saila (2016) *Liikuttavan luovaa sirkusta lapsille ja nuorille. Kohti omatoimista liikunnan ja taiteen tekemistä. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma*. Liikuntakasvatuksen laitos, Jyväskylän yliopisto.

Sedikides, Constantine & Wildschut, Tim & Routledge, Clay & Arndt, Jamie (2015) Nostalgia counteracts self-discontinuity and restores self-continuity: Self-discontinuity, nostalgia, continuity. *European Journal of Social Psychology*, 45:1, 52–61.

Seymour, Kristy & Wise, Patricia (2017) Circus training for autistic children. *Difference, creativity, and community*. *New Theatre Quarterly* 33:1, 78–90.

Sorzano, Olga Lucía (2018) Is social circus “the other” of professional circus? *Performance Matters* 4:1–2, 116–133.

Spiegel, Jennifer B., & Parent, Stephanie N. (2017) Re-approaching community development through the arts: a ‘critical mixed methods’ study of social circus in Quebec. *Community Development Journal*, 1–18.

Spiegel, Jennifer B. (2016). Social circus: the cultural politics of embodying “social transformation”. *The Drama Review* 60:4, 50–67.

Squire, Corinne (2013) From experience-centered to socioculturally-oriented approaches to narrative. Teoksessa Molly Andrews, Corinne Squire & Maria Tamboukou (toim.) *Doing narrative research*. London: SAGE Publications, 47–71.

Stevens, Kristen & McGrath, Richard & Ward, Emily (2018) Identifying the influence of leisure-based social circus on the health and well-being of young people in Australia. *Annals of Leisure Research*, 1–18.

Synnes, Oddgeir (2015) Narratives of nostalgia in the face of death: The importance of lighter stories of the past in palliative care. *Journal of Aging Studies* 34, 169–176.

Tait, Peta (2005) *Circus bodies. Cultural identity in aerial performance*. New York: Routledge.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vainio, Emma (2018) *Sirkus nyt. Suomalaisen nykysirkuksen tekijöitä, tarinoita ja historiaa*. Helsinki: S & S.

Welburn, Ken (2015) Juggling-Exposure Therapy. An innovation in trauma treatment. *Journal of Trauma & Dissociation* 16:1, 39–50.

Wildschut, Tim & Sedikides, Constantine & Arndt, Jamie & Routledge, Clay (2008) Nostalgia. Past, present, and future. *Current directions in psychological science* 17:5, 304–307.

Wildschut, Tim & Sedikides, Constantine & Arndt, Jamie & Routledge, Clay (2006) Nostalgia: Content, triggers, functions. *Journal of Personality and Social Psychology* 91:5, 975–993.

Ylijoki, Oili-Helena (2005) Academic nostalgia: A narrative approach to academic work. *Human Relations* 58:5, 555–576.

Zacheus, Tuomas & Saarinen, Arttu (2019) Lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen ja sen taustalla vaikuttavat syyt. Teoksessa Tiina Hakanen & Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo (toim.) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusverkosto, 81–113.

Åstrand, Riikka (2007) ”Mustakin olis voinu tulla joku huligaani jos en mä olis siihen sirkukseen jumittunu”. *Harrastustoiminta syrjäytymisen ehkäisijänä – tapaustutkimus Suvelan*

sirkuksesta ja Iceheartsista. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Soveltavan kasvatustieteen laitos, Helsingin yliopisto.

Muut lähteet

Aamulehti 22.1.2020. Kiira Korpi ja nuorisotutkija kritisoivat suomalaista urheilua. Urheilu.

Helsingin Sanomat 26.1.2020. Valmennuksen vuorovaikutus on taito, jota voi oppia. Lukijan mielipide, Nelli Hankonen.

Opetushallitus (2017) Taiteen perusopetuksen Sirkustaiteen laajan oppimäärän perusteet 2017. Helsinki: Opetushallitus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Helsinki: TENK. Saatavilla:

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: TENK. Saatavilla:

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Yle Uutiset 17.1.2020. "Olisi ehkä helpompi, jos sä tappaisit ittes". Entiset valmennettavat kertovat menestyneen suomalaisvalmentajan nöyryyttävästä ja alistavasta käytöksestä sekä vuosia jatkuneesta henkisestä väkivallasta. Urheilu.

Liitteet

Liite 1: Haastattelupyyntö

Liite 2: Tutkimussopimus

Liite 3: Haastattelun kulku ja apukysymykset

Liite 4: Tarinatyyppien ulkopuolelle jäänyt haastattelu - Jennan tarina

Haastattelupyyntö - tutkimus sirkusharrastuksen lopettamisesta

Moi!

Olen sosiaalipsykologian opiskelija Tampereen yliopistossa ja **teen pro gradu -tutkielmaa eli tutkintoni lopputyötä sirkusharrastuksen lopettamisesta**. Monelle nuorelle sirkus on osa arkea vuosien ajan, mutta suurin osa päättyy jossain vaiheessa lopettamaan harrastuksen. Tutkielmani tavoitteena on selvittää, miltä tuntuu, kun harrastus jää pois elämästä. Tutkielmaa varten haastattelen entisiä sirkusharrastajia.

Haluaisin kuulla juuri sinun kokemuksiasi sirkuksesta sekä lopettamisprosessista. Kokemuksesi voivat olla positiivisia, negatiivisia tai jotain siltä väliltä – kaikki kokevat sirkuksen ja sen lopettamisen eri tavalla. Osallistumisesi tuottaa tärkeää tietoa, sillä aiheesta ei ole aiemmin tehty tutkimusta.

Etsin tutkimukseen yli 18-vuotiailta nuoria aikuisia, jotka ovat aiemmin harrastaneet aktiivisesti sirkusta. Harrastusvuosilla tai treenimäärillä ei ole merkitystä, kunhan koet itse olleesi aktiivinen harrastaja. Toivon, että lopettamisesta on kulunut vähintään puoli vuotta, ja korkeintaan viisi vuotta.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Mikäli päätät osallistua, voit halutessasi keskeyttää osallistumisen missä tahansa tutkimuksen vaiheessa.

Tulen keräämään aineistoni haastattelujen avulla. Haastattelu kestää 1–2 tuntia ja se toteutetaan sinulle sopivassa paikassa. Haastattelu on rento ja vapaamuotoinen: minua kiinnostaa kuulla sinun kokemuksiasi siinä muodossa kuin haluat niistä kertoa. Haastattelut tullaan nauhoittamaan ja kirjoittamaan tekstitiedostoksi analyysia varten. Lopullista aineistoa säilytetään tietokoneella salasanalla suojattuna, ja siihen on pääsy vain minulla ja tarvittaessa tutkielman ohjaajalla.

Tietojen raportointi lopullisessa tutkielmassa suojelee osallistujien yksityisyyttä: haastateltavia tai muita haastattelussa mainittuja henkilöitä ei mainita nimeltä ja suorat lainaukset esitetään niin, että tutkittavaa ei voi tunnistaa. Jos annat erillisen luvan, tutkimusaineisto säilytetään tutkijan mahdollisia myöhempiä tutkimusprojekteja varten (esim. väitöskirja, nuorisosirkustoiminnan kehittämiseen tähtäävä projekti). Muussa tapauksessa aineisto tuhotaan tutkielman valmistuttua.

Jos sinua kiinnostaa osallistua tutkimukseen, ota minuun yhteyttä, niin sovitaan sinun aikatauluihisi sopiva haastattelu-aika ja -paikka. Ilmoitathan myös, jos päätät olla osallistumatta tutkimukseen.

Ystävällisin terveisin,

Sohvi Silius

Yhteiskuntatutkimuksen maisteriopiskelija

Tampereen yliopisto

0400 708 353, sohvi.silius@tuni.fi

TUTKIMUSSOPIMUS

PRO GRADU -TUTKIELMA SIRKUSHARRASTUKSEN LOPETTAMISESTA

Olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa tutkimuksesta ja mahdollisuuden esittää siitä tutkijalle kysymyksiä.

Olen saanut tiedon, että nauhoitettua haastatteluani käsitellään seuraavasti:

1. Aineiston salassapito turvataan niin, että aineistoa käsittelevä tutkija allekirjoittaa tämän suostumuksen ja hänen on siten suojattava aineisto ulkopuolisilta, eikä tutkijalla ole oikeutta kertoa haastateltavan henkilökohtaisia tietoja.
2. Tutkimusraportissa henkilökohtaiset tietoni muokataan muotoon, jossa nimeni, asuinpaikkakuntani, työpaikkani tai muut tunnistamista mahdollistavat tiedot eivät käy ilmi.
3. Tutkijan lisäksi aineistoja tarkastelevat tarvittaessa vain tutkimuksen ohjaaja, sekä muut tutkielmaseminaariin osallistuvat opiskelijat. Tällöinkin pyritään siihen, että osallistujien identiteetti on suojattu.
4. Jos rastitan alla olevat kohdat, tutkimuksessa kerättyä aineistoa voidaan käyttää myös tutkijan myöhemmissä tutkimusprojekteissa. Muussa tapauksessa aineisto hävitetään tutkielman valmistumisen jälkeen.
 - a. ___ Annan erikseen luvan käyttää haastatteluani yllä mainitun tutkimuksen lisäksi myös tutkijan myöhemmissä tutkimusprojekteissa (esimerkiksi väitöskirja, nuorisosirkustoiminnan kehittämiseen tähtäävä projekti).
 - b. ___ Annan luvan säilyttää haastatteluni äänitallenteena mahdollisia myöhempiä tutkimusprojekteja varten.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä milloin tahansa syytä ilmoittamatta ja pyytää, että mahdollisesti jo nauhoitettu aineisto tuhotaan.

(paikka ja aika)

Suostun osallistumaan tutkimukseen:

Allekirjoitus

Nimen selvennys

(paikka ja aika)

Suostumuksen vastaanottaja:

Tutkijan allekirjoitus

Nimen selvennys

Haastattelun kulku ja apukysymykset

1. rentoa jutustelua (nauhuri päälle)
2. lyhyt oman itsen ja tutkimuksen esittely
3. tutkimussopimus
4. onko kysyttävää?
5. orientoiminen kysymykseen
 - a. rekrytointikysymyksen toistaminen (miksi kohtaaminen tapahtuu)
 - b. aloituskysymys:

Voisitko kertoa sun kokemuksista sirkuksessa ja siitä, miten susta tuli entinen sirkusharrastaja?

Haastattelun lopussa taustatietoja (jos ei mainittu haastattelun aikana):

- ikä
- nykyinen elämäntilanne (opiskelut, työt?)
- sirkuskoulu(t), jo(i)ssa harrastanut
- harrastusvuosien määrä, kuinka aktiivisesti harrasti
- lopettamisesta kulunut aika

Apukysymykset (käytetään tarvittaessa):

Yleisiä jatkokysymyksiä

- Millaista se oli sulle?
- Kerrotko enemmän, mitä tarkoittit tuolla?
- Miltä se tuntui sulle?

Sirkuksen merkitys

- Millainen merkitys sirkuksella oli sulle silloin kun olit vielä harrastaja?
- Mikä oli sulle tärkeintä sirkuksessa?
- Mitä tulevaisuudensuunnitelmia sulla oli ja mikä oli sirkuksen rooli niissä?
- Oliko sulla muita harrastuksia kuin sirkus? Mikä merkitys niillä oli sulle?
- Miten näet sirkuksen nyt, jälkikäteen katsottuna? Millainen harrastus(paikka) se oli?

Lopettamispäätös

- Kerro ajasta, jolloin aloit pohtia lopettamista.
- Miten lopullinen lopettamispäätös tapahtui?
- Kuvaile jotakin lopettamiseen liittyvää hetkeä tai tapahtumasarjaa, joka on jäänyt mieleen.

Lopettamisen herättämät tunteet

Liite 3

- Millaisia ajatuksia ja tunteita kävit läpi lopettamisen aikaan ja sen jälkeen?
- Millaisia pelkoja tai toiveita lopettamiseen liittyi?
- Mikä oli tai on ollut sulle vaikein asia sirkuksen lopettamisessa? Miten sopeuduit siihen?

Tapahtumat lopettamisen jälkeen

- Mitä sun elämässä tapahtui lopettamisen jälkeen?
- (Jatkoitko harrastamista uudella paikkakunnalla?)
- Aloititko uusia harrastuksia sirkuksen jälkeen? Millaista se oli?
- Miltä arki tuntuu (/ tuntui) ilman sirkusta?
- Pohditko jossain vaiheessa sirkukseen palaamista?

Lopettamisen vaikutus itseen ja muihin

- Miten sirkuksen lopettaminen vaikutti siihen, kuka sä oot nyt? (Jouduitko pohtimaan, kuka olet ilman sirkusta?)
- Miten näet lopettamisprosessin nyt jälkikäteen? Millaisia vaiheita kävit läpi?

Ihmissuhteet

- Miten sirkuksen lopettaminen vaikutti ihmissuhteisiin (esim. sirkuskaverit)?
- Miten muut ihmiset reagoivat lopettamiseen (esim. sirkuskaverit, ohjaajat, vanhemmat)?

Suhde sirkukseen nyt

- Millainen suhde sulla on ollut sirkukseen lopettamisen jälkeen?
- Onko jotain, mitä ikävöit sirkuksessa (joko vähän lopettamisen jälkeen tai edelleen)?

Tarinatyypin ulkopuolelle jäänyt haastattelu - Jennan tarina

Jenna aloitti sirkuksen hyvin nuorena, ja se oli hänen ainoa harrastuksensa. Jenna piti sirkuksen leikkimielisyydestä, ja hänelle sirkuksessa tärkeintä oli itseilmaisu ja kavereiden kanssa hengailu. Jenna treenasi useita kertoja viikossa, mutta ei ikinä päätenyt aktiivisemmin keikkailevaan ryhmään. Hän kuitenkin otti treenaamisen siinä mielessä tosissaan, että välillä sirkus oli myös yksi stressiä tuova tekijä. Lukioiässä Jennalle kehittyi olkapäävamma, minkä takia hän joutui olemaan puoli vuotta kokonaan pois sirkukselta. Tämä oli Jennalle haastava paikka, ja hän joutui miettimään suhdettaan sirkukseen uudelleen. Kuntoutusvaiheen jälkeen hän pystyi palaamaan takaisin sirkukselle, mutta ei voinut enää treenata kaikkia vanhoja temppujaan. Hän päätti lopulta jättää aikaisemman päälaajinsa pois ja käydä vain akrobatiatunneilla. Nyt hän treenasi rennommin kuin aiemmin, koska ei halunnut, että olkapääongelma pahentuisi uudestaan. Jenna jatkoi treenaamista, mutta pikkuhiljaa kaikki hänen kaverinsa lopettivat, ja hän huomasi muiden olevan häntä useita vuosia nuorempia. Motivaatio alkoi vähentyä, ja lopulta Jenna teki päätöksen lopettamisesta hiukan ennen ylioppilaskirjoituksia, jotta voisi keskittyä opiskeluun. Hän myös tiesi, että muuttaisi syksyllä todennäköisesti toiselle paikkakunnalle opiskelemaan. Sirkuksen lopettaminen oli haikaa, mutta se tuntui luonnolliselta ratkaisulta, sillä into harjoittelemiseen oli vähentynyt vuosien kuluessa. Jenna kuitenkin edelleen välillä pohtii, miten voisi jatkaa sirkuksen harrastamista.
